

GRENSELØST VENNSKAP?

Amerikansk politikk i spørsmålet om Israels skiftende grenser 1947-1957

Torgeir Riska

Masteroppgave i historie

**Universitetet i Oslo
Institutt for arkeologi, konservering og historie**

Høsten 2014

FORORD

Denne masteroppgaven er et resultat av flere års arbeid. Det er ikke til å legge skjul på at det har vært en krevende prosess. Samtidig har arbeidet med oppgaven vært spennende og lærerikt. Jeg har tilegnet meg ny kunnskap – både om konflikten mellom Israel, palestinerne og de omkringliggende arabiske landene og om amerikansk utenrikspolitikk. Nå som jeg har kommet i havn med skrivingen er det noen personer som jeg gjerne vil takke.

Takk til min veileder, professor Hilde Henriksen Waage ved Universitetet i Oslo, som gjennom alle disse årene har brukt mye tid på å hjelpe meg med oppgaven og som har kommet med grundige og konstruktive tilbakemeldinger. Jeg har satt pris på å få være en del av Waages seminargruppe og vil takke mine medstudenter der som har brukt tid på å lese og kommentere oppgaven min underveis i skriveprosessen.

Takk til alle som jeg har fått dele kjekke totimers lunsjer sammen med i kantinen i Niels Henrik Abels hus på Blindern. Spesielt hyggelig har det vært å bli kjent med Cathrine.

Takk til mine gode foreldre som på alle vis har støttet meg gjennom et, etter hvert, langt studieløp. Takk for interesse, for all oppmuntring underveis og for stor tålmodighet når det har gått trådt.

Takk til Helene som har heiet på meg fra Bergen. Takk for mange gode samtaler og for fine stunder sammen i Bergen og i Sandnes.

Takk til Vibecke som har tatt meg med på tur – med eller uten en hund på slep – når jeg har hatt behov for avbrekk fra skrivingen.

Takk til Annelin som har hjulpet meg med det praktiske arbeidet med å sy de ulike delene av oppgaven sammen til et ferdig produkt.

Jeg har hatt en arbeidsgiver som har vært fleksibel og som har lagt til rette for at jeg har kunnet kombinere masterstudiet med en fulltidsjobb. Jeg vil derfor rette en takk også til ledelsen ved Kyrkjevollen skole.

Sandnes, 29. oktober 2014

Torgeir Riska

INNHold

FORORD.....	IV
INNHold	VI
INNLEDNING.....	1
Teoretiske perspektiver	2
Nasjonale interesser.....	3
Innenrikspolitiske forhold	5
Individet	5
Kilder og litteratur	6
DRØMMEN OM PALESTINA.....	9
Sionismen ser dagens lys.....	9
Balfour-erklæringen	11
Britene tar kontrollen over Palestina	12
Peel-rapporten	14
Biltmore-konferansen	16
Sionismens posisjon i USA i mellomkrigstiden	17
VEIEN MOT EN NY STAT	21
Truman arver et problem.....	21
Storbritannia overlater Palestina-spørsmålet til FN.....	24
UNSCOPs rapporter behandles i FN	26
Truman går mot utenriksdepartementets planer for Negev	29
NY STAT – UKLARE GRENSER.....	32
Truman forsikrer at han fortsatt støtter delingsplanen	32
Israel opprettes – Truman anerkjenner en stat uten klarlagte grenser	33
Utenriksdepartementet forsøker å finne svar på grensespørsmålet.....	35
USA, Storbritannia og Bernadotte samles om et felles grenseforslag	37
Bernadottes andre plan får støtte fra Marshall og utenriksdepartementet.....	41
Bernadottes plan blir en del av valgkampen.....	42
Utenriksdepartementet revurderer sin støtte til Bernadottes plan	46
Truman stanser israelsk fremrykking i Egypt	50
Våpenstillstandsforhandlinger	52
Israelske krav får Truman til å reagere.....	59
KRISE I SUEZ OG SINAI	64
Alpha-planen – et mislykket fredsinitiativ.....	65
Våpenkappløp	67

Fransk-israelsk samarbeid	68
En krise i emning	69
Avtalen i Sèvres	71
Angrepet på Egypt.....	73
USA går til FN – det fransk-britiske ultimatumet legges frem.....	74
Eisenhower får kritikk for å føre samme politikk som Sovjetunionen	76
Våpenhvile.....	78
Tilbaketrekking med visse forbehold	79
Storbritannia og Frankrike legger inn årene – Israel forsøker å vinne tid.....	83
Israel stiller krav for å trekke seg tilbake	84
En sengeliggende Ben-Gurion nekter å føye seg for Eisenhower og FN	91
Den amerikanske regjeringen intensiverer presset mot Israel	94
Israel vinner støtte i USA, men Eisenhower bøyer ikke av.....	96
Israel gir etter for presset	97
KONKLUSJON.....	99
1947-1949: Truman.....	99
1956-1957: Eisenhower	105
PRESENTASJON AV VIKTIGE PERSONER	109
KART	113
Peel-kommisjonens delingsplan, juli 1937	113
Grenseforslaget til flertallet i UNSCOP, september 1947	114
FNs delingsplan, november 1947	115
Israel etter våpenstillstandsavtalene, 1949	116
Suez-krigen, 1956-1957.....	117
KILDER OG LITTERATUR.....	118
National Archives	118
Foreign Relations of The United States	119
Bøker og artikler.....	119
Internett.....	122

Kapittel 1

INNLEDNING

Et sentralt stridsemne i den langvarige, og tilsynelatende evigvarende, konflikten mellom Israel, palestinerne og de omkringliggende arabiske landene er grensespørsmålet. Allerede før staten Israel ble opprettet i 1948 var det stor uenighet om hvilke grenser en eventuell jødisk stat skulle ha. I det berømte delingsvedtaket fra november 1947 foreslo De forente nasjoner (FN) at det britiske mandatet Palestina skulle deles og to nye stater, en jødisk og en palestinsk, skulle opprettes. Krigen som fulgte etter at Israel hadde erklært sin selvstendighet i mai 1948, førte imidlertid til at grensene ble helt annerledes enn det delingsresolusjonen hadde lagt opp til. Grensespørsmålet ble i 1956 igjen høyaktuelt da Israel gikk til angrep på Egypt. I løpet av kort tid greide israelske styrker å erobre hele Sinaihalvøya. Den israelske okkupasjonen ble en kortvarig affære, og statsminister David Ben-Gurions planer om å annektere halvøya måtte skrinlegges – i hovedsak på grunn av amerikansk press.¹

USA har utvilsomt spilt, og spiller fortsatt, en viktig rolle i Midtøsten. I tiårene før Israels opprettelse var hovedspørsmålet hvorvidt amerikanerne skulle støtte en jødisk stat eller ikke. Da den jødiske staten, med støtte fra USA, så dagens lys i 1948, meldte det seg raskt nye og viktige spørsmål amerikanske politikere har vært nødt til å forholde seg til. I boken *Fallen Pillars: U.S. Policy towards Palestine and Israel since 1945*, hevder Donald Neff at det siden 1947 i stor grad har vært seks temaer som har vært sentrale i USAs politikk overfor Israel og palestinerne. Disse temaene er:

- Våpensalg
- Grenser
- Jerusalem
- Flyktninger
- Bosetninger
- Forholdet til palestinerne²

¹ Hilde Henriksen Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, Kristiansand 2013: 105-106, 126, 202-208

² Donald Neff, *Fallen Pillars: U.S. Policy towards Palestine and Israel since 1945*, Washington D.C. 1995: 2-5

Ett av de viktigste temaene som de forskjellige amerikanske regjeringene har vært nødt til å forholde seg til har altså vært spørsmålet om hvilke grenser den jødiske staten skulle ha. Og det er nettopp USAs politikk i spørsmålet om Israels grenser som er temaet for denne masteroppgaven:

Hvilke forhold var avgjørende for utformingen av amerikanske regjeringers politikk overfor spørsmålet om Israels skiftende grenser?

Tidsmessig er denne oppgaven begrenset til 1947-1957 med hovedfokus på to viktige hendelser som fant sted i Midtøsten løpet av denne tiårsperioden: Israels opprettelse i 1948 og Suezkrisen i 1956-1957. I begge tilfeller var spørsmålet om hvilke grenser Israel skulle ha meget sentrale. Krigen mellom Israel og flere av dets arabiske naboland i 1948-1949 og krigen mellom Israel og Egypt i 1956-1957 førte til store grenseendringer i favør av Israel. Mens president Harry S. Truman tilsynelatende godtok at Israel utvidet grensene sine i forhold til FNs delingsplan, gjorde president Dwight D. Eisenhower det han kunne for at Israels landerobringer ikke skulle bli permanente. Hvorfor var det slik?

Hvorfor valgte president Harry S. Truman å anerkjenne israelske grenser som gikk langt ut over det som FNs delingsplan la opp til?

Hvorfor valgte president Dwight D. Eisenhower å gripe inn og stanse Israels territorielle ambisjoner i Sinai?

Teoretiske perspektiver

Ved inngangen til det tjuende århundret var det liten interesse i det amerikanske utenriksdepartementet for Palestina. Da sionismen var i sin spede begynnelse hadde den liten oppslutning i USA. I utenriksdepartementet ble ideen om en jødisk stat i Palestina avfeid med at dette var et landområde som allerede tilhørte noen andre – Det osmanske riket. Utenriksdepartementets oppgave var å beskytte amerikanske interesser i utlandet. Å støtte sionismen ble ikke sett på som noe som kunne bidra til det. For å bruke utenriksminister Philander C. Knox' ord fra 1912, angikk sionismen «interessene til andre land enn vårt eget.»³ Men etter hvert som sionistene fikk økt oppslutning og innflytelse overfor sentrale politikere i

³ Neff 1995: 10: «...the interests of countries other than our own.»

USA, ikke minst presidentene, ble Palestina et stadig mer sentralt tema i Washington D.C. I 1948 nådde sionistene målet sitt, og staten Israel ble opprettet. Og helt siden den gangen har konflikten mellom den jødiske staten, palestinerne og de arabiske landene stått høyt på dagsorden i Det hvite hus og i det amerikanske utenriksdepartementet. Det er flere forhold som har vært avgjørende for hvordan amerikansk politikk i Midtøsten har blitt utformet. I sin bok *Peace Process: American Diplomacy and the Arab-Israeli Conflict since 1967* nevner William B. Quandt flere faktorer som er avgjørende i en slik prosess. Selv om Quandt i sin bok konsentrerer seg om et tidsrom som kommer etter perioden denne oppgaven handler om, er disse faktorer som i høyeste grad også var gjeldende før 1967. Derfor vil de være relevante for denne oppgaven.⁴

Følgende tre faktorer har vært relevante for utformingen av amerikansk politikk når det gjelder spørsmålet om Israels skiftende grenser:

- Nasjonale interesser
- Innenrikspolitiske forhold
- Individet, i hovedsak presidenten⁵

Nasjonale interesser

Det er naturlig at alle stater søker å fremme sine egne nasjonale interesser – både i sitt eget hjemland og ellers i verden. De nasjonale interessene vil variere fra region til region. USA vil for eksempel ikke nødvendigvis ha de samme nasjonale interessene i Europa som i Midtøsten. I følge Quandt er det særlig tre nasjonale interesser som har vært viktige for amerikanerne i Midtøsten. Disse er:

- Begrense Sovjetunionens innflytelse i Midtøsten
- Sikre oljeleveranser fra Midtøsten til USA og deres allierte
- Sørge for Israels overlevelse og sikkerhet⁶

I årene fra 1947 til 1957 var den kalde krigen i sin startfase. Det spente forholdet til Sovjetunionen satte sitt preg på utformingen av amerikansk utenrikspolitikk. Også Midtøsten

⁴ Neff 1995: 7-10; William B. Quandt, *Peace Process: American Diplomacy and the Arab-Israeli Conflict since 1967*, Berkeley 1993: 7-16

⁵ Quandt 1993: 7-16

⁶ Quandt 1993: 11-15; Lars Hasvoll Bakke, «Facing Assad: American Diplomatic Relations with Syria, 1969-76», upublisert masteroppgave i historie, Universitetet i Oslo 2013: 1-2

ble en arena for rivaliseringen mellom de to landene. For amerikanske styresmakter var det viktig at den sovjetiske innflytelsen i regionen ble så liten som overhodet mulig. Dersom amerikanerne ikke lyktes med dette, var frykten at Sovjetunionens stilling i Midtøsten skulle styrkes samtidig som USAs stilling tilsvarende ble svekket. I Washington D.C. var det derfor en utbredt oppfatning at det var viktig å innta en aktiv rolle i denne regionen. Samtidig var det viktig å forhindre en situasjon hvor USA og Sovjetunionen ble så involvert på hver sin side av en konflikt at det utløste en atomkrig mellom de to supermaktene.⁷

I tiårene etter andre verdenskrig var USA og spesielt deres europeiske allierte avhengig av en stabil oljetilførsel. Det var svært viktig for USA at Europa kom seg raskt på fote igjen etter krigen. Gjenoppbyggingen av det krigsherjede kontinentet var avhengig av tilgangen på billig olje fra de store oljefeltene i Midtøsten. At produksjonskostnadene på oljeproduksjonen var lavere i Midtøsten enn noen andre steder i verden bidro til at oljen derfra var attraktiv. I tillegg tjente amerikanske oljeselskaper gode penger på grunn av deres rolle i oljeutvinningen i regionen. For å sikre en stabil og forutsigbar oljetilførsel var det derfor viktig for USA å ivareta et godt forhold til de oljeproduserende arabiske statene. Da amerikanerne skulle ta stilling til FNs delingsplan i 1947 var utenriksdepartementet negative til å støtte denne. En av årsakene var nettopp frykten for at oljekranene skulle bli skrudd igjen og at araberstatene ville orientere seg mot Moskva.⁸

John F. Kennedy var den første presidenten som omtalte forholdet mellom USA og Israel som «spesielt». Men allerede før Kennedy flyttet inn i Det hvite hus i 1961, eksisterte det tette bånd mellom de to landene. USA har støttet Israel helt siden staten ble opprettet i 1948. Og allerede før dette, fikk tanken om en jødisk stat i Palestina bred tilslutning. Det er flere årsaker til det nære forholdet. Mange amerikanere sammenlignet den jødiske nasjonsbyggingen i Palestina med de amerikanske pionerene som hadde bygget opp deres land. Forfølgelsene og undertrykkningen som jødene var blitt utsatt for i Europa og som til slutt endte med Holocaust, skapte stor sympati for tanken om et jødisk hjemland. Den felles bibelske arven som jødene og det kristne USA delte, gjorde at det religiøse aspektet også spilte inn på hvordan mange amerikanere, inkludert flere av presidentene, vurderte sitt forhold til Israel. Israels orientering mot vestlige demokratiske verdier gjorde at Israel etter hvert ble en viktig strategisk partner i et

⁷ Quandt 1993: 12-13

⁸ Quandt 1993: 13-14; Candace Karp, *Missed Opportunities: US Diplomatic Failures and the Arab-Israeli Conflict 1947-1967*, Claremont 2005: 1-2

område hvor Sovjetunionens innflytelse i de arabiske landene ble stadig større. Men USA hadde også andre interesser i regionen. For amerikanske myndigheter var – og er det fortsatt – en vanskelig balansegang mellom det å sikre Israels eksistens på den ene siden og samtidig ivareta amerikanske interesser i de arabiske nabolandene på den andre, enten det være seg olje eller kald krig og Sovjetunionen. Disse motstridende interessene ledet blant annet til at det først var på 1960-tallet at USA startet å selge våpen til Israel.⁹

Innenrikspolitiske forhold

Amerikansk utenrikspolitikk må også sees i sammenheng med innenrikspolitiske forhold. Selv om den amerikanske presidenten har mye makt, har han ikke frie tøyler og er på mange områder avhengig av støtte i Kongressen. Spesielt gjennom sin kontroll over budsjettet kan den amerikanske nasjonalforsamlingen utøve innflytelse over utenrikspolitikken. Sionist- og Israel-lobbyen har ofte valgt å rette sin innsats inn mot kongressmedlemmene. Dette har også gitt resultater da Kongressen jevnt over har vist seg velvillig innstilt overfor sionismen/Israel.¹⁰

Hvert fjerde år er det presidentvalg i USA. Israel får gjerne en stor plass i valgkamptider. Den store støtten til Israel som lenge har gjort seg gjeldende i den amerikanske befolkningen er noe presidentkandidatene ofte tar hensyn til når de driver valgkamp. Temaer som ellers ikke er særlig sentrale, som flytting av den amerikanske ambassaden til Jerusalem, kommer gjerne på dagsordenen når det er valgår. I valgkampen i 1948 nærmest knivet Truman og hans republikanske motkandidat Thomas E. Dewey om hvem som var mest vennligstilt overfor Israel. Selv om jødene på 1940- og 1950-tallet bare talte rundt fem millioner mennesker i USA, utgjorde de en stor velgergruppe i viktige stater som Illinois, New York, Ohio og Pennsylvania. I en samtale med David Ben-Gurion gikk president Kennedy, som ved valget i 1960 fikk stemmene til 80 prosent av USAs jøder, så langt som å hevde at det var jødene som hadde sørget for at han ble valgt som president. Også blant mange ikke-jødiske amerikanere er presidentkandidatenes syn på Israel avgjørende for hva de stemmer.¹¹

Individet

Quandt hevder at den overordnede amerikanske politikken når det gjelder konflikten mellom Israel, palestinerne og de arabiske landene opp gjennom årene har vært preget av stor enighet.

⁹ Kathleen Christison, *Perceptions of Palestine: Their Influence on U.S. Middle East Policy*, Berkeley 1999: 107-109; Bakke 2013: 3; Neff 1995: 11, 23-24, 27; Quandt 1993: 14-15

¹⁰ Quandt 1993: 8

¹¹ Quandt 1993: 8-9; Christison 1999: 106

De skiftende regjeringene har i større eller mindre grad fulgt opp den samme politikken som har vært ført tidligere. Den største forskjellen kommer gjerne til syne like etter at et maktskifte har funnet sted og presidenten ønsker å markere seg med en annen politikk enn sin forgjenger. Selv om fundamentale endringer av grunnleggende synspunkter ikke har funnet sted, innebærer ikke denne stabiliteten at mindre justeringer aldri har forekommet.¹²

Den største innflytelsen over amerikansk utenrikspolitikk er det, ifølge Quandt, presidenten og hans nærmeste rådgivere som har. Den israelsk-arabiske konflikten er kompleks og vanskelig å få full oversikt over. Alle parter gjør krav på å representere sannheten og motstridende argumenter kjemper om oppmerksomhet og støtte. Dette er noe som presidenten og hans rådgivere må ta stilling til når de skal stake ut landets politiske kurs. Når en ny president inntar Det hvite hus tar han med seg sine egne oppfatninger av konflikten. Det samme gjør personene han omgir seg med og som sammen med presidenten utformer politikken. Deres kunnskaper om, og forståelse av, konflikten og dens aktører er med på å legge føringer for den politikken som blir valgt. Truman og Eisenhower hadde to forskjellige utgangspunkt når de inntok Det hvite hus. Truman hadde god kjennskap til Bibelen og var opptatt av å sikre jødene et hjemland. Eisenhower, derimot, hadde ifølge ham selv lite kunnskap om jødene. Mens Truman og hans rådgivere mente at støtte til Israel var en god valgkampsak, ønsket ikke Eisenhower å la Israel bli et tema som han kunne vinne stemmer på. Og mens sionistene stort sett hadde god tilgang til Truman, var det motsatte tilfelle med Eisenhower som i stor grad holdt dørene til Det hvite hus lukket for jødiske interesseorganisasjoner. Dermed hadde de som talte Israels sak større påvirkningskraft på Truman enn de hadde på Eisenhower.¹³

Så hvordan håndterte to amerikanske regjeringer, henholdsvis Trumans og Eisenhowers, spørsmålet om Israels skiftende grenser? Hvordan og i hvilken grad har de tre faktorene, nasjonale interesser, innenrikspolitiske forhold og individet, spilt en rolle i utformingen av den amerikanske politikken?

Kilder og litteratur

For årene 1947-1957 er store mengder med kildemateriale blitt gjort tilgjengelig for allmennheten. Sommeren 2012 besøkte jeg det amerikanske nasjonalarkivet i College Park i delstaten Maryland i USA. Dokumenter derfra er blitt brukt som kilder til denne oppgaven. En

¹² Quandt 1993: 9-10

¹³ Quandt 1993: 9-10, Christison 1999: 63, 97

annen viktig kilde har vært *Foreign Relations of the United States* (FRUS). Denne samlingen, som blir utgitt av det amerikanske utenriksdepartementet, består av dokumenter som er relatert til amerikansk utenrikspolitikk. FRUS er tilgjengelig flere steder, blant annet på nasjonalarkivet i College Park og på Nobelinstituttet i Oslo. FRUS er også i stor grad tilgjengelig på internett. Arkivene i USA er fulle av dokumenter, blant annet møtereferater og telegrammer, som handler om Midtøsten. Ved å lese disse dokumentene får vi innblikk i hvilke vurderinger som har blitt tatt, først og fremst i utenriksdepartementet, men også i Det hvite hus, i FN og blant amerikanske diplomater i Midtøsten. Dokumentene lar oss også se hvordan beslutninger tatt av presidenten eller hendelser på bakken i Midtøsten gjør at utenriksdepartementet har vært nødt til å tenke nytt og, i større eller mindre grad, endre sine politiske anbefalinger.¹⁴

Det finnes mange bøker som tar for seg Israel og landets forhold til palestinerne og de arabiske landene. På samme måte finnes det flere bøker som omhandler amerikansk politikk i Midtøsten. Flere av disse er brukt i arbeidet med denne oppgaven. I boken *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten* beskriver Hilde Henriksen Waage hvilken innflytelse stormaktene, inkludert USA, har hatt i Midtøsten.¹⁵ Benny Morris og Avi Shlaim tilhører gruppen av såkalte «nye historikere» i Israel. På 1980-tallet gjorde israelske arkiver store mengder kildemateriale tilgjengelig for allmenheten. Med utgangspunkt i disse kildene har Morris og Shlaim utfordret det tradisjonelle synet på Israels historie som i flere tiår var rådende i hjemlandet deres. Morris' bok *1948: The First Arab-Israeli War* gir en grundig fremstilling av hendelsene i tiden før og etter Israels opprettelse i 1948.¹⁶ Her dokumenterer han hvordan Israel, etter hvert som krigen i 1948-1949 skred frem, falt ned på en strategi som gikk ut på å sikre seg mest mulig territorium og dermed utvide grensene sammenlignet med grensene i FNs delingsforslag. Også stormaktenes rolle i konflikten mellom Israel, palestinerne og de arabiske landene har fått plass i boken til Morris. I boken *The Iron Wall: Israel and the Arab World* gir Shlaim en historisk oversikt over konflikten mellom Israel og araberne fra 1947 til 1998.¹⁷ Denne boken dekker med andre ord både hendelsene omkring Israels opprettelse og Suezkrisen. Den bidrar derfor med historisk bakgrunnsmateriale som er relevant for denne oppgaven.

¹⁴ http://www.state.gov/www/about_state/history/fruswhat.html (besøkt (02.10.2011))

¹⁵ Hilde Henriksen Waage, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, Kristiansand 2013

¹⁶ Benny Morris, *1948: The First Arab-Israeli War*, New Haven 2008

¹⁷ Avi Shlaim, *The Iron Wall: Israel and the Arab World*, New York 2001

Da Israel ble opprettet i 1948 var det Harry S. Truman som var president i USA. David McCullough har skrevet en murstein av en biografi om USAs 33. president som har tittelen *Truman*.¹⁸ Denne boken tar for seg hele Trumans liv, fra barndomsårene i Missouri frem til hans død i samme stat i 1972. McCullough bruker også plass i boken til å redegjøre for prosessen som ledet frem til Trumans beslutning om å støtte FNs delingsforslag. I boken *A Safe Haven: Harry S. Truman and the Founding of Israel* konsentrerer Allis og Ronald Radosh seg om årene 1947-1949 og gir en grundig fremstilling av Trumans rolle rundt opprettelsen av Israel.¹⁹ Begge bøkene beskriver presset som Truman ble utsatt for fra sionistene. De tar også for seg den sterke uenigheten som eksisterte mellom Det hvite hus og det amerikanske utenriksdepartementet når det gjaldt det sionistiske prosjektet i Palestina. Dwight D. Eisenhower tok over som president etter Truman og nærmet seg slutten av sin første presidentperiode da Suezkrisen oppstod i 1956. I boken *Eisenhower 1956: The President's Year of Crisis – Suez and the Brink of War*, skrevet av David A. Nichols, får leseren en utdypende fremstilling av en president som høsten 1956 stod ansikt til ansikt med flere kriser.²⁰ Eisenhower, preget av sin egen sykdom, opplevde denne høsten at utenriksministeren hans ble sykemeldt samtidig som kriser med potensielt store konsekvenser utfoldet seg, ikke bare i Midtøsten, men også i Ungarn.

Palestina-spørsmålet meldte seg for alvor for amerikanske myndigheter i 1917. Dette var året da britiske styrker marsjerte inn i Jerusalem og året da den britiske utenriksministeren lovet jødene et nasjonalhjem i Palestina.

¹⁸ David McCullough, *Truman*, New York 1992

¹⁹ Allis Radosh og Ronald Radosh, *A Safe Haven: Harry S. Truman and the Founding of Israel*, New York 2009

²⁰ David A. Nichols, *Eisenhower 1956: The President's Year of Crisis – Suez and the Brink of War*, New York 2011

Kapittel 2

DRØMMEN OM PALESTINA

Sionistenes jakt på et jødisk hjemland

1881-1947

På 1800-tallet vokste det frem nasjonalistiske bevegelser i flere europeiske land. Også blant jødene fikk nasjonalismen sin oppblomstring i form av den sionistiske bevegelsen. Den økende antisemittismen i Europa bidro i stor grad til sionismens fremvekst. På slutten av det 19. århundre opplevde jøder i flere europeiske land vanskelige tider. Situasjonen ble etter hvert så problematisk at mange jøder mente at den eneste måten å unnslippe den økende antisemittismen på, var å opprette en egen jødisk nasjon. Palestina, området som jødene hadde blitt kastet ut fra nesten 2 000 år tidligere, fremstod for mange som det naturlige valget når det gjaldt den fremtidige nasjonens beliggenhet. Målet var en jødisk stat i Palestina hvor jødene, som levde som minoriteter spredt utover Europa og ellers i verden, kunne være i flertall. Palestina var på slutten av 1800-tallet en del av Det osmanske riket og i 1885 talte ikke den jødiske befolkningen der mer enn omtrent 35 000 mennesker, cirka sju prosent av det totale innbyggertallet. De første spede forsøkene på å organisere innvandring til Palestina skjedde i Russland, et land hvor jødene på den tiden ble utsatt for alvorlige forfølgelser. Og i 1882 dro de første jødene, omkring 100 i tallet, fra Russland med Palestina som mål. Bare 14 nådde frem.²¹

Sionismen ser dagens lys²²

Det tok ikke lang tid før jødene, som drømte om en egen stat i Palestina, ble mer organiserte og de opprettet etter hvert sin egen nasjonale bevegelse. Mannen som grunnla sionistbevegelsen var Theodor Herzl fra Ungarn. I 1896 utga Herzl boka *Der Judenstaat*, hvor han tok til orde for opprettelsen av en jødisk stat. Som korrespondent for en østerriksk avis i Paris hadde han vært vitne til antisemittismen som kom til overflaten i kjølvannet av Dreyfus-affæren.²³ Behandlingen av Alfred Dreyfus var ett av mange eksempler på konsekvensene av den økende

²¹ Avi Shlaim, *The Iron Wall: Israel and the Arab World*, New York 2001: 1-2; Waage 2013: 26-28, 32; Nils A. Butenshøen, *Drømmen om Israel: Historiske og ideologiske forutsetninger for staten Israel*, Oslo 2006: 70; Benny Morris, *1948: The First Arab-Israeli War*, New Haven 2008: 2

²² Shlaim 2001: 1-2: Begrepet «sionisme» ble for første gang brukt av den østerrikske jødiske forfatteren Nathan Birnbaum i 1885. «Sion» er ett av navnene som Bibelen bruker om Jerusalem.

²³ Waage 2013: 30: Jødiske Alfred Dreyfus var en fransk artillerikaptein som i 1894 ble uskyldig dømt for høyforræderi. Han ble renvasket i 1906.

europiske antisemittismen og det ble klart for Herzl at assimilering av Europas jøder ikke var gjennomførbart. Han kom frem til at en egen stat for det jødiske folket var den eneste løsningen. Statens beliggenhet var han i utgangspunktet ikke spesielt opptatt av.²⁴ Herzl ble den politiske sionismens grunnlegger og frontfigur. Han mente at det var avgjørende med internasjonal anerkjennelse, for uten det kunne ikke prosjektet med å danne en stat realiseres. Herzls politiske sionisme, med sitt fokus på diplomati, stod i sterk kontrast til den praktiske sionismen, som blant annet organisasjonen *Hovevei Zion* («de som elsker Sion») var en representant for. Den praktiske sionismen fokuserte på å samle inn kapital, som deretter ble brukt til å kjøpe opp landområder. På denne måten skulle Palestina koloniseres før en jødisk stat etter hvert kunne etableres.²⁵

Den jødiske befolkningen i Europa var splittet, både i spørsmålet om hvorvidt en jødisk stat i det hele tatt burde opprettes og hvordan en slik stat eventuelt skulle realiseres. Herzl møtte motstand hos flere jødiske ledere og organisasjoner. Med et ønske om å sikre støtte til prosjektet sitt gikk han derfor i bresjen for den første sionistkongressen i august 1897. Her ble Verdens sionistorganisasjon grunnlagt. De omkring 200 delegatene som var samlet i den sveitsiske byen Basel vedtok at det skulle arbeides for å skape et hjemsted for jødene i Palestina. Noen år senere, i 1901, så Det jødiske nasjonalfondet dagens lys. Dets oppgave var å kjøpe jord i Palestina til jøder som bosatte seg der. Et eget kontor hvor sionistene kunne organisere koloniseringsprosjektet sitt fra ble opprettet i Palestina i 1908. Etter kongressen i Basel fulgte flere år med diplomatiske fremstøt overfor statsledere og andre sentrale aktører på jakt etter den legitimiteten Herzl mente var nødvendig for å kunne virkeliggjøre drømmen om en jødisk stat. Blant annet søkte han støtte hos keiser Wilhelm II av Tyskland som stilte seg positiv til opprettelsen av en jødisk stat under tysk beskyttelse. Også i Russland, et land som ønsket å bli kvitt sine jødiske innbyggere, oppnådde Herzl resultater. Landets innenriksminister var positiv til tanken om en jødisk stat. Men til syvende og sist var det Det osmanske riket som kontrollerte Palestina. Og forsøkene på å få med seg sultan Abdul Hamid II strandet, til tross for at Herzl lovet store lån i bytte mot jødisk selvstendighet.²⁶

²⁴ Butenschøn 2006: 74-75, 84: I følge Herzl kunne Argentina være et egnet sted for den fremtidige jødiske staten og på den sjettede sionistkongressen i 1903 tok han til orde for å ta imot Storbritannias tilbud om en del av Uganda i Afrika.

²⁵ Waage 2013: 30-31; Shlaim 2001: 2; Butenschøn 2006: 72, 74-76, 78-79, 84

²⁶ Shlaim 2001: 3; Butenschøn 2006: 79-83, 86; Waage 2013: 31

Balfour-erklæringen

Sionistene arbeidet på to fronter for å oppnå målet sitt. I Palestina kjøpte de opp landområder, mens de samtidig var aktive på den politiske og diplomatiske arenaen hvor de la ned en stor innsats for å samle støtte hos stormaktene.²⁷ Sentrum for sionistenes virksomhet dreiet seg etter hvert mot Storbritannia hvor Chaim Weizmann trådte frem som sionismens viktigste talsperson. Han videreførte Herzls tanker om å søke internasjonal anerkjennelse for statsprosjektet.²⁸ Samtidig var Weizmann en tilhenger av å forene den politiske og praktiske sionismen i sin egen syntetiske sionisme. I Weizmanns sionisme var det plass til både praktiske og politiske aktiviteter. For ham var både kolonisering og diplomati viktige virkemidler i arbeidet med å realisere drømmen om en jødisk stat.²⁹

Sionistenes drøm om en jødisk stat kom et steg nærmere å bli en realitet 2. november 1917. Da skrev Storbritannias utenriksminister Arthur J. Balfour et brev, kjent som Balfour-erklæringen, til Lord Rotschild, en av lederne for Storbritannias jøder. I brevet ga Balfour sin støtte til opprettelsen av et nasjonalhjem for jødene i Palestina.³⁰ Hvor stort dette nasjonalhjemmet skulle være og hvilke grenser det skulle ha, ble ikke behandlet i utenriksministerens erklæring. I årene før Balfour-erklæringen ble ført i pennen hadde Weizmann drevet en aktiv lobbyvirksomhet overfor britiske myndigheter. Hans innsats var avgjørende for at erklæringen så dagens lys. Ved å love å etablere et jødisk hjemland i Palestina håpet britene å oppnå politisk og økonomisk støtte fra sionistene. Det at Balfour-erklæringen brukte begrepet nasjonalhjem, og ikke stat, la ikke noen demper på sionistenes glede. Selv om målet var en stat, hadde Weizmann tro på at en gradvis prosess var nødvendig for å oppnå dette. Han ønsket heller ikke unødvendige konfrontasjoner med palestinerne og var derfor selv forsiktig med å bruke begrepet. Balfour-erklæringen til tross, veien frem mot en jødisk stat skulle vise seg å bli lang og kronglete. Det største hinderet var naturligvis den palestinske befolkningen som utgjorde det store flertallet i Palestina.³¹ Noen tiår med innvandring gjorde at den jødiske befolkningen

²⁷ Waage 2013: 32: I 1910 var omtrent to prosent av jorden i Palestina eid av jøder, i 1939 eide jødene cirka fem prosent.

²⁸ Waage 2013: 31: Theodor Herzl døde i 1904, 44 år gammel.

²⁹ Shlaim 2001: 5; Waage 2013: 32-33; Butenschøn 2006: 78-79, 85-86

³⁰ Waage 2013: 33: Balfour-erklæringen av 2. november 1917: «His Majesty's Government view with favour the establishment in Palestine of a national home for the Jewish people, and will use their best endeavours to facilitate the achievement of the object, it being clearly understood that nothing shall be done which may prejudice the civil and religious' rights of existing non-Jewish communities in Palestine, or the rights and political status enjoyed by Jews in any other country.»

³¹ I denne oppgaven vil de arabiske innbyggerne som bodde i Palestina bli omtalt som «palestinere». Dette begrepet vil også bli brukt om araberne som flyktet i forbindelse med opprettelsen av staten Israel og den arabiske befolkningen som ble værende igjen. De jødiske innbyggerne i Palestina vil enten bli omtalt som

hadde økt til 56 000 personer i 1917.³² Likevel utgjorde de bare rundt ti prosent av befolkningen. At Palestina allerede hadde en majoritetsbefolkning var noe sionistene var klar over allerede da de første immigrantene ankom området på 1880-tallet, men de undervurderte motstanden mot sionismen. De fleste sionistene forsøkte å overse problemet og håpet at en løsning ville åpenbare seg underveis.³³

Britene tar kontrollen over Palestina

9. desember 1917 spaserte den britiske generalen Edmund Allenby gjennom Jaffa-porten i Jerusalem. Det britiske inntoget betydde slutten på 400 år med osmansk styre over den hellige byen. Innen første verdenskrig var slutt i november 1918, hadde britene og deres allierte franskmenn klart å erobre resten av Palestina, samt Irak, Libanon og Syria.³⁴ Det osmanske riket stod på tapernes side under verdenskrigen og krigen resulterte i at sultanens en gang så mektige rike gikk i oppløsning. Områdene som en gang hadde tilhørt Det osmanske riket ble delt inn i mandater. Libanon og Syria ble fransk mandatområde, mens Irak og Palestina ble britisk. Dette ble bestemt av første verdenskrigs seierherrer i San Remo i Italia i 1920 og godkjent av Folkeforbundet i 1922. Allerede i 1921 delte britene Palestina og opprettet emiratet Transjordan på størsteparten av området. Erobringen av Palestina markerte starten på 30 turbulente år med britisk styre over et område som både jøder og arabere mente de hadde rett på. Og den britiske regjeringen fikk et svare brev med å forsøke å føre en balansert politikk i Palestina. Britenes maktovertagelse førte til store forventninger både innen den sionistiske bevegelsen, blant palestinerne og i den arabiske verden for øvrig. Disse forventningene knyttet seg til forskjellige løfter som Storbritannia hadde gitt til ulike aktører mens Palestina fortsatt var en del av Det osmanske riket. Araberne mente at den britiske høykommisjonæren i Egypt, Henry McMahon, i en brevveksling med *sharif* Hussein ibn Ali av Hijaz i Saudi-Arabia i 1915, hadde lovet britisk støtte til at Palestina skulle inngå i en selvstendig arabisk stat. Britene hevdet

«jøder» eller «sionister». Det siste vil bli brukt om aktive medlemmer av sionistbevegelsen. Etter 1948, da staten Israel ble opprettet, vil jødene i dette landet bli omtalt som «israelere».

³² Waage 2013: 36: I 1923 bodde det 90 000 jøder i Palestina og i 1941 var antallet økt til 489 830 (av totalt 1,6 millioner innbyggere). Den markante økningen skyldtes i hovedsak Adolf Hitlers maktovertagelse i Tyskland som fikk mange jøder i tyskkontrollerte land til å forlate hjemmene sine til fordel for Palestina.

³³ Shlaim 2001: 5-7, 8-9; Avi Shlaim, *Israel and Palestine: Reappraisals, Revisions, Refutations*, London 2010: 4-5; Christison 1999: 28; Waage 2013: 32-34; Morris 2008: 9-10

³⁴ Det Palestina som ble erobret fra Det osmanske riket utgjorde det som i dag er Israel, Vestbredden, Gaza og Jordan.

derimot at noen slike løfter angående Palestina aldri var blitt gitt. Sionistene på sin side, hadde store forhåpninger til at Balfour-erklæringen skulle bidra til å gi dem et hjemland i Palestina.³⁵

At Storbritannia fikk ansvar for å administrere mandatområdet Palestina innebar at det var britene som skulle sørge for at det jødiske nasjonalhjemmet ble opprettet. Det var også opp til de britiske myndighetene å legge til rette for jødisk innvandring til Palestina. Det viste seg raskt at det skulle bli svært utfordrende å gjennomføre disse oppgavene. Den palestinske befolkningen motsatte seg den jødiske innvandring og de reagerte på at jødene var blitt lovet sitt eget hjemland, uten at tilsvarende løfter var gitt til dem. Palestinerne protesterte mot behandlingen de ble utsatt for. Både i 1920 og 1921 utviklet demonstrasjonene seg til voldelige opptøyer og flere, både jøder og palestinere, ble drept og såret. I starten av Storbritannias regjeringstid over Palestina var det flere uklarheter knyttet til hvordan det fremtidige jødiske nasjonalhjemmet skulle være. For å forsøke å roe den palestinske misnøyen kom derfor koloniminister Winston Churchill i juni 1922 med en hvitebok som omhandlet Palestina.³⁶ Her kom han med forsikringer om at hans regjering ikke hadde noen planer om at det jødiske nasjonalhjemmet skulle omfatte hele Palestina. At Churchill fortsatt gav sin støtte til jødisk innvandring og til videre utbygging av jødiske institusjoner, gjorde det mulig for sionistene å akseptere hviteboken.³⁷

Britene forsøkte å opprette felles styringsorganer for jødene og palestinerne. Men i protest mot det sionistiske prosjektet og den britiske politikken motsatte palestinerne seg alle slike forsøk. Da britene ikke lyktes i å danne noen slike felles institusjoner, dannet i stedet jødene og palestinerne sine egne, separate styringsorganer. Den viktigste palestinske institusjonen var Det øverste muslimske råd. Rådet ble opprettet av britene i 1921 og ble fra 1922 ledet av muftien av Jerusalem, Hajj Amin al-Husseini.³⁸ Men palestinerne var dårlig organisert og rivalisering mellom familier og klaner gjorde at de i realiteten ikke hadde noen samlet politisk ledelse som kunne arbeide for å oppnå målet om et fritt og uavhengig Palestina for den arabiske delen av befolkningen. Det jødiske samfunnet i Palestina, *yishuv*, var langt bedre organisert enn det palestinske. Jødene hadde sin egen nasjonalforsamling og i mellomkrigstiden ble det dannet

³⁵ Sören Wibeck, *Ett land, två folk: Israel-Palestina-konfliktens historia*, Lund 2010: 106-107, 115; Waage 2013: 34, 62-65, 68-69, 74; Shlaim 2001: 8; Morris 2008: 9

³⁶ Waage 2013: 75: En hvitebok er en redegjørelse fra regjeringen til det britiske parlamentet, tilsvarende en norsk stortingsmelding.

³⁷ Waage 2013: 74-76

³⁸ Waage 2013: 78: Det øverste muslimske råd var finansiert av Storbritannia og hadde blant annet ansvar for moskeer, religiøse eiendommer, religiøse skoler og shariadomstolene.

flere politiske partier. Det største av disse var Arbeiderpartiet med partileder David Ben-Gurion i spissen.³⁹ *Jewish Agency* fungerte som en halvoffisiell regjering med ansvar for blant annet bankvesen, utdanning helse og immigrasjon. Fra 1935 ble *Jewish Agency* ledet av Ben-Gurion. Sionistene hadde også sin egen forsvarsstyrke, Haganah, som i 1937 talte i overkant av 10 000 soldater. Også økonomisk var det jødiske samfunnet mye bedre stilt enn det palestinske, noe som blant annet store pengegaver fra jøder i vesten og lån fra britiske myndigheter bidro til.⁴⁰

Peel-rapporten

På begynnelsen av 1920-tallet vokste det frem en retning av sionismen som var i opposisjon mot Weizmanns syntetiske sionisme. Dette skjedde fordi Storbritannia, gjennom en rekke hvitebøker, justerte sine politiske prioriteringer i Palestina i en retning som var i sionismens disfavør. Grunnleggeren av denne nye retningen var russiskfødte Ze'ev Jabotinsky. Jabotinskys motstand mot den britiske politikken og hans uenighet med Weizmann, som ifølge ham selv var for ettergivende, førte til at han dannet sin egen sionistbevegelse. Jabotinskys revisjonistiske sionisme hadde et militant preg og han så for seg at en jernmur av jødiske styrker rundt områdene som ble kolonisert av sionistene, etter hvert ville beseire motstanderne. Jabotinsky var enig med Weizmann om at drømmen om en jødisk stat bare kunne realiseres dersom en stormakt gav sin støtte til det. Men noe av det som skilte de to mennene, var synet på hvor stort område som skulle ligge innenfor grensene til den jødiske staten. Jabotinsky mente at hele det opprinnelige mandatområdet skulle inngå i den fremtidige staten, noe som inkluderte det nyopprettede emiratet Transjordan på østsiden av Jordanelven. Jabotinsky og hans revisjonistiske parti hadde også et mye kortere tidsperspektiv enn Weizmann. Jabotinsky ville erklære jødisk suverenitet over hele Palestina så raskt som mulig, i motsetning til Weizmann som mente en gradvis prosess var nødvendig. Ben-Gurion delte Jabotinskys syn på nødvendigheten av en sterk militærmakt. Begge mente at palestinerne neppe ville godta en jødisk overtagelse av hele eller deler av Palestina og de konkluderte derfor med at forhandlinger ikke ville føre frem til en løsning. Men Ben-Gurion var enig med Weizmann i at statsbyggingen burde skje gradvis og at de jødiske områdene kunne utvides etter hvert.⁴¹

³⁹ Waage 2013: 84-85: David Ben-Gurion, født David Grün, immigrerte til Palestina fra Polen i 1906. Som leder for den jødiske fagorganisasjonen Histadrut (1921-1935), leder for *Jewish Agency* (1935-1948) og som Israels første stats- og forsvarsminister, var Ben-Gurion det jødiske samfunnets ubestridte leder i perioden før og etter staten Israels opprettelse.

⁴⁰ Waage 2013: 76, 78, 84-85; Morris 2008: 15-16; Shlaim 2001: 17

⁴¹ Waage 2013: 34-35, 86; Shlaim 2001: 8-9, 11-12, 16-19

Etter noen relativt rolige år brøt det i august 1929 på nytt ut opptøyer i Palestina. Opptøyene hadde sitt utspring i konflikten om hvem som skulle ha tilgang til de hellige områdene i Jerusalems gamleby og etterlot seg over 200 døde jøder og palestinere. Et storopprør som varte i tre år brøt ut i 1936. Mens dette opprøret stod på ble Den høyere arabiske komité dannet av palestinske ledere i et forsøk på å skape en samlet front. Mufti al-Husseini ble komiteens leder. Som en respons på den urolige situasjonen nedsatte den britiske regjeringen en kommisjon som ble sendt til Palestina. Kommisjonen ble ledet av Lord Peel. I følge Peel-kommisjonen var det frykten for det sionistiske prosjektet og deres egne aspirasjoner om uavhengighet som drev palestinerne til å starte opptøyer. Kommisjonens rapport ble fremlagt i juli 1937 og anbefalte en deling av Palestina i en jødisk og en palestinsk stat. Men den palestinske staten burde inkorporeres i Transjordan, ifølge kommisjonen. I tillegg la rapporten opp til at noen områder, inkludert Jerusalem og Betlehem, fortsatt skulle være under britisk styre. 33 prosent av Palestina ble satt av til den jødiske staten. Blant områdene som Peel-rapporten utpekte til denne staten var Galilea og kystområdet fra Jaffa og nordover, helt til Libanon. Dersom Peel-kommisjonens anbefalinger ble implementert innebar det at flere hundre palestinske landsbyer, samt noen av Palestinas mest fruktbare områder ville falle innenfor grensene til jødernes stat. Reaksjonene på rapporten var derfor svært negative i den palestinske befolkningen. At rapporten la opp til at de skulle styres fra Amman bidro heller ikke til å blidgjøre palestinerne.⁴²

I de sionistiske kretsene var meningene delte når det gjaldt Peel-rapporten. Både Weizmann og Ben-Gurion støttet delingsplanen. Det samme gjorde Moshe Sharett, en av de mest sentrale personene i *Jewish Agency* etter Ben-Gurion.⁴³ De likte godt kommisjonens forslag om at et par hundre tusen palestinere som bodde i områdene tiltenkt den jødiske staten burde flyttes fra hjemmene sine. Selv om han godtok delingsplanen var likevel ikke Ben-Gurion beredt til å slå seg til ro med at grensene i planen var endelige. Tvert imot så han på områdene gitt til den fremtidige jødiske staten som en god start og et godt utgangspunkt for videre ekspansjon. Til sin sønn skrev Ben-Gurion at han var «overbevist om at vi vil være i stand til å bosette oss i alle de andre delene av landet, enten gjennom avtaler og gjensidig forståelse med våre arabiske naboer eller på en annen måte.»⁴⁴ Ben-Gurion så for seg at både Negevørkenen og Transjordan en gang skulle bli en del av den jødiske staten. Sionistene som var uenige med Ben-Gurion

⁴² Morris 2008: 14, 16-18; Shlaim 2001: 19; Waage 2013: 76, 79-80

⁴³ Moshe Sharett's opprinnelige etternavn var Shertok. For enkelthets skyld bruker jeg «Sharett» i hele denne oppgaven.

⁴⁴ Shlaim 2001: 21: «I am certain we will be able to settle in all the other parts of the country, whether through agreement and mutual understanding with our Arab neighbours or in another way.»

argumenterte blant annet med at en deling av Palestina var i strid med Balfour-erklæringen. Men Ben-Gurion vant frem og på den tjuende sionistkongressen i Zürich i Sveits fikk han flertall for å godta planen som grunnlag for senere forhandlinger med den britiske regjeringen.⁴⁵

I mai 1939 kom den britiske regjeringen med en ny hvitebok som snudde fullstendig om på hele deres politikk i Midtøsten. Tostatsløsningen ble lagt død og britene ville i stedet arbeide for at hele Palestina skulle bli en selvstendig stat innen ti år. Regjeringen ønsket altså ikke lenger en jødisk stat og besluttet at bare 15 000 jødiske immigranter skulle få slippe inn i Palestina de neste fem årene. Etter det skulle det være opp til palestinerne å bestemme hvor mange jøder som fikk slippe inn. I det jødiske samfunnet var reaksjonene sterke mot den nye britiske politikken som de mente var i uoverensstemmelse med både Balfour-erklæringen og Peel-kommisjonens anbefalinger. Som respons på den nye politikken ble britiske mål i Palestina angrepet av den sionistiske terrororganisasjonen *Irgun Zvai Leumi*. Selv om sionistene var dypt uenige med innholdet i den nye hviteboken, støttet de britene i kampen mot nazistene. Mange sionister meldte seg til tjeneste for den britiske hæren under andre verdenskrig og deres kamp mot hviteboken og for en jødisk stat ble lagt på is så lenge krigen varte.⁴⁶

Biltmore-konferansen

I mai 1942 ble det avholdt en sionistkonferanse på Biltmore Hotel i New York. Her deltok både Weizmann og Ben-Gurion, sammen med 586 amerikanske sionister. Lederen for *Jewish Agency* hadde siden 1938 kommet til USA ved flere anledninger for å samle støtte til det sionistiske prosjektet. Under konferansen i New York gjorde Ben-Gurion det klart at en jødisk stat burde etableres så fort som mulig etter krigens slutt. Flertallet av de andre deltagerne var enige og Biltmore-vedtaket, som krevde at Palestina skulle omgjøres til et jødisk samvelde, ble vedtatt. Det ble ikke sagt noe om hvor grensene skulle gå. Noe krav om at hele Palestina skulle inkorporeres i den nye jødiske staten ble altså ikke fremmet i dette vedtaket. Det samme vedtaket krevde at Palestina skulle åpnes for ubegrenset innvandring for jøder.⁴⁷

⁴⁵ Morris 2008: 18-19; Waage 2013: 86; Shlaim 2001: 19-22

⁴⁶ Morris 2008: 20-21

⁴⁷ Richard Breitman og Allan J. Lichtman, *FDR and the Jews*, Cambridge 2013: 243; John B. Judis, *Genesis: Truman, American Jews, and the Origins of the Arab/Israeli Conflict*, New York 2014: 173-174; Waage 2013: 87; Shlaim 2001: 23

Sionismens posisjon i USA i mellomkrigstiden

Da utenriksminister Balfour, på vegne av den britiske regjeringen, gav sin støtte til etableringen av et jødisk hjemland 2. november 1917, hadde britene allerede forsikret seg om at amerikanerne delte deres syn på saken. USAs president Woodrow Wilson ble forelagt et utkast til erklæringen som han gav sin tilslutning til i oktober samme år. Wilson var ikke den første amerikanske presidenten som var positivt innstilt til en jødisk stat. Allerede i 1776, 21 år før han ble valgt til president, uttrykte John Adams støtte til en slik tanke. Wilson mente at befolkningen i områdene som en gang var en del av Det osmanske riket hadde rett til selvbestemmelse og at det var riktig å ta hensyn til lokalbefolkningens ønsker når det fremtidige kartet over Midtøsten skulle tegnes opp. På bakgrunn av dette, kan det derfor synes merkelig at Wilson støttet Balfour-erklæringen. Som Adams, var også Wilsons påvirket av Bibelens profetier om at jødene en dag skulle vende tilbake til det lovede land. «Tenk at jeg, som er oppvokst på en prestegård, kan være med å hjelpe til med å gjenreise det hellige land for dets folk», sa presidenten en gang til sionistlederen Stephen S. Wise.⁴⁸ Men først og fremst var avgjørelsen om å støtte Balfour-erklæringen styrt av et ønske om å støtte en alliert, Storbritannia, under den krigen som pågikk.⁴⁹

Presidentens beslutning om å godkjenne utkastet kom etter påtrykk fra blant annet Louis D. Brandeis – USAs første jødiske høyesterettsdommer, utnevnt av Wilson i 1916. Brandeis fungerte i en periode som leder for Den amerikanske sionistorganisasjonen og gjennom sitt vennskap med Wilson hadde han stor innflytelse på presidenten. Amerikanske jøder ønsket ikke at deres lojalitet overfor USA skulle trekkes i tvil. Sionismens oppslutning var derfor lenge lav, men etter at Brandeis engasjerte seg, opplevde sionismen et oppsving i Amerika. Blant USAs folkevalgte fantes det mange som stilte seg positive til sionismen. 11. september 1922 vedtok Kongressen en resolusjon hvor det het at «USA ser med velvilje på opprettelsen av et nasjonalhjem for det jødiske folk i Palestina.»⁵⁰ Nasjonalhjemmet som Balfour-erklæringen talte om, måtte etter Brandeis' oppfatning omfatte hele Palestina, noe som han også gav uttrykk for i en samtale med Balfour under fredskonferansen i Versailles i Frankrike i 1919.⁵¹

⁴⁸ Michael B. Oren, *Power, Faith, and Fantasy: America in the Middle East 1776 to the Present*, New York 2011: 361: «To think that I son of the manse should be able to help restore the Holy Land to its people.»

⁴⁹ Christison 1999: 26-28; Allis Radosh og Ronald Radosh, *A Safe Haven: Harry S. Truman and the Founding of Israel*, New York 2009: 48; Oren 2011: 361, 381; Waage 2013: 68

⁵⁰ Neff 1995: 17: «The United States of America favors the establishment in Palestine of a national home for the Jewish people.»

⁵¹ Radosh og Radosh 2009: 4; Christison 1999: 26-28, 33; Neff 1995: 10-11, 17; Oren 2011: 351, 361-362

Ideen om et jødisk hjemland møtte også motbør fra flere hold. Blant annet var Wilsons utenriksminister, Robert Lansing, skeptisk til å støtte Balfour-erklæringen og advarte mot å støtte sionismen. Han mente at sionistene ikke hadde rett på Palestina og ville ikke at USA skulle assosieres med sionismen. På grunn av den store motstanden mot en jødisk stat i den arabiske verden, fryktet det amerikanske utenriksdepartementet at amerikanske interesser i Midtøsten ville bli skadelidende dersom USA støttet sionismen. William Yale, som arbeidet i utenriksdepartementet, var overbevist om at «dersom en jødisk stat skal opprettes i Palestina så må det gjøres ved bruk av makt og den må forsvares med makt blant en overveldende fiendtlig innstilt befolkning.»⁵² Men Wilson valgte å handle i strid med rådene fra sitt eget utenriksdepartement. I en tale han holdt 6. september 1918 sa han seg tilfreds med «Storbritannias godkjenning av opprettelsen av et nasjonalhjem for den jødiske befolkningen i Palestina.»⁵³ I den samme talen sa presidenten at han var fornøyd med sionistbevegelsens fremgang i USA.⁵⁴

I 1919 konkluderte King-Crane-kommisjonen med at opprettelsen av et jødisk hjemland i Palestina ville bryte med prinsippet om selvbestemmelse. Kommisjonen fikk sitt navn etter de to amerikanerne som ledet den, Henry King og Charles Crane. Etter et besøk i Midtøsten konkluderte King og Crane med at det sionistiske prosjektet utgjorde et trussel mot den arabiske befolkningens rettigheter. De mente derfor at den jødiske innvandringen til Palestina burde begrenses og var imot opprettelsen av en jødisk stat. King-Crane-kommisjonen mente i stedet at Palestina burde inngå i et selvstendig Syria. Å støtte en jødisk stat og samtidig være den fremste talsmannen for selvbestemmelse ble en vanskelig øvelse for Wilson. Presidenten var sterkt kritisk til de britiske og franske planene for Midtøsten og gav etter hvert sin tilslutning til forslaget om å innlemme Palestina i Syria.⁵⁵

I 1933 ble demokraten Franklin D. Roosevelt innsatt som president i USA. Selv om Roosevelt gjorde minimalt for å komme Europas jøder til unnsetning under andre verdenskrig, var han gjennom mesteparten av sin rekordlange presidentperiode tilhenger av sionismen.⁵⁶ Roosevelt

⁵² Oren 2011: 364: «If a Jewish State is to be created in Palestine it will have to be done by force of arms and maintained by force of arms amid an overwhelmingly hostile population.»

⁵³ Oren 2011: 365: «Great Britain's approval of the establishment in Palestine of a national home for the Jewish people.»

⁵⁴ Oren 2011: 362-365; Christison 1999: 35

⁵⁵ Christison 1999: 32; Waage 2013: 68; Oren 2011: 386-387

⁵⁶ Morris 2008: 24: Under et møte med Josef Stalin på Jalta i Sovjetunionen (dagens Ukraina) i februar 1945 beskrev Roosevelt seg selv som «en sionist». Stalin ville ikke være noe dårligere og sa at det var han også.

mente at Balfour-erklæringen måtte oppfylles og var motstander av de restriksjonene som britene la på jødisk immigrasjon til Palestina. Roosevelt var av den oppfatning at Balfour-erklæringens intensjon var at hele Palestina skulle omgjøres til et jødisk hjemland. På dette punktet var han altså ikke på bølgelengde med Storbritannia. I en samtale med Brandeis åpnet Roosevelt for å flytte mellom 200 000 og 300 000 palestinere til Irak. Plassen som disse etterlot seg kunne deretter fylles opp av så mange jødiske familier som mulig, mente Roosevelt. På denne måten ville jødene komme i flertall i Palestina og en selvstendig jødisk stat kunne opprettes. Roosevelt hadde, som Wilson, tette bånd til flere av landets ledende sionister. Blant disse var rabbineren og partikollega Stephen S. Wise, som i 1935 ble leder for Den amerikanske sionistorganisasjonen. Sammen med Felix Frankfurter, som Roosevelt utnevnte til høyesterettsdommer i 1939, fikk Wise igjen fart på organisasjonen som hadde mistet mesteparten av sine medlemmer etter at Brandeis trakk seg i 1921. Vennskapet med Roosevelt gav dem en enestående mulighet til å fremme sine synspunkter overfor USAs øverste leder.⁵⁷

Roosevelts støtte til en jødisk stat ble ikke delt av hans eget utenriksdepartement. Departementets Midtøsten-avdeling påpekte at araberne utgjorde det store flertallet i regionen og mente at dette «gjorde det umulig for USA å støtte en stat eksklusivt ment for jødene i Palestina.»⁵⁸ Selv om han var sympatisk innstilt overfor sionismen, medførte andre verdenskrig at Roosevelt ønsket minst mulig debatt omkring Palestina-spørsmålet. Både presidenten og utenriksdepartementet fryktet at støtten til sionistene skulle skape negative reaksjoner blant araberne og gjøre situasjonen enda vanskeligere for de allierte styrkene i Midtøsten. Men sionistenes lobbyvirksomhet bidro sterkt til at temaet ikke ble glemt. Dermed forble Palestina en varm potet som Roosevelt måtte forholde seg til enten han ønsket det eller ikke. Sionistenes lobbyvirksomhet overfor medlemmene i Kongressen var vellykket. I anledning av Balfour-erklæringens 25-årsjubileum i 1942 gav 63 senatorer og 182 medlemmer av Representantenes hus sin tilslutning til erklæringens innhold. I 1944 programfestet begge de to store politiske partiene i USA sin støtte til etableringen av et jødisk samvelde. Dette ble fulgt opp av Roosevelt og hans republikanske motkandidat, Thomas E. Dewey, i presidentvalgkampen samme år.⁵⁹

Kommunistlederens uttalelse mistet antageligvis noe av sin troverdighet da han like etter la til at han syntes at jøder var «profittjegere» og «parasitter».

⁵⁷ Hans Olav Lahlum, *Presidentene: Fra George Washington til Barack Obama*, Oslo 2012: 355-356; Breitman og Lichtman 2013: 246; Christison 1999: 46-49; Neff 1995: 17, 20-21

⁵⁸ Breitman og Lichtman 2013: 245: «...make impossible American support of an all-out Jewish state in Palestine.»

⁵⁹ Breitman og Lichtman 2013: 245, 253; Christison 1999: 52-53; Morris 2008: 24

Et par måneder før han døde, fortalte Roosevelt til utenriksminister Edward Reilly Stettinius, jr. at han ønsket å «revurdere hele vår politikk i Palestina.»⁶⁰ Presidenten hadde da nettopp møtt kong Abdul Aziz av Saudi-Arabia. I møtet, som ble avholdt 14. februar 1945, argumenterte kongen sterkt imot en jødisk stat i Palestina. Argumentasjonen falt ikke for døve ører og Roosevelt lovet Aziz at han ville ta hensyn til både jødiske og arabiske interesser og at han «ikke ville gjøre noe for å hjelpe jødene mot araberne.»⁶¹ Roosevelt gjentok løftene sine i et brev han sendte til Aziz i begynnelsen av april 1945. Sionistene var naturligvis opprørt over at den amerikanske presidenten tilsynelatende ikke lenger stod helhjertet bak deres kamp for en jødisk stat. Men tiden var i ferd med å renne ut for president Roosevelt. 12. april 1945 døde han av hjerneblødning i Warm Springs, Georgia. Oppgavene med å håndtere sionistlobbyen og å utforme den amerikanske Midtøsten-politikken ble da lagt i hendene på Roosevelts ferske visepresident og etterfølger i Det hvite hus.⁶²

⁶⁰ Christison 1999: 55: «...re-examine our entire policy in Palestine.»

⁶¹ Christison 1999: 55: «...do nothing to assist the Jews against the Arabs.»

⁶² Christison 1999: 54-55; Morris 2008: 24; Lahlum 2012: 364

Kapittel 3

VEIEN MOT EN NY STAT

Truman gir sin støtte til å dele Palestina 1945-1947

12. april 1945, noen få timer etter at Franklin D. Roosevelt døde, ble Harry S. Truman tatt i ed som USAs 33. president. Som senator og visepresident hadde Truman konsentrert seg om innenrikspolitiske saker. Utenrikspolitikk hadde han lite erfaring med. Roosevelt holdt ofte Truman utenfor og hadde ikke engang informert sin egen visepresident om USAs atomvåpenprogram. Roosevelts død betydde at Truman brått måtte vende blikket utover i verden og sette seg inn i utenrikspolitiske spørsmål. Gjennom sine år som president satt bondesønnen fra Missouri spor etter seg flere steder i verden – også i Midtøsten.⁶³

Truman arver et problem

Truman var baptist og hadde inngående kjennskap til Bibelen. I denne boken fant han inspirasjon og hans bokstavelige tolkning av bibeltekstene var med på å forme hans Palestina-politikk. Ideen om at jødene en gang skulle få et hjemland vant stor sympati hos Truman. Som senator hadde Truman markert seg med sin støtte til sionismen. Men da Kongressen i 1944 behandlet en resolusjon som blant annet inneholdt en støtteerklæring til et jødisk hjemland, valgte Truman å stemme imot. Truman mente, som Roosevelt, at det var i nasjonens interesse at spørsmålet ble utsatt til etter krigen. Truman åpnet likevel for at han ville kjempe for et jødisk hjemland når tiden var moden for det. Selv om Truman understreket at han ikke hadde endret mening i saken, førte denne handlingen til stor skuffelse blant USAs sionister. Denne skuffelsen lå enda friskt i minnet da Truman tok over presidentembetet. Sionistene var svært usikre på hvordan den nye presidenten ville håndtere Palestina-spørsmålet.⁶⁴

Truman hadde knapt satt seg til rette i stolen i Det ovale kontor før han måtte forholde seg til spørsmålet om hva som skulle gjøres med situasjonen i Palestina. Allerede seks dager etter at han var blitt president, mottok Truman et brev fra utenriksminister Edward Reilly Stettinius, jr.

⁶³ David McCullough, *Truman*, New York 1992: 245-247; Waage 2013: 91; Radosh og Radosh 2009: 40, 46-47; Ole O. Moen: *USAs presidenter: Fra George Washington til George W. Bush*, Oslo 2008: 421

⁶⁴ Radosh og Radosh 2009: 47-49, 54-57

I brevet forutså Stettinius at sionistledere ville kontakte presidenten med formål om å sikre støtte til ubegrenset jødisk innvandring til Palestina og til opprettelsen av en jødisk stat der. Utenriksministeren ba Truman om å rådføre seg med utenriksdepartementet før han gav en offentlig uttalelse om disse vanskelige spørsmålene. Stettinius understreket at USA hadde flere interesser i Midtøsten og at disse måtte være avgjørende når amerikansk Palestina-politikk skulle utformes.⁶⁵

Tanken om en jødisk stat ble møtt med stor skepsis i utenriks- og forsvarsdepartementet, hvor det ble lagt avgjørende vekt på å opprettholde et godt forhold til de arabiske statene. Forsvarsminister James Forrestal var blant dem som understreket hvor viktig Saudi-Arabias olje var for USA. Frykten var at en USA-støttet jødisk stat i Palestina skulle skade forholdet til den arabiske verden i så stor grad at oljekranene ble skrudd av. Like etter Roosevelts død tok Loy W. Henderson over som sjef for Midtøsten-avdelingen i utenriksdepartementet. Som ambassadør til Irak fra 1943 til 1945 hadde han fått inngående kjennskap til de arabiske landenes holdninger til en eventuell jødisk stat. Henderson mente at dersom USA skjøv de arabiske landene fra seg, ville det gjøre det lettere for Sovjetunionen å få fotfeste i regionen. I utenriksdepartementet var det også en utbredt oppfatning at det ikke ville la seg gjøre å opprette en jødisk stat på fredelig vis.⁶⁶

Utenriksdepartementet mente det var vanskelig å ivareta amerikanske interesser i Midtøsten og samtidig støtte sionistenes kamp for et jødisk hjemland. Men i Det hvite hus fantes det derimot mange som omfavnet sionismen. Flere av Trumans ansatte og rådgivere var glødende tilhengere av sionismen. Blant disse var David K. Niles og Clark Clifford. I tillegg til å ha ansvar for Det hvite hus' pokerkvelder, ble sistnevnte etter hvert også Trumans viktigste rådgiver. Clifford var en stor tilhenger av sionismen og brukte blant annet vers i 5. Mosebok til å underbygge sionistenes krav om et hjemland overfor Truman. Niles hadde et bredt kontaktnett blant USAs jødiske lederskap. Han var en nær bekjent av rabbiner og sionistleder Stephen S. Wise og hadde på et tidspunkt vært hemmelig forelsket i sionistlederens datter. Niles og Clifford holdt sionistlederne i USA løpende orientert om hva som foregikk i Det hvite hus i saker relatert til Palestina. Stettinius' spådommer slo til og allerede 20. april 1945 møtte Truman en gruppe sionistledere, med Wise i spissen. Truman benyttet anledningen til nok en gang å uttrykke sin sympati for sionismen og understreket at det var ham, og ikke utenriksdepartementet som

⁶⁵ FRUS 1945, vol. VIII: 704-705: The Secretary of State to President Truman, 18.04.1945

⁶⁶ McCullough 1992: 597; Radosh og Radosh 2009: 77-78, 89

utformet den nye administrasjonens utenrikspolitikk. Som alle andre sionistledere var Wise klar over skepsisen i utenriksdepartementet til at USA skulle spille noen som helst rolle i arbeidet med å opprette en jødisk stat i Midtøsten. Møtet i Det hvite hus må derfor ha beroliget ham. I en samtale med Eliahu Epstein fra *Jewish Agency* noen uker senere, sa Wise at han oppfattet Trumans støtte til sionismen som like solid som da han var senator.⁶⁷

Situasjonen til jødene i Europa etter andre verdenskrig gjorde at Truman tidlig tok til orde for økt jødisk innvandring til Palestina. Men selv om Truman ønsket å åpne Palestina for jødisk innvandring, var han lenge tvilende til hvor lur ideen om en jødisk stat var. Tvert imot, så var presidenten skeptisk til å opprette en stat basert på rase eller religion. Utenriksdepartementet mente at en jødisk stat bare kunne muliggjøres med amerikansk militær bistand og Truman ønsket slett ikke å sende amerikanske soldater til Palestina. Men i USAs befolkning fikk tanken om en jødisk stat stadig større oppslutning etter andre verdenskrig. Dette viste seg også i sionistorganisasjonenes økende medlemstall. Truman ble utsatt for en massiv lobbyvirksomhet fra sionistene. Postkassen i Det hvite hus flommet til tider over av brev og telegrammer som oppfordret presidenten til å støtte sionistbevegelsen og opprettelsen av et jødisk hjemland. Tilsvarende press for å støtte den arabiske siden fantes ikke. Som Truman selv sa: «I alle mine år i politikken kan jeg ikke huske at de arabiske stemmene har avgjort et jevnt valg.»⁶⁸ Sionistenes intense kampanje ble et stadig større irritasjonsmoment for Truman og i et opphetet øyeblikk under et regjeringsmøte kom han med følgende kommentar om jødene: «Jesus Kristus kunne ikke tilfredsstille dem da han var på jorden, så hvordan kan noen forvente at jeg skal kunne gjøre det.»⁶⁹ Spesielt pågående var rabbineren og sionistlederen Abba Hillel Silver. I et møte i Det hvite hus i 1946 hisset Silver seg opp og hamret hånden i bordet samtidig som han ropte til presidenten. Truman ble rasende og reagerte med å utestenge Silver og andre sionistledere fra Det hvite hus for en periode. I de to store politiske partiene i USA var støtten til en jødisk stat utbredt. I juli 1945 mottok Truman et opprop, signert av 54 senatorer og 250 medlemmer av Representantenes hus, til støtte for opprettelsen av en egen jødisk stat i Palestina.⁷⁰

⁶⁷ John Acacia, *Clark Clifford: The Wise Man of Washington*, Lexington 2009: 25, 30, 33; Christison 1999: 63; McCullough 1992: 596, 615; Radosh og Radosh 2009: 43-45, 58-59

⁶⁸ John J. Mearsheimer og Stephen M. Walt, *The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy*, New York 2007: 142: «In all of my political experience I don't ever recall the Arab vote swinging a close election.»

⁶⁹ McCullough 1992: 599: «Jesus Christ couldn't please them when he was on earth, so how could anyone expect that I would have any luck.»

⁷⁰ Radosh og Radosh 2009: 69, 81-83, 88-89, 93-95; Waage 2013: 92-93; Christison 1999: 62-64, 68; Mearsheimer og Walt 2007: 142; McCullough 1992: 598-599

I august 1946 møtte sionistbevegelsen i Paris hvor medlemmene sluttet seg til et forslag fra Nahum Goldmann som gikk inn for å opprette en jødisk stat i deler av Palestina. Sionistene gikk med dette bort fra sitt tidligere krav om hele Palestina, som deler av bevegelsen tidligere ønsket seg. Før forslaget ble vedtatt, hadde Goldmann reist til Washington D.C. for å luften ideen der. Han fikk det svaret han ønsket da Niles informerte ham om at Truman hadde godkjent delingsforslaget. 4. oktober 1946 offentliggjorde Truman sin støtte til sionistbevegelsens forslag om å dele Palestina og opprette en jødisk stat. Datoen for uttalelsen sammenfalt med inngangen til den jødiske høytiden *Yom Kippur*. Truman slet på dette tidspunktet med oppslutningen blant velgerne. I begynnelsen av oktober 1946 viste en meningsmåling at bare 40 prosent av amerikanerne syntes at presidenten gjorde en god jobb. Dermed oppstod det beskyldninger om at det lå innenrikspolitiske motiver bak Trumans valg av dato for denne offentliggjøringen. For republikanerne fremstod det hele som et forsøk på å kapre jødiske stemmer i stater som Illinois, New York, Ohio og Pennsylvania ved kongress- og guvernørvalget måneden etter.⁷¹

Storbritannia overlater Palestina-spørsmålet til FN

14. februar 1947 bestemte den britiske regjeringen seg offisielt for at den hadde fått nok av Palestina. Etter britenes ønske innkalte FNs generalsekretær Trygve Lie til en ekstraordinær generalforsamling. Generalforsamlingen varte fra 28. april 1947 til 9. mai 1947 og ledet til at *United Nations Special Committee on Palestine* (UNSCOP) så dagens lys. Komiteen fikk i oppgave å undersøke forholdene i Palestina og i Europa. Deretter skulle den komme med en anbefaling til løsning på Palestina-problemet. Komiteen bestod av representanter fra elleve land.⁷² Den amerikanske diplomaten Ralph J. Bunche, som var en del av komiteens sekretariat, var ikke videre imponert over komitémedlemmenes kompetanse. Bunche, som hadde vært nødt til å avlyse en planlagt ferie til California og Colorado og helst ville vært turen til Palestina foruten, mente det ville være et mirakel om de maktet å gjøre en god jobb. Med den svenske dommeren Emil Sandström i spissen dro komiteen til Palestina hvor de tilbragte fem uker sommeren 1947. I Palestina fikk de en blandet mottakelse. Den høyere arabiske komité, palestinernes øverste politiske organ, mente UNSCOP var pro-sionistisk og ønsket å ha minst mulig med den å gjøre. Sionistene, på sin side, syntes dette var en ypperlig anledning til å drive

⁷¹ Michael Bar-Zohar, *Ben-Gurion*, Tel Aviv 2003: 134-135; McCullough 1992: 520; Radosh og Radosh 2009: 188-191; Waage 2013: 94

⁷² Morris 2008: 40; UNSCOP bestod av representanter fra Australia, Canada, Guatemala, India, Iran, Jugoslavia, Nederland, Peru, Sverige, Tsjekkoslovakia og Uruguay.

egenreklame og argumentere for en egen stat. *Jewish Agency* gjorde sitt ytterste for å vinne støtte hos komitémedlemmene. Blant annet ble det sørget for at hver enkelt fikk møte jødiske innbyggere som snakket deres eget språk og det ble gitt guidete turer til leirer hvor Holocaust-overlevende fortalte sine historier. I tillegg romavlyttet *Jewish Agency* medlemmene i UNSCOP og klarte på denne måten å holde seg løpende oppdatert på deres interne diskusjoner. Palestinernes boikott av UNSCOP virket i deres disfavør, da komiteen ikke fikk høre deres synspunkter. Etter rundturen i Midtøsten dro komiteen til Genève for å fortsette sitt arbeid. Sionistene var sterkt til stede i den sveitsiske byen og fortsatte sin utstrakte lobbyvirksomhet også der. I løpet av sitt opphold i Europa møtte komiteen jødiske flyktninger, som i all hovedsak ønsket å reise til Palestina. Komiteen lyktes ikke i å falle ned på et felles forslag som alle medlemmene kunne samles om. Dermed endte det opp med at det ble lagt frem to rapporter 31. august 1947. Begge ble ført i pennen av Bunche.⁷³

Selv om det var full enighet om at mandatet over Palestina måtte opphøre så raskt som mulig, var det ulike oppfatninger innad i komiteen om hva som skulle komme i stedet for dette. Flertallet, som bestod av representanter fra sju land, gikk inn for at Palestina skulle deles i en jødisk og en palestinsk stat.⁷⁴ Grensene ble trukket opp ut fra et prinsipp om at minst mulig jøder skulle havne innenfor grensene til den palestinske staten og *vice versa*. Dessuten ble det lagt vekt på at de to statene skulle bestå av hvert sitt sammenhengende territorium. Flertallsforslaget gikk ut på å dele Palestina i sju deler. Hver av statene skulle få tre deler. Delene skulle bindes sammen med smale korridorer. Området som var tiltenkt den jødiske staten utgjorde 62 prosent av Palestina og bestod av Negev, inkludert byen Beersheba, kystlinjen fra Haifa i nord til Rehovot i sør, inkludert Tel Aviv og Jaffa. I tillegg skulle den østlige delen av Galilea, inkludert Safed og Tiberias bli jødisk. De 35 prosentene som ble satt av til den palestinske staten bestod av Judea, inkludert Hebron, Samaria, inkludert Nablus og Jenin, samt det sentrale og vestlige Galilea, inkludert Akko, Nasaret og Nahariya.⁷⁵ Gazastripen skulle også bli en del av den palestinske staten. Den siste, og sjuende, delen bestod av

⁷³ Waage 2013: 100, 102; Morris 2008: 39-42, 46; Brian Urquhart, *Ralph Bunche: An American Odyssey*, New York 1998: 140; Benny Morris, *Righteous Victims: A History of the Zionist-Arab Conflict, 1881-2001*, New York 2001: 182-183; Jørgen Jensehaugen, Marte Heian-Engdal og Hilde Henriksen Waage, «Securing the State: From Zionist Ideology to Israeli Statehood», *Diplomacy & Statecraft*, vol. 23, nr. 2, 2012: 280, 286-289

⁷⁴ UNSCOP brukte begrepet «arabisk stat», men siden den arabiske staten var tiltenkt den palestinske befolkningen i Palestina, bruker jeg begrepet «den palestinske staten» i denne oppgaven.

⁷⁵ Videre i oppgaven kommer jeg til å bruke «Vestbredden» som en samlebetegnelse for Judea og Samaria.

Jerusalem- og Betlehemsområdet og skulle legges under internasjonal kontroll. Mindretallets forslag gikk ut på å gjøre hele Palestina til en uavhengig føderal stat.⁷⁶

UNSCOPs rapporter behandles i FN

Etter at UNSCOP hadde levert sine to rapporter, var det opp til FNs generalforsamling å vurdere hva som skulle gjøres med dem. For at flertallets delingsforslag skulle bli en realitet, trengte det støtte fra to tredjedeler av Generalforsamlingen. Derfor organiserte *Jewish Agency* nok en gang en massiv lobbyvirksomhet. Denne gangen overfor de FN-medlemslandene som var på vippen og som enda ikke hadde bestemt seg for om de ville støtte delingsplanen eller ikke. Sionistene, som ikke selv var representert i FN, var overbevist om at utfallet i generalforsamlingen var avhengig av hvordan USA forholdt seg i saken. Dersom *Jewish Agency* klarte å overbevise amerikanerne om å stemme for delingsforslaget, ville de også få støtte fra de latinamerikanske landene, som mest sannsynlig kom til å stemme det samme som USA. Av den grunn iverksatte de en omfattende kampanje for å sikre amerikansk støtte til flertallets delingsforslag. *Jewish Agency* argumenterte blant annet med at det var moralsk og historisk riktig at jødene fikk sin egen stat. I tillegg påstod sionistene at det ville være et prestisjenederlag for FN dersom organisasjonen ikke vedtok delingsplanen. Sionistene visste at det eksisterte en utbredt skepsis til sionismen i det amerikanske utenriksdepartementet. De konsentrerte derfor store deler av sin innsats inn mot de folkevalgte, inkludert mannen som hadde det siste og avgjørende ordet – president Truman. På sionistenes oppfordring sendte medlemmer av Kongressen brev til Truman for å få presidenten til å stille seg bak delingsplanen. Det talte til sionistenes fordel at Truman, gjennom sin *Yom Kippur*-uttalelse, allerede hadde uttrykt støtte til deling. Denne uttalelsen gjorde det vanskelig for den amerikanske presidenten å gå mot flertallet i UNSCOP. At Sovjetunionen allerede hadde antydnet at også sovjeterne kunne tenkes å gå inn for deling, gjorde det også mer sannsynlig at Truman ville gjøre det samme.⁷⁷

FNs generalforsamling møttes i Lake Success i New York høsten 1947. En *ad hoc*-komité, bestående av en representant fra hvert land, fikk i oppgave å studere både majoritets- og minoritetsrapporten fra UNSCOP. Komiteen skulle deretter komme med en anbefaling som

⁷⁶ Morris 2008: 46-48; Waage 2013: 102-103; Morris 2001: 183; Jensehaugen, Heian-Engdal og Waage 2012: 289

⁷⁷ Radosh og Radosh 2009: 244, 246-247; Morris 2001: 184; Jensehaugen, Heian-Engdal og Waage 2012: 282-283, 289, 292

Generalforsamlingen kunne stemme over. Herschel V. Johnson var USAs representant i *ad hoc*-komiteen. Komiteen ble delt inn i to underkomiteer som fikk ansvar for å studere hver sin rapport. USA ble plassert i den underkomiteen som skulle arbeide med majoritetsrapporten som gikk inn for deling. Den amerikanske regjeringen drøyde med å ta en endelig avgjørelse om hvordan de ville forholde seg til delingsplanen. Da USAs utenriksminister George C. Marshall holdt en tale til FN 17. september 1947, nøyde han seg med å si at den amerikanske regjeringen ville legge stor vekt på UNSCOPS anbefalinger når rapporten skulle diskuteres i FN. Marshalls uttalelse var vag og sionistene følte slett ikke at de kunne ta USAs støtte til delingsplanen for gitt. Henderson og andre sentrale personer i utenriksdepartementet var sterke motstandere av å dele Palestina. Sionistene så det som en reell mulighet at utenriksdepartementet kunne stikke kjepper i hjulene for dem. Til glede for sionistene så støttet så mye som to tredjedeler av den amerikanske befolkningen delingsplanen. Dette ønsket sionistene å dra nytte av. I tiden før Generalforsamlingen i FN skulle ta stilling til delingsplanen gjorde sionistene i USA det de kunne for å få sine støttespillere til å legge press på Truman og Marshall. Dette lyktes de i stor grad med. «Jeg må stå til rette for hundretusenvis som er ivrige etter å se sionismen lykkes. Jeg har ikke hundretusenvis av arabere blant velgerne mine», sa Truman.⁷⁸ Noen sterk og slagkraftig opinion som stod i opposisjon mot sionismen og som talte palestinernes sak fantes altså ikke i USA. Truman og hans medarbeidere måtte også ta hensyn til at jødene utgjorde en betydelig andel av velgerstanden i stater som potensielt kunne avgjøre fremtidige valg i den ene eller andre retningen.⁷⁹

Truman bestemte seg for å støtte delingsplanen, til tross for motstanden i utenriksdepartementet. Standpunktet ble offentliggjort av Johnson i *ad hoc*-komiteen 11. oktober 1947. Utenriksdepartementet måtte innse at kampen mot deling av Palestina var tapt. I stedet konsentrerte de seg om å justere grensene som var trukket opp i flertallsrapporten. I begynnelsen av oktober 1947 dro de amerikanske FN-delegatene fra New York til Washington D.C. hvor de møtte Marshall på hans kontor. Utenriksministeren gjorde det klart at USA burde støtte majoritetsrapporten, men med visse forbehold. Marshall var av den oppfatning at rapporten, slik den hadde blitt fremlagt av flertallet i UNSCOP, ikke ville få det nødvendige flertallet i Generalforsamlingen. Utenriksdepartementet så for seg flere grenseendringer

⁷⁸ Jensehaugen, Heian-Engdal og Waage 2012: 290: «I have to answer to hundreds of thousands who are anxious for the success of Zionism: I do not have hundreds of thousands of Arabs among my constituents.»

⁷⁹ Radosh og Radosh 2009: 249, 251, 255; Morris 2008: 51, 59-60; Jensehaugen, Heian-Engdal og Waage 2012: 290-291

sammenlignet med UNSCOPs delingsforslag. For å redusere antallet palestinere i den jødiske staten burde Jaffa, en by med 70 000 palestinere og 10 000 jøder, inkluderes i den palestinske staten. Departementet ønsket også å forskyve den østlige grensen i Vest-Galilea slik at Safed ble en del av den palestinske staten. Safed hadde på dette tidspunktet 12 500 innbyggere, hvorav 9 500 var palestinere. Utenriksdepartementet ville at det sørlige Negev skulle bli en del av den palestinske staten og begrunnet det med at det bodde 60 000 palestinere og ingen jøder der. I tillegg så utenriksdepartementet for seg at et område sørøst for Gazastripen, som var tiltenkt jødene, i stedet ble tildelt palestinerne.⁸⁰

Johnson og John Hilldring i den amerikanske FN-delegasjonen delte ikke vurderingene til utenriksdepartementet. De påpekte at USA var det eneste landet som tok til ordet for å inkludere Negev i den palestinske staten. Et slikt standpunkt ville føre til negative reaksjoner, ikke bare fra det jødiske samfunnet i Palestina, men også fra FN-landene som støttet delingen, mente de. I følge Johnson og Hilldring ville et slikt forslag kun få støtte hos de arabiske landene, og USA risikerte å få skylden dersom delingen mislyktes.⁸¹

Marshall holdt likevel fast på at Negev burde inkluderes i den palestinske staten. Han begrunnet dette med at Negev nesten utelukkende var befolket av palestinere. Utenriksdepartementet la også vekt på de arabiske statenes protester mot en deling som ikke ville gi Egypt og Transjordan noen felles grense, noe som ville bli tilfelle dersom Negev ble jødisk. Dette betydde at det arabiske området ble splittet i to av den jødiske staten. Ved å la Negev, inkludert Beersheba, gå til den palestinske staten så utenriksdepartementet for seg at Beersheba kunne fungere som et handels- og kommunikasjonssenter mellom de to statene.⁸² I tillegg fryktet Marshall at det ville vanskeliggjøre gjennomføringen av delingsplanen dersom Negev, et område tradisjonelt bebodd av «aggressive og fanatiske muslimer», ble tildelt den jødiske staten.⁸³ *Jewish Agency's* ønske om tilgang til Rødehavet vant ikke gehør hos Marshall. Utenriksministeren tvilte på mulighetene til å utvikle en havn ved Rødehavet. Viseutenriksminister Robert A. Lovett ga klar beskjed om at den amerikanske FN-delegasjonen ikke skulle gi etter for press fra *Jewish Agency* om å innlemme Negev i den jødiske staten.⁸⁴

⁸⁰ Radosh og Radosh 2009: 257-260; Waage 2013: 105; FRUS 1947, vol. V: 1166-1170: Memorandum Prepared in the Department of State, 30.09.1947

⁸¹ Radosh og Radosh 2009: 261

⁸² Beersheba er en by som ligger nord i Negevørkenen.

⁸³ FRUS 1947, vol. V: 1255: «...truculent and fanatical Moslems.»

⁸⁴ FRUS 1947, vol. V: 1255-1256: The Secretary of State to the US Representative at the UN, 12.11.1947; FRUS 1947, vol. V: 1269-1270: The Acting Secretary of State to the US Representative at the UN, 19.11.1947

Truman går mot utenriksdepartementets planer for Negev

Utenriksdepartementets forsøk på å endre grensene fikk alarmklokkene til å ringe hos *Jewish Agency*. For dem var det viktig at Negev ble en del av den jødiske staten. Negev ville gi store landområder og gjøre det mulig å ta imot et stort antall jødiske flyktninger. Dessuten var det viktig å sikre tilgang til både Middelhavet og Rødehavet. Av den grunn var det avgjørende at Eilat ble en del av den jødiske staten.⁸⁵ I følge Epstein var det bare Truman som kunne redde situasjonen. Chaim Weizmann ble sett på som den eneste personen som kunne få Truman til å gripe inn overfor utenriksdepartementet. Epstein tok initiativ til et møte mellom Weizmann og den amerikanske presidenten. Møtet fant sted i Det hvite hus 19. november 1947. I det halvtimes lange møtet med Truman konsentrerte Weizmann seg utelukkende om Negev og Eilat. To timer etter møtet med Weizmann ringte Truman til Johnson i New York. Presidenten fortalte FN-delegaten at han var uenig med utenriksdepartementet og at han hadde bestemt seg for at Negev burde bli en del av den jødiske staten. I en tale til *ad hoc*-komiteen 22. november 1947 gjorde Johnson rede for USAs nye politikk. Han trakk tilbake tidligere uttalelser som gikk på å inkludere Negev i den palestinske staten. Samtidig la han frem et forslag om at Beersheba og omkringliggende områder, som opprinnelig var tiltenkt den jødiske staten, i stedet skulle tilfalle den palestinske staten. Dette var områder som *Jewish Agency* hadde sagt seg villige til å si fra seg. Truman satte med dette en foreløpig stopper for utenriksdepartementets forsøk på å få FN til å tildele Negev til den palestinske staten.⁸⁶

I tiden før det skulle stemmes over delingsplanen forsøkte sionistene og deres støttespillere å få USA til å bruke sin innflytelse for å få andre land til å stemme for delingsforslaget. I utenriksdepartementet gjorde den gjennomgående skepsisen til delingsforslaget at det var omtrent umulig å få noen der til å gå med på noe slikt. I FN gjorde Johnson det klart at «USA ikke kom til å vri noens armer eller slå noen med klubbe for å få dem til å stemme likt med amerikanerne.»⁸⁷ Også Truman var i det lengste motvillig til å presse andre land til å innta samme posisjon som ham selv. Så sent som 24. november 1947 mottok viseutenriksminister Lovett instruksjoner fra presidenten om ikke å bruke trusler eller utilbørlig press mot andre nasjoners FN-delegater. Men etter hvert som den avgjørende avstemningen nærmet seg intensiverte sionistene sin lobbyvirksomhet. Presset fra sionistene og deres støttespillere nådde

⁸⁵ Eilat er en by i det sørlige Negev. Dens beliggenhet innerst i Akababukten i Rødehavet gjorde og gjør den til en viktig havneby.

⁸⁶ Radosh og Radosh 2009: 262-265

⁸⁷ Jensehaugen, Heian-Engdal og Waage 2012: 291: «The United States was not going to twist anybody's arm for at vote and would not bludgeon anyone to vote the American way.»

på dette tidspunktet et nivå som ifølge Truman «var ulikt noe som tidligere hadde blitt sett der [Det hvite hus] før.»⁸⁸ Blant de som forsøkte å få presidenten til å bruke sin tyngde for å sikre flertall for delingsforslaget var flere kongressmedlemmer. Også Weizmann henvendte seg flere ganger til både Truman og Marshall og ba om at amerikanerne gjorde det de kunne for å få delingsplanen vedtatt. Sionistenes innflytelse i Det hvite hus ble nok en gang bekreftet. Samme dag som *ad hoc*-komiteen avla sin innstilling var Niles på tråden til New York. På vegne av Truman beordret han FN-delegasjonen til å sikre flest mulig stemmer i favør av delingsforslaget. Han forsikret dem om at det ville bli et «rent helvete» om de mislyktes.⁸⁹ «Ikke bry deg om utenriksdepartementet», sa Niles til Johnson, «dette er en ordre fra presidenten!»⁹⁰ Deretter fulgte noen hektiske dager for Niles, Clifford og *Jewish Agency* som var travelt opptatt med å sikre flertall for delingsforslaget. Betydelig press ble lagt på flere land for å påvirke den nært forestående avstemningen i Generalforsamlingen. Sammen med sine sympatisører i Det hvite hus klarte *Jewish Agency* å presse flere land som opprinnelig hadde tenkt å stemme mot delingsplanen, til å stemme for.⁹¹

29. november 1947 vedtok FNs generalforsamling *ad hoc*-komiteens delingsforslag. Resolusjon 181 ble vedtatt med 33 mot 13 stemmer.⁹² I resolusjonsteksten het det at det britiske mandatet skulle opphøre senest 1. august 1948 og erstattes av en palestinsk og en jødisk stat som skulle være knyttet sammen i en økonomisk union. Den jødiske staten skulle bestå av mesteparten av Negev, den sentrale og nordlige kystlinjen samt det østlige Galilea. Til sammen utgjorde dette 56 prosent av Palestina. *Ad hoc*-komiteen hadde med andre ord justert grensene slik at størrelsen på den jødiske staten var noe redusert sammenlignet med UNSCOPs delingsplan. Den palestinske staten skulle bestå av det nordvestlige Negev, den sørlige kystlinjen, Vestbredden, så langt sør som Beersheba og det sentrale og vestlige Galilea. Jaffa ble også tildelt den palestinske staten. Jerusalem og Bethlehem skulle legges under FNs tilsynsråd. At arealet som ifølge delingsplanen skulle utgjøre den jødiske staten ikke var så stort

⁸⁸ Radosh og Radosh 2009: 271: «Unlike anything that had been seen there before.»

⁸⁹ Morris 2008: 61: «Hell to pay»

⁹⁰ Radosh og Radosh 2009: 274: «Never mind the State Department! This is an order from the President!»

⁹¹ Morris 2008: 60-61; Waage 2013: 105-106; Radosh og Radosh 2009: 271; Jensehaugen, Heian-Engdal og Waage 2012: 291, 293-294

⁹² Morris 2008: 63: Ti land, deriblant Storbritannia, avstod fra å stemme.

som *Jewish Agency* ønsket bekymret ikke Ben-Gurion som var overbevist om at «det vil bli krig og i løpet av krigen vil grensene bli endret.»⁹³ Noe som han fikk helt rett i.⁹⁴

⁹³ Jensehaugen, Heian-Engdal og Waage 2012: 297: «There will be war and in the course of war, the borders will be changed.»

⁹⁴ Morris 2008: 53, 63-65; Waage 2013: 103-105; Radosh og Radosh 2009: 274; Jensehaugen, Heian-Engdal og Waage 2012: 294-295

Kapittel 4

NY STAT – UKLARE GRENSER

Truman aksepterer at Israels landerobringer fører til grenseendringer 1947-1949

Resolusjon 181 markerte starten på den første arabisk-israelske krigen. Krigen ble avsluttet i begynnelsen av 1949 og kan deles i to faser. Den første fasen, borgerkrigen, begynte i slutten av november 1947 og varte frem til midten av mai året etter. Fase to ble innledet 15. mai 1948 og var en konvensjonell krig mellom Israel og Egypt, Irak, Libanon, Syria og Transjordan. Borgerkrigen mellom palestinerne og sionistene ble i hovedsak utkjempet på områdene som FN hadde tildelt den jødiske staten.⁹⁵

Truman forsikrer at han fortsatt støtter delingsplanen

Mens borgerkrigen gikk sin gang i Palestina, var delingsplanen midtpunktet for en politisk tvekamp i USA. Utenriksdepartementets skepsis til å dele Palestina var høyst levende også etter avstemningen i FNs generalforsamling 29. november 1947. Loy W. Henderson var overbevist om at delingsplanen ikke ville lykkes. I tillegg til mulige konsekvenser den amerikanske støtten til planen ville få for oljetilførselen, fryktet han utbredt ekstremisme i de arabiske landene og økt sovjetisk innflytelse i Midtøsten. Utenriksdepartementet mente at det ikke ville være mulig å gjennomføre delingsplanen på fredelig vis. Henderson og utenriksminister George C. Marshall ville at USA skulle trekke sin støtte til delingsplanen og i stedet gå inn for en tilsynsordning.⁹⁶

Sionistene var på oppløpssiden, men fryktet at amerikanerne ville snyte dem for seieren på målstreken. Derfor ble deres beste trumfkort på nytt trukket ut av ermet, og 18. mars 1948 var Chaim Weizmann igjen på visitt i Det hvite hus. President Harry S. Truman forsikret den aldrende sionistlederen om at han fortsatt stod fast ved sin støtte til en deling av Palestina, hvor Negev ble en del av den jødiske staten. 1948 var valgår i USA og New York var en nøkkelstat for presidentkandidatene. Woodrow Wilsons valgseier i 1916 var den eneste gangen siden 1876

⁹⁵ Morris 2001: 191, 197; Morris 2008: 77-78

⁹⁶ Radosh og Radosh 2009: 277, 282-284, 291; McCullough 1992: 601

at en kandidat hadde vunnet presidentvalget uten å ha seiret i New York. Å sikre seg stemmene fra denne statens valgmann var derfor svært viktig. I 1948 bodde det 2,5 millioner jøder i New York og sammen med statens svarte befolkning var de den viktigste gruppen av velgere som kandidatene måtte overbevise. Å støtte et jødisk hjemland kunne også være med å vippe store stater som Illinois og Pennsylvania i en kandidats favør. En positiv innstilling til en jødisk stat ble sett på som god valgkamptaktikk for å sikre seg jødiske stemmer – både av demokrater og republikanere. For Det demokratiske partiet var det også viktig å fylle opp en heller slunken partikasse med valgkampbidrag fra rike jødiske forretningsmenn. Men jødene var slett ikke de eneste som ga sin tilslutning til ideen om et jødisk stat. Dette var noe som hadde stor støtte blant USAs befolkning som helhet.⁹⁷

I april 1948 gikk Haganah, sionistenes militære avdeling, på offensiven. I rask rekkefølge ble viktige byer som Tiberias, Haifa, Jaffa og Safed erobret. Da borgerkrigen kom til en avslutning hadde Haganah kontroll over Vest-Jerusalem, det østlige Galilea og en stripe territorium som gikk langs Middelhavskysten fra Libanongrensen i nord til området rundt Rehovot i sør. En smal korridor mellom Jerusalem og kystområdene samt et lite område i det nordlige Negev var også på sionistenes hender. Jaffa, som delingsplanen hadde gitt den palestinske staten, var under sionistenes kontroll. Palestinerne og de arabiske styrkene hadde kontroll over det sentrale Galilea, den sørlige kystlinjen, Vestbredden og mesteparten av Negev.⁹⁸

Israel opprettes – Truman anerkjenner en stat uten klarlagte grenser

Det var ventet at sionistene ville proklamere sin egen stat så snart det britiske mandatet utløp. 23. april 1948 fikk Weizmann løfter fra Truman om at han ville anerkjenne den jødiske staten så snart den ble opprettet. Nok en gang viste det seg at presidenten og utenriksdepartementet ikke var på bølgelengde. Viseutenriksminister Robert A. Lovett mente at å anerkjenne en stat uten klarlagte grenser eller en kjent regjering ville være som å «kjøpe katta i sekken.»⁹⁹ Marshall gikk så langt som å true med å stemme på Trumans motkandidat ved neste valg dersom presidenten anerkjente den nye staten. Fredag 14. mai 1948 erklærte David Ben-Gurion staten Israel for opprettet. Den tosidens lange uavhengighetserklæringen han leste opp i Tel Aviv sa ingenting om hvor grensene til den nye staten skulle gå. Ben-Gurion ønsket ikke at uavhengighetserklæringen skulle være til hinder for at Israel kunne utvide sitt territorium i

⁹⁷ Radosh og Radosh 2009: 301; Morris 2008: 114; McCullough 1992: 591, 596, 608-609

⁹⁸ Morris 2008: 116-117; Radosh og Radosh 2009: 313; Morris 2001: 214-215

⁹⁹ McCullough 1992: 616: «...buying a pig-in-a-poke.»

kjølvannet av krigen han visste var på trappene. Elleve minutter etter seremonien i Tel Aviv kunngjorde Truman at han anerkjente staten Israel *de facto*.¹⁰⁰ Walter Eytan, en sentral sionistisk diplomat, mente at USAs anerkjennelse var «et lite mirakel, utvilsomt det beste som kunne ha skjedd for den nyfødte staten på det tidspunktet.»¹⁰¹ Henderson understreket at USAs *de facto* anerkjennelse ikke innebar en automatisk aksept av grensene i resolusjon 181. Han begrunnet dette med at disse grensene var trukket opp under forutsetning av at det skulle opprettes en økonomisk union og at Jerusalem skulle legges under et internasjonalt regime. Clark Clifford beskyldte Henderson for å bruke spørsmålet om anerkjennelse for å presse Israel til å gå med på grensejusteringer. Trumans rådgiver hevdet at Henderson prøvde å få Israel til å gi opp territorium i bytte mot at USA ga landet *de jure* anerkjennelse.¹⁰²

Opprettelsen av Israel, samtidig med at det britiske mandatet utløp, markerte avslutningen på borgerkrigen i Palestina og innledningen på den konvensjonelle krigen mellom Israel og dets naboland. Krigen startet 15. mai 1948 da Israel ble invadert av styrker fra Egypt, Irak, Libanon, Syria og Transjordan. Krigen varte frem til 7. januar 1949. Kamphandlingene ble avbrutt av to våpenhviler, den første mellom 11. juni 1948 og 9. juli 1948, den andre mellom 18. juli 1948 og 15. oktober 1948. Invasjonen kom til tross for at de arabiske militærstyrkene var dårlig forberedt på større operasjoner. Unntaket var Den arabiske legionen som hadde base i Transjordan. De arabiske statene manglet en felles strategi og klarte ikke bli enige om hvordan operasjonen skulle koordineres. Det var heller ikke enighet om hva som var målet med invasjonen. At de arabiske landene hadde forskjellige nasjonale interesser ble tydelig da kong Abdullah av Transjordan, like før invasjonen, valgte å kunngjøre sine helt egne intensjoner. Kongen ønsket å utvide sitt territorium ved å ta over områder i Palestina som var tiltenkt palestinerne. Han ønsket ikke en palestinsk stat. I stedet ville han dele Palestina mellom seg selv og Israel.¹⁰³

¹⁰⁰ Jensehaugen, Heian-Engdal og Waage 2012: 296: Innen utgangen av mai 1948 hadde tolv land anerkjent Israel, ti *de jure* og to *de facto*. Sovjetunionen var ett av landene som hadde gitt den jødiske staten *de jure* anerkjennelse.

¹⁰¹ Jensehaugen, Heian-Engdal og Waage 2012: 296: «...a near-miracle, certainly the greatest thing that could have happened at that moment to the infant state.»

¹⁰² Radosh og Radosh 2009: 319, 326, 333, 337-338; McCullough 1992: 614-616, 618; Bar-Zohar 2003: 161-163; Morris 2008: 178; FRUS 1948, vol. V: 1001-1002: Memorandum by Henderson to Lovett, 16.05.1948; FRUS 1948, vol. V: 1117-1119: Memorandum by Clifford, 17.06.1948; Jensehaugen; Heian-Engdal og Waage 2012: 295

¹⁰³ Shlaim 2001: 34; Morris 2008: 182-183, 186-187, 189-191; Waage 2013: 112-113

I et forsøk på å skape fred ble Folke Bernadotte utnevnt til FNs meklingsmann for Palestina. Dette skjedde 20. mai 1948. Den svenske greven dro til Midtøsten for å prøve å stanse krigen. Med seg fikk han Ralph J. Bunche som sin stedfortreder. Bernadotte lyktes i å fremforhandle en avtale om en fireukers våpenhvile som trådte i kraft 11. juni 1948. Fire uker med kamphandlinger fikk sin foreløpige avslutning, med en klar israelsk seier som resultat. De arabiske invasjonshærene hadde i det store og det hele blitt effektivt stanset. Israel kontrollerte store deler av områdene som resolusjon 181 hadde gitt dem. Unntaket var Negev som i all hovedsak ble kontrollert av araberne. Israel klarte å holde fast på Jaffa, Vest-Galilea og korridoren til Vest-Jerusalem som hadde blitt erobret i løpet av borgerkrigen. Våpenhvilen innebar et kjærkomment avbrekk fra kamphandlingene. Etter at avtalen var i boks forsøkte Bernadotte å få til en permanent løsning på situasjonen.¹⁰⁴

Utenriksdepartementet forsøker å finne svar på grensespørsmålet

Samtidig som Bernadotte fikk testet sine diplomatiske egenskaper, arbeidet også det amerikanske utenriksdepartementet med å finne en varig løsning på konflikten. Palestina satte forholdet mellom USA og Storbritannia på prøve. Det ble etter hvert klart for de to lands regjeringer at det var viktig at de klarte å finne en felles plattform i denne saken. Den britiske regjeringen mente det ville være mulig å få de arabiske statene til å akseptere Israel dersom grensene ble justert, spesielt i Negev. Britene var også interessert i at de delene av Palestina som ikke ble en del av Israel ble inkorporert i Transjordan. Henderson forklarte til Harold Beeley, medlem av den britiske FN-delegasjonen, at USA vanskelig kunne støtte grenseforslag som i for stor grad avvek fra resolusjon 181. Eventuelle grensejusteringer i Negev måtte nødvendigvis føre til at Israel ble kompensert ved å for eksempel få Vest-Galilea. I alle tilfeller måtte grensejusteringene godkjennes av Israel.¹⁰⁵

Gjennom grenseendringer håpet Marshall å skape en kompakt og homogen israelsk stat. Den amerikanske utenriksministeren var enig med sin britiske kollega, Ernest Bevin, i at områdene som falt utenfor Israel i all hovedsak burde tildeles Transjordan. Det samme mente Philip Jessup i den amerikanske FN-delegasjonen. Jessup vurderte Transjordan som den viktigste aktøren på arabisk side både ut fra militær styrke og fordi han så kong Abdullah som den eneste reelle

¹⁰⁴ Morris 2008: 263, 264, 269; Waage 2013: 115; Morris 2001: 235; Hilde Henriksen Waage, «The Winner Takes All: The 1949 Israel-Arab Armistice Negotiations Revisited», *Middle East Journal*, vol. 65, nr. 2, 2011: 283

¹⁰⁵ FRUS 1948, vol. V: 1099-1101: Memorandum of Conversation by Henderson, 06.06.1948

forhandlingspartneren til Israel. Han mente at kongedømmet burde få et utløp til Middelhavet, noe som nødvendigvis måtte føre til grenseendringer i Negev. Jessup så for seg en løsning hvor Transjordan fikk Negev, mens Israel blant annet fikk Vest-Galilea, Jaffa og områdene rundt Jenin og Tulkarem. Han mente at Israel ville være villige til å gjøre innrømmelser, men trodde ikke at den israelske regjeringen ville gå med på å redusere territoriet sitt uten kompensasjon. Tanken om en palestinsk stat var med andre ord lagt på hylla både i det amerikanske og i det britiske utenriksdepartementet. De to stormaktene konsentrerte seg i stedet om å fordele landområder mellom Israel og dets naboland.¹⁰⁶

Robert McClintock i det amerikanske utenriksdepartementet mente det var sannsynlig at USA ble bedt om råd i forbindelse med Bernadottes arbeid. Derfor utformet han et forslag til en mulig løsning på situasjonen. Etter McClintocks oppfatning var det ikke lenger grunnlag for en palestinsk stat og han så behov for å trekke opp nye grenser. I stedet for å følge delingsplanens forslag til grenser, ønsket han heller å børste støvet av Peel-kommisjonens rapport og foreslo å bruke den som mal når grensene skulle bestemmes. Dette innebar at kystlinjen fra Tel Aviv til Libanon-grensen og en stor del av Vest-Galilea ble en del av Israel, mens Negev skulle deles mellom arabiske land. McClintock foreslo Egypt, Transjordan og Saudi-Arabia. Resten av området så han for seg at Transjordan kunne få, med et mulig unntak av et område helt i nord som kunne inkluderes i Syria. McClintock håpet at en slik løsning kunne smøre de arabiske landene i tilstrekkelig grad slik at de gikk med på forslaget. FN burde administrere Jerusalem, mente han. Forslaget til McClintock innebar også en befolkningsutveksling slik at flest mulig jøder og minst mulig palestinere bodde i Israel. Fem dager senere sirkulerte et nytt, nesten identisk, forslag fra McClintock i gangene i utenriksdepartementet. Et nytt poeng hadde likevel sneket seg med: USA burde bare gå inn for territoriale justeringer dersom Israel var enig.¹⁰⁷

Bernadottes arbeid var krevende. De arabiske landene ønsket ikke en jødisk stat, uansett størrelse, og Israels landerobringer tydet på at landet ikke lenger tok hensyn til grensene som var vedtatt i resolusjon 181. Bernadotte så på Transjordans okkupasjon av Vestbredden som endelig og slo fast at grensene i delingsplanen ikke lenger var hensiktsmessige. Han utformet et forslag som gikk ut på å dele Palestina mellom Israel og Transjordan – som skulle være

¹⁰⁶ Dean Rusk Reference Book, Roll 4: The Secretary of State to the Embassy in UK, 22.06.1948; FRUS 1948 vol. V: 1161-1171: The Acting US Representative at the UN to the Secretary of State, 30.06.1948; Dean Rusk Reference Book, Roll 4: The Acting US Representative at the UN to the Secretary of State, 01.07.1948

¹⁰⁷ Dean Rusk Reference Book, Roll 4: Office Memorandum by McClintock, 18.06.1948; Dean Rusk Reference Book, Roll 4: Office Memorandum by McClintock, 23.06.1948

bundet av en union. Forslaget ble lagt frem 27. juni 1948. Jerusalem og hele eller deler av Negev skulle bli en del av kong Abdullahs rike, mens Vest-Galilea var tiltenkt Israel. Den jødiske delen av Jerusalem skulle gis kommunalt selvstyre. Forslaget gav Haifa og flyplassen i Lydda status som frihavn. Forslaget var ment å tjene som utgangspunkt for videre forhandlinger, men ble avvist av både israelerne og de arabiske statene. Abba Eban, den israelske utsendingen til FN, sammenlignet planen med «en bisarr operasjon der kirurgen stikker av med flere av pasientens vitale organer.»¹⁰⁸ McClintock så flere likhetstrekk mellom sitt eget og Bernadottes forslag og roste den svenske greven for hans håndtering av saken. Marshalls førsteinntrykk av Bernadottes forslag var positivt. Han så det som et godt utgangspunkt for videre forhandlinger.¹⁰⁹

USA, Storbritannia og Bernadotte samles om et felles grenseforslag

Kamphandlingene i Palestina blusset opp igjen da Egypt brøt våpenhvilen 8. juli 1948. Det tok bare ti dager før kamphandlingene igjen ble avbrutt av en ny våpenhvile. I sør etterlot ikke dagene med kamper noe særlig å slå seg på brystet for, verken for israelerne eller egypterne. Den israelske hæren klarte riktignok å erobre litt territorium, men lyktes ikke i å opprette en forbindelse mellom Israel og de jødiske bosetningene i det nordlige Negev. Og egypterne stod fortsatt altfor nært Tel Aviv etter Israels smak. Med unntak av erobringen av en enslig kibbutz, hadde egypterne lite å vise til. I nord greide de israelske styrkene å ta kontrollen over nytt territorium i det vestlige Galilea. Blant byene som ble erobret var Nasaret. Syrerne i nordøst var en hardere nøtt å knekke. De syriske styrkene klarte å holde på mesteparten av områdene de besatte rundt Hulasjøen. Hovedfokuset til den israelske hæren var rettet mot de sentrale delene av landet. Ben-Gurion var opptatt av å sikre Vest-Jerusalem og veien mellom Jerusalem og Tel Aviv. Samtidig fryktet han at byene Ramle og Lydda, som var under transjordansk kontroll, ville bli brukt som et springbrett for et angrep på Tel Aviv. Det israelske angrepet på Lydda og Ramle startet 10. juli 1948 og var av den kortvarige sorten. Kong Abdullah bestemte seg for å ikke legge noe særlig innsats i å forsvare de to byene, noe som la veien åpen for israelerne. Den israelske hæren klarte også å utvide korridoren mellom Tel Aviv og Jerusalem sørover ved å ta en rekke landsbyer. Men israelerne opplevde også tilbakeslag. Blant annet gikk hæren bort fra planene om å ta Ramallah. Og forsøk på å ta Latrun og Jerusalems gamleby

¹⁰⁸ Robert St. John, *Eban*, New York 1972: 210: «...a bizarre operation in which the surgeon walks away with vital parts of the patient's anatomy.»

¹⁰⁹ Morris 2008: 269-270; St. John 1972: 210; FRUS 1948, vol. V: 1171-1179: Memorandum by McClintock to Rusk, 01.07.1948; FRUS 1948, vol. V: 1186-1187: The Secretary of State to the Embassy in the UK, 03.07.1948

mislyktes. Den nesten tre måneder lange våpenhvilen, som trådte i kraft 18. juli 1948, var preget av brudd på våpenhvilevilkårene fra begge sider. Selv om ingen større slag fant sted, oppstod det stadig kamphandlinger av mindre skala.¹¹⁰

Samtidig som krigen utspant seg i Midtøsten avholdt Det demokratiske partiet sitt landsmøte i USA. 14. juli 1948 vedtok partiet sitt partiprogram når det gjaldt Israel. Her het det blant annet at partiet støttet grensene fra resolusjon 181 og at endringer på disse bare skulle foretas dersom de var akseptable for Israel.¹¹¹

Bernadotte mente at den beste muligheten for å få i stand en løsning lå i at USA og Storbritannia ble enig om en felles linje. Svensken var derfor motvillig til å komme med flere løsningsforslag uten å være sikker på at han hadde både amerikanerne og britene i ryggen. Bernadottes forslag samsvarte, med unntak av Jerusalem, i stor grad med det amerikanske utenriksdepartementets syn. Men utenriksdepartementet hadde foreløpig ikke fått godkjenning fra Truman til å gå ut med forslag til løsninger. Marshall lot til å se situasjonen på samme måte som Bernadotte og Bunche. Utenriksministeren så for seg at Bernadotte skulle legge frem sitt forslag til en rettferdig løsning på grensespørsmålet for FNs sikkerhetsråd. En påfølgende støtte til forslaget fra både USA og Storbritannia ville, etter Marshalls mening, veie tungt. En slik fremgangsmåte forutsatte imidlertid at det amerikanske utenriksdepartementet og det britiske utenriksdepartementet sammen med Bernadotte hadde blitt enige om en løsning på forhånd.¹¹²

Utenriksdepartementene i Washington D.C. og London var begge for en løsning hvor Israel oppga Negev i bytte mot deler av Galilea. Men på en del andre områder stod de et stykke fra hverandre. Britene ønsket opprinnelig å inkludere Jerusalem og Jaffa i en arabisk stat og gjøre Haifa til en frihavn eller eventuelt sette byen under internasjonal kontroll. Det amerikanske utenriksdepartementet var imot alle forsøk på å la hele Jerusalem tilfalle en arabisk stat. Samtidig understreket Marshall at heller ikke Israel burde få hele byen. I stedet luftet han en idé om at Israel, en arabisk stat og FN i fellesskap kunne administrere byen. Marshall motsatte seg også forslaget om å internasjonalisere Haifa og Lydda. Marshall mente at Haifa var en integrert del av Israel og ville ikke gå med på å sette byen under permanent internasjonal kontroll. Den eneste muligheten til at USA kunne støtte et slikt forslag var dersom Israel godtok

¹¹⁰ Morris 2008: 273, 275, 277-278, 280-283, 286-289, 292-296, 316; Waage 2013: 117

¹¹¹ Dean Rusk Reference Book, Roll 4: The Secretary of State to the Embassy in the UK, 15.07.1948

¹¹² FRUS 1948, vol. V: 1308-1310: The Secretary of State to the Embassy in the UK, 13.08.1948

en slik løsning – uten å ha blitt presset til det av USA. For Marshall holdt det at den israelske regjeringen stod som garantist for at havnen i Haifa kunne benyttes også av arabiske land. Han mente at et forslag om å la Jaffa og hele eller deler av Vest-Galilea gå til Israel i bytte mot hele eller deler av Negev var et godt utgangspunkt for forhandlinger. Marshall stilte seg bak britenes syn om at det var opp til de arabiske landene å bestemme over områdene som falt utenfor Israel. I motsetning til Bevin, mente Marshall at partene selv burde forhandle om grensene og at disse forhandlingene i første omgang burde foregå mellom Israel og Transjordan. Bevin ønsket å involvere FN i større grad enn sin amerikanske kollega. Når det skulle forhandles om grensespørsmålet mente Marshall at det blant annet burde tas hensyn til resolusjon 181, den militære situasjonen og befolkningens egne ønsker. I tillegg mente han at det burde legges vekt på å skape sammenhengende områder slik at enklaver ble unngått. Amerikanerne og britene klarte etter hvert å finne en felles linje som de kunne samles om. At de to landenes i stor grad lyktes i arbeidet med å bli enige om en territoriell løsning, skyldtes for det meste at britenes vilje til å kompromisse. Den britiske regjeringen sluttet seg til amerikanernes standpunkt når det gjaldt Jerusalem og Jaffa. Men til tross for en stor grad av enighet, klarte ikke de to landenes regjeringer å bli enige om hvor grensen i Negev skulle gå.¹¹³

Det amerikanske utenriksdepartementet var overbevist om at Israel ikke ville slå seg til ro med områdene som resolusjon 181 hadde tildelt dem. Det trodde at Israel kom til å forsøke å holde fast på områdene i Vest-Galilea og de delene av Jerusalem som den israelske hæren hadde okkupert. Marshall var redd for at Israel ville kreve for mye i eventuelle forhandlinger med Transjordan. Utenriksministeren informerte derfor James G. McDonald, den amerikanske spesialutsendingen til Israel, om at utenriksdepartementet så for seg en løsning som innebar at Israel fikk beholde deler av Vest-Galilea mot at de oppga Negev. Når det gjaldt Jerusalem var Marshall åpen for å godta andre løsninger enn internasjonalisering, såfremt det var enighet om det mellom Israel og de arabiske statene. McDonald fikk beskjed om å gjøre det klart for Ben-Gurion og utenriksminister Moshe Sharett at krav om territorium utover det som USA foreslo, ville sette muligheten for en varig fred i fare. Marshall argumenterte for at utenriksdepartementets forslag til grenser ville være i Israels interesse fordi det, i motsetning til

¹¹³ FRUS 1948, vol. V: 1288-1291: The Acting US Representative at the UN to the Secretary of State, 06.08.1948; FRUS 1948, vol. V: 1303-1306: The Secretary of State to the Embassy in the UK, 12.08.1948; FRUS 1948, vol. V: 1342-1345: The Ambassador in the UK to the Secretary of State, 25.08.1948; FRUS 1948, vol. V: 1354-1357: The Ambassador in the UK to the Secretary of State, 27.08.1948; FRUS 1948, vol. V: 1371-1372: Memorandum by McClintock to Rusk, 03.09.1948; FRUS 1948, vol. V: 1386-1387: The Secretary of State to the Ambassador in the UK, 09.09.1948

resolusjon 181, ikke etterlot Israel med et område som så ut som et timeglass på kartet. Telegrammet fra Marshall til McDonald ble godkjent av Truman 1. september 1948.¹¹⁴

I et møte med Sharett 6. september 1948 videreformidlet McDonald budskapet han hadde fått fra Marshall. McDonald fortalte den israelske utenriksministeren at det amerikanske utenriksdepartementets forslag til løsning innebar at en stor del av Negev ble gitt til Transjordan mot at Israel fikk beholde den fruktbare delen av Vest-Galilea. Sharett fikk også høre at USA i utgangspunktet ønsket at Jerusalem skulle internasjonaliseres, men at andre løsninger kunne være mulige. Dagen etter møttes McDonald og Sharett på nytt. Denne gangen var også Ben-Gurion til stede og han stilte spørsmålsteget ved hva som hadde endret seg siden resolusjon 181 ble vedtatt som gjorde at amerikanerne nå ønsket å redusere størrelsen på Israel. Ben-Gurion ville gjerne vite hva amerikanerne la i ordet «stor» når de foreslo at Transjordan skulle få en stor del av Negev. Statsministeren lurte på hva som var årsaken til at USA foreslo at Transjordan, som allerede bestod av store områder med ubebodd ørken, skulle få enda mer stein og sand. Han var også interessert i å få klarlagt hvilken betydning et slikt forslag ville få for utviklingen av Dødehavsindustrien og lurte på hva det betydde at Israel skulle få de «fruktbare» delene av Vest-Galilea. Hele Galilea kunne utvikles til å bli fruktbart, mente han.¹¹⁵

Den israelske skepsisen fikk ikke det amerikanske utenriksdepartementet til å endre mening. Etter å ha kommet frem til en stor grad av enighet i de territorielle spørsmålene, var USA og Storbritannia klare til å legge forslagene sine frem for Bernadotte. 10. september 1948 ble McClintock beordret til Rhodos av Marshall. Der skulle han presentere den amerikanske regjeringens syn for Bernadotte. Marshall mente at Trumans godkjenning av telegrammet til McDonald var tilstrekkelig til at han kunne hevde å ha presidentens støtte til forslaget han ville legge frem for Bernadotte. McClintock og sir John Troutbeck, den britiske utsendingen, tilbrakte noen dager sammen med Bernadotte på den greske øya i september 1948. I all hovedsak var de enige når det gjaldt grensespørsmålet. Den største uenigheten gjaldt hvor Israels sørlige grense burde gå. USA ville gi Israel et større område enn britene og Bernadotte. Mens USA ønsket at grensen skulle gå ved veien mellom Beersheba og Gaza, ville britene og Bernadotte trekke grensen lenger nord, ved Majdal. McClintock var mer enig med de andre to

¹¹⁴ FRUS 1948, vol. V: 1366-1369: The Secretary of State to McDonald, 01.09.1948

¹¹⁵ FRUS 1948, vol. V: 1375-1378: Memorandum of Conversation Prepared in the Office of the Special Representative of the US in Israel, 07.09.1948; FRUS 1948, vol. V: 1384-1386: McDonald to the Secretary of State, 09.09.1948

enn han var med sitt eget utenriksdepartement. Han anbefalte derfor Marshall å støtte Bernadottes forslag i sin helhet.¹¹⁶

Bernadottes andre plan får støtte fra Marshall og utenriksdepartementet

16. september 1948 signerte Bernadotte rapporten med sine nye forslag. Bernadottes andre plan, som den ble kjent som, var i hovedsak ført i pennen av Bunche og hadde store likhetstrekk med planen han la frem i juni 1948. I fraværet av enighet mellom Israel og de arabiske landene måtte FN, etter Bernadottes mening, gripe inn og avgjøre grensespørsmålet. Dersom FN stilte seg helhjertet bak forslaget hans, trodde han at det var gode muligheter for at partene ikke ville sette seg på bakbeina. «Geografisk homogenitet og integrasjon» var avgjørende for Bernadottes grenseforslag.¹¹⁷ Svensken mente at det var opp til de arabiske regjeringene å avgjøre hva som skulle skje med territoriet som falt utenfor Israels grenser. Hans anbefaling var at disse områdene skulle gå til Transjordan. Bernadotte la ideen om en økonomisk union mellom Israel og Transjordan på hylla. Den nye planen hans tok til orde for å gi hele Galilea og kystlinjen til Israel. Vestbredden, inkludert Lydda og Ramle, og hele Negev (sør for en linje trukket mellom, og inkludert, Majdal og Faluja) var tiltenkt Transjordan. Jerusalem skulle internasjonaliseres under FN-kontroll med kommunalt selvstyre for de jødiske og palestinske samfunnene. Bernadotte understreket at Haifa var israelsk, men han ville gjøre havnen til et frihavn. Flyplassen i Lydda skulle være tilgjengelig for alle. Dagen etter at rapporten var ferdigskrevet ble Bernadotte drept av medlemmer fra den jødiske terrororganisasjonen *Lohamei herut Yisrael* (Stern-ligaen). Bunche overtok Bernadottes stilling som FNs meklingsmann etter at svensken var blitt drept.¹¹⁸

Det britiske utenriksdepartementet støttet forslaget selv om det var deler av innholdet det var uenig i. Også det amerikanske utenriksdepartementet valgte å anbefale Bernadottes plan i sin helhet og ba partene og FNs generalforsamling om å gjøre det samme. Marshall offentliggjorde sin støtte til planen 21. september 1948. Planen falt ikke i god jord, verken i Israel eller i de arabiske landene. Grensene som planen trakk opp ville gjøre Israel mindre enn det resolusjon 181 la opp til. Et slikt forslag var derfor helt uaktuelt, spesielt så lenge Israel visste at en militær seier, som ville innebære utvidelse av grensene, var innen rekkevidde. For Ben-Gurion var

¹¹⁶ FRUS 1948, vol. V: 1387: The Secretary of State to McClintock, 10.09.1948; FRUS 1948, vol. V: 1398-1401: McClintock to Lovett and Rusk, 15.09.1948

¹¹⁷ FRUS 1948, vol. V: 1402: «...geographical homogeneity and integration...»

¹¹⁸ Morris 2008: 311-312; Waage 2013: 118; FRUS 1948, vol. V: 1401-1406: Progress Report of the UN Mediator in Palestine; Urquhart 1998: 176-179; Waage 2011: 284

Negev helt avgjørende, både av strategiske grunner og fordi dette området kunne huse mange nye jødiske immigranter. For å kunne gjennomføre den videre koloniseringen som var ønsket, måtte derfor Ben-Gurion hindre at Negev ble en del av Transjordan. De arabiske landene avviste planen blant annet fordi den innebar at de måtte anerkjenne Israel.¹¹⁹

I et telegram til Samuel I. Rosenman, en av Trumans rådgivere, redegjorde Weizmann nok en gang hvorfor Negev var så viktig for Israel. Året før hadde Truman gått inn for å gi hele Negev til den jødiske staten. Weizmann mente at de samme argumentene som fikk presidenten til å falle ned på denne avgjørelsen fortsatt var gjeldende. Eban henvendte seg til John C. Ross i den amerikanske FN-delegasjonen og ba det amerikanske utenriksdepartementet om å revurdere sin støtte til Bernadottes plan. Ebans største innvendinger var knyttet til spørsmålet om Jerusalem og Negev. Det israelske diplomaten ønsket en korridor under israelsk kontroll mellom Tel Aviv og Jerusalem for å sikre forsyninger til Jerusalems jødiske befolkning. En slik korridor ville nødvendigvis gå gjennom arabisk territorium og Ross var derfor skeptisk til denne ideen. Overfor Marshall uttrykte Sharett og Eban sjokk over utenriksdepartementets støtte til planen. De to israelerne understreket hvor viktig Negev var for Israel. I tillegg argumenterte de for at Galilea var viktige av forsvarsmessige grunner og at Israel også ønsket å beholde dette området.¹²⁰

Bernadottes plan blir en del av valgkampen

Marshall's støtte til Bernadottes forslag førte til en massiv kampanje fra sionister i USA for å få Truman til å stå ved Det demokratiske partiets partiprogram. Samtidig som Marshall ble kritisert av sionistene for sin støtte til Bernadottes plan, ble han beskyldt for å være pro-jødisk av de arabiske landene. Sionistene mente at grensene fra resolusjon 181 bare kunne endres med israelsk godkjenning. Bernadottes forslag, og utenriksdepartementets ubetingede støtte til det, førte også til reaksjoner i Det hvite hus. 29. september 1948 ringte Clifford til Lovett for å si at Marshall's uttalelse om at Bernadottes plan burde aksepteres i sin helhet hadde gjort Truman dypt bekymret. Presidenten opplevde å bli presset fra sionistorganisasjoner som mente Bernadottes forslag var i strid med demokratenes partiprogram. Clifford fortalte Lovett at

¹¹⁹ RG 59 1946-1951, Lot 428, Box 6: Memorandum of Conversation by Ross, 21.09.1948; FRUS 1948, vol. V: 1409-1412: The Ambassador in the UK to the Secretary of State, 17.09.1948; FRUS 1948, vol. V: 1415-1416: The Acting Secretary to Certain Diplomatic and Consular Offices, 21.09.1948; Morris 2008: 313; Waage 2013: 118-119; Waage 2011: 284

¹²⁰ RG 59 1946-1951, Lot 428, Box 6: Memorandum of Conversation by Ross, 22.09.1948; FRUS 1948, vol. V: 1452-1453: Memorandum of Conversation by the Secretary of State, 05.10.1948

Truman hadde skrevet et telegram til Marshall. Utenriksministeren var på dette tidspunktet i Paris for å delta på FNs generalforsamling hvor Bernadottes plan var ett av punktene på agendaen. I telegrammet understreket Truman at den amerikanske regjeringen allerede hadde gitt sin tilslutning til grensene i resolusjon 181. Disse grensene hadde senere også fått støtte i Det demokratiske partiet. Truman slo fast at han ikke hadde endret syn på grensene siden da og gjorde det klart at han ville komme med en uttalelse 1. oktober 1948 for å bekrefte sitt standpunkt. Lovett mente at en slik uttalelse ville sette Marshall i en uholdbar posisjon og få USA til å fremstå som upålitelig. Viseutenriksministeren viste til telegrammet Marshall hadde sendt til McDonald, med Trumans godkjenning, 1. september 1948. Lovett mente at Truman gjennom denne handlingen hadde godkjent utenriksdepartementets forslag til territoriale endringer. Lovett hevdet også at Marshall, før han gikk offentlig ut med støtte til Bernadotte, hadde bedt presidenten om tilbakemelding dersom han var uenig i svenskens forslag. Da Truman ikke lot høre fra seg, trodde Marshall det var fordi presidenten ikke hadde noen innsigelser. Clifford var uvitende om disse hendelsene før Lovett gjorde ham oppmerksom på det. Lovett og Clifford snakket sammen flere ganger denne dagen og til slutt gikk Truman med på å ikke sende telegrammet til Marshall. Som et kompromiss ble det i stedet bestemt at Truman skulle sende et heller vagt telegram til sionistlederen Stephen S. Wise hvor presidenten ikke tok noe klart standpunkt til Bernadottes plan. I telegrammet het det at planen tjente som «et utgangspunkt for videre forsøk på å få til en løsning.»¹²¹ Det er uklart om telegrammet noen gang ble sendt.¹²²

Presidentvalget i USA var like rundt hjørnet. Guvernøren i New York, Thomas E. Dewey, hadde blitt valgt til republikanernes presidentkandidat sommeren 1948 og skulle dermed utfordre Truman i kampen om presidentembetet. Utenriksdepartementets støtte til Bernadottes plan gjorde at Truman stod svært lagelig til for hogg for angrep fra Dewey. Dean Rusk i det amerikanske utenriksdepartementet fryktet konsekvensene dersom deres standpunkt ble gjenstand for en bitter debatt på hjemmebane. Han henvendte seg derfor til John Foster Dulles, som i tillegg til å være medlem av den amerikanske FN-delegasjonen også var talsmann for republikanerne i utenrikssaker og en sterk kandidat til å bli utenriksminister dersom Dewey vant valget. Dulles var så uenig i Marshalls støtte til Bernadottes plan at han hadde sluttet å gå

¹²¹ FRUS 1948, vol. V: 1432: «...basis for continuing efforts to secure a just settlement.»

¹²² FRUS 1948, vol. V: 1449-1450: Memorandum of Conversation by the Secretary of State, 04.10.1948; FRUS 1948, vol. V: 1439: McClintock to Rusk, 30.09.1948; FRUS 1948, vol. V: 1430-1431: Memorandum of Telephone Conversation, 29.09.1948; FRUS 1948, vol. V: 1437-1438: Memorandum for the Files, 30.09.1948; FRUS 1948, vol. V: 1432: Proposed Telegram by President Truman to Rabbi Stephen S. Wise

på møter som ble ledet av utenriksministeren. Rusk var realistisk nok til å erkjenne at tverrpolitisk enighet var lite sannsynlig, men han håpet likevel at republikanerne ville være tilbakeholdne med å angripe regjeringens politikk. Dulles lovet å gjøre det han kunne for å få sitt eget parti til å vise moderasjon. Etter å ha snakket med Dewey kom Dulles tilbake til Rusk med forsikringer om at guvernøren hadde «de sterkeste intensjoner» om å la saken ligge så lenge valgkampen pågikk. Rusk ble ikke beroliget.¹²³

For å unngå å gjøre Bernadottes plan til en del av valgkampen, ba Truman FN-delegasjonen om å gjøre det den kunne for å utsette behandlingen i Generalforsamlingen til etter valget. Truman ønsket heller ikke at utenriksdepartementet skulle komme med flere uttalelser i saken. Marshall trodde at Trumans rådgivere ville forsøke å få presidenten til å komme med en uttalelse angående planen og dermed gjøre den til en del av valgkampen. Derfor ønsket også utenriksministeren å utsette behandlingen av Bernadottes forslag til etter valget.¹²⁴

Samtidig som diskusjonen om Bernadottes plan gikk høyt i USA, hang våpenhvilen i Midtøsten i en stadig tynnere tråd. I tillegg til å isolere de jødiske bosetningene i Negev hadde egypterne også klart å omringe Negev-brigaden og Israel hadde store problemer med å få gjennom forsyninger. I følge israelerne utgjorde den egyptiske hæren også en trussel mot kjerneområdene rundt Tel Aviv. Bernadottes plan når det gjaldt Jerusalem og Negev var stikk i strid med israelske interesser. Ben-Gurion fryktet konsekvensene dersom planen fikk gjennomslag i FN. Derfor var han opptatt av å skape et *fait accompli* som ville gjøre det vanskeligere for både USA og FN å tvinge Israel til å komme med innrømmelser i grensespørsmålet. Ben-Gurions hovedmål var å ta Jerusalem og deler av Vestbredden. Men da han ble nedstemt i regjeringen rettet statsministeren blikket mot Negev. Den israelske hæren startet en offensiv mot Egypt 15. oktober 1948. Det forestående valget i USA gjorde at Ben-Gurion følte seg sikker på at amerikanerne ville være forsiktige med å kritisere Israel. I løpet av noen dager okkuperte den israelske hæren mesteparten av Negev. Israelske styrker krysset også den libanesiske grensen i nord og tok kontrollen over noen landsbyer der. Da en ny våpenhvile trådte i kraft 22. oktober 1948 holdt Egypt en lomme rundt Faluja, Gazastripen og

¹²³ McCullough 1992: 629-630; FRUS 1948, vol. V: 1446: The Secretary of State to the Acting Secretary of State, 01.10.1948; St. John 1972: 215; FRUS 1948, vol. V: 1448-1449: The Secretary of State to the Acting Secretary of State, 02.10.1948; FRUS 1948, vol. V: 1463: Memorandum by Rusk to the Secretary of State, 07.10.1948; FRUS 1948, vol. V: 1463: «...very strong intention.»

¹²⁴ FRUS 1948, vol. V: 1489-1490: The Acting Secretary of State to the Secretary of State, 18.10.1948; FRUS 1948, vol. V: 1470-1471: The Secretary of State to the Acting Secretary of State, 13.10.1948

noe territorium i det vestlige Negev. 4. november 1948 vedtok FNs sikkerhetsråd resolusjon 61 som krevde at Israel trakk seg tilbake til posisjonene fra 14. oktober 1948. Først 9. november 1948, da Beersheba var kommet på israelske hender, valgte Ben-Gurion å stanse kamphandlingene. Noen dager senere, 16. november 1948, krevde Sikkerhetsrådet, gjennom resolusjon 62, at Israel og de arabiske landene innledet forhandlinger for å finne en løsning på konflikten. I en annen militæroperasjon som ble gjennomført samme måned, lyktes den israelske hæren i å ta kontrollen over hele Galilea.¹²⁵

Håpet om å holde grensespørsmålet utenfor den amerikanske valgkampen brast 22. oktober 1948 da Dewey indirekte angrep regjeringens syn på Bernadottes plan. I et brev til Dean Alfange, formannen i New York-avdelingen til *American Christian Palestine Committee*, gav guvernøren sin ubetingede støtte til Det republikanske partiets partiprogram. Dette programmet gav full anerkjennelse av Israel med grensene som var sanksjonert av FN. Lovett var overbevist om at den republikanske presidentkandidaten gjennom dette brevet ønsket å utnytte kritikken Truman hadde fått for angivelig å gå bort fra partiprogrammet til Det demokratiske partiet. Tidspunktet var heller ikke tilfeldig, mente Lovett. Han trodde at Dewey ønsket å sette Truman i forlegenhet i forkant av presidentens besøk til Chicago og New York hvor han skulle avslutte sin valgkampturné. Lovett mente at Truman i sin respons burde nøye seg med å gjenta sin støtte til det demokratiske partiprogrammet og samtidig understreke FNs viktige rolle for å få til en løsning. Clifford gjorde det klart for Lovett at Truman ikke hadde noe annet valg enn å imøtekomme Deweys uttalelse med en klargjøring av sin egen posisjon når det gjaldt Israel. Trumans respons til sin republikanske motkandidat kom 25. oktober 1948. Presidenten fastholdt sin støtte til partiprogrammet og dermed også støtten til staten Israels eksistens innenfor grensene fastsatt i resolusjon 181. Han understreket at endringer på disse bare skulle gjennomføres dersom de var akseptable for Israel: «Dette har vært og er fortsatt mitt standpunkt», sa Truman.¹²⁶

¹²⁵ Morris 2001: 243-244; Bar-Zohar 2003: 183-184; Morris 2008: 319, 351; Ahron Bregman, *Israel's Wars: A History since 1947*, London 2010: 31-32; Waage 2013: 119-120; Urquhart 1998: 187-190; Waage 2011: 284-285

¹²⁶ FRUS 1948, vol. V: 1507-1508: The Acting Secretary of State to the Secretary of State, 23.10.1948; FRUS 1948, vol. V: 1509: Clifford to President Truman, 23.10.1948; FRUS 1948, vol. V: 1512-1514: The Acting Secretary of State to the Secretary of State, 24.10.1948; FRUS 1948, vol. V: 1513: «This has been and is now my position.»

Utenriksdepartementet revurderer sin støtte til Bernadottes plan

Truman var misfornøyd med at Marshall hadde anbefalt Bernadottes plan i sin helhet og mente dette hadde gitt ham store vanskeligheter i valgkampen. Presidenten holdt fast på sitt tidligere standpunkt om at grensene fra resolusjon 181 skulle være gjeldende. Men han var klar på at grensene kunne justeres dersom partene ble enige om dette. Dersom partene ikke klarte å komme til enighet var Trumans syn at Israel måtte si fra seg Vest-Galilea og Jaffa mens Egypt skulle gjøre det samme med områdene i Negev som i resolusjon 181 var tiltenkt Israel. Trumans støtte til resolusjon 181 og Marshalls omfavnelse av Bernadottes plan ga motstridende signaler på hvordan USA stilte seg i grensespørsmålet.¹²⁷

Men det ble etter hvert klart at heller ikke utenriksdepartementet stod grunnstøtt på sin helhetlige støtte til Bernadottes plan. McClintock hadde liten tro på israelsk tilbaketrekking fra Negev og Libanon slik FN krevde. Han mente likevel at den amerikanske regjeringen fortsatt burde arbeide for å implementere mesteparten av planen. Unntaket var at Israel burde få utvide sin sørlige grense til å inkludere de jødiske bosetningene i Negev. McClintock så for seg at Israels sørlige grense kunne gå ved veien mellom Gazastripen og Beersheba og mente at en slik løsning ville være innenfor rammene til det Truman hadde godkjent 1. september 1948. McClintock mente at spørsmålet om amerikansk *de jure* anerkjennelse og opptak i FN kunne brukes som pressmiddel mot Israel for å få landet til å gå med på grenseendringer. Dagen etter at våpenhvilen mellom Israel og Egypt trådte i kraft fikk FN-delegasjonen beskjed fra Lovett om at utenriksdepartementet ønsket grensejusteringer i Negev i favør av Israel. Viseutenriksministeren begrunnet dette med at det var en slik løsning Truman hadde godkjent 1. september 1948. Samtidig understreket Lovett at utenriksdepartementet ikke støttet at Israel brukte militærmakt for å få kontroll over områder som kunne overføres til Israel på fredelig vis. Marshall stilte seg også positiv til visse grensemodifikasjoner i favør av Israel, men var opptatt av å holde kortene tett til brystet. Dersom det ble kjent at det amerikanske utenriksdepartementet var for slike justeringer, fryktet han at Israel ville føre en enda tøffere linje i forsøket på å få hele Negev. I et forsøk på å mykne de israelske kravene advarte den amerikanske utenriksministeren Sharett og Eban om at dersom Israel trosset FN ville det bli vanskeligere for landet å oppnå *de jure* anerkjennelse og opptak i FN. Han understreket også at USA ikke ville godta krig som et virkemiddel for å erobre landområder. Også Lovett forsøkte å kjøre en hard linje da han møtte Eliahu Epstein og Michael Comay, israelsk representant i

¹²⁷ FRUS 1948, vol. V: 1570-1572: The Ambassador in the UK to the Acting Secretary of State, 12.11.1948; FRUS 1948, vol. V: 1565-1567: The Acting Secretary of State to the Secretary of State, 10.11.1948

FN, i Washington D.C. 10. november 1948. Lovett påpekte at resolusjon 181 inkluderte Negev i Israel, men det samme var ikke tilfelle for Vest-Galilea og Jaffa – Israel kunne ikke få alt. Comay sa at Israel hadde et rettmessig krav på områdene landet hadde fått i resolusjon 181. Videre sa han at det kunne diskuteres hva som skulle skje med områdene Israel hadde erobret i løpet av krigen. «Man kan diskutere så mye man vil», svarte Lovett, «men faktum er at israelske krav på Vest-Galilea, så vel som området landet ble tildelt i resolusjonen av 29. november ikke kan forsvares på bakgrunn av rett og rettferdighet.»¹²⁸ På bakgrunn av situasjonen på bakken etter måneder med krig, mente utenriksdepartementet at den beste løsningen var at Israel fikk beholde Vest-Galilea og Jaffa mot at de oppga mesteparten av Negev.¹²⁹

Selv om både Truman og utenriksdepartementet understreket at Israel ikke burde få både Vest-Galilea og hele Negev, var den britiske regjeringen misfornøyd med at amerikanerne ønsket forhandlinger fremfor å presse gjennom Bernadottes plan. Britene mente at den amerikanske politikken i praksis betydde at Israel ville få *både* Negev, fordi dette området var gitt dem i resolusjon 181, *og* Vest-Galilea, fordi dette området var under israelsk kontroll og fordi ingen ville tvinge israelerne bort derfra. Selv om britene åpnet for små justeringer, stod de stort sett fast på Bernadottes plan. Britene mente at en forhandlingsløsning ikke var mulig fordi dette innebar at de arabiske landene måtte anerkjenne Israels eksistens. Men det ville være mulig å få de arabiske landene til å gå med på en beslutning som ble tatt i Generalforsamlingen og som de senere kunne si var påtvunget dem. Den amerikanske ambassadøren i London, Lewis W. Douglas, delte britenes bekymringer. Douglas var skeptisk til at Truman og utenriksdepartementet åpnet for justeringer av Bernadottes plan. Han understreket viktigheten av at USA og Storbritannia stod samlet bak planen og ikke åpnet for endringer av denne. Dersom de to landenes regjeringer åpnet for justeringer, mente Douglas at «portene [ville] åpnes for endringer fra alle kanter og man risikerte at rottene etterlot seg lite eller ingenting av

¹²⁸ FRUS 1948, vol. V: 1563: «...one could discuss all one wanted, but the fact was that the retention by Israel of Western Galilee as well as the territory allotted to Israel under the November 29 resolution could not be justified on the grounds of right and justice.»

¹²⁹ FRUS 1948, vol. V: 1551-1553: Memorandum by McClintock to the Acting Secretary of State, 05.11.1948; FRUS 1948, vol. V: 1514-1515: The Secretary of State to the Acting Secretary of State, 25.10.1948; FRUS 1948, vol. V: 1577-1580: Memorandum of Conversation by the Secretary of State, 13.11.1948; FRUS 1948, vol. V: 1562-1563: Memorandum of Conversation by the Acting Secretary of State, 10.11.1948; FRUS 1948, vol. V: 1565-1567: The Acting Secretary of State to the Secretary of State, 10.11.1948

osten.»¹³⁰ Ambassadøren stilte også spørsmålsteget ved om den amerikanske regjeringen var villig til å foreta seg noe for å få Israel til å gi opp Galilea og Jaffa.¹³¹

Den britiske regjeringen ønsket å gi FN ansvar for å fastsette grensene og at disse grensene skulle trekkes slik Bernadottes plan la opp til. Det amerikanske utenriksdepartementet mente det var lite hensiktsmessig å følge Bernadottes plan til punkt og prikke. Det ble blant annet begrunnet med at den militære situasjonen hadde endret seg siden Marshall anbefalte planen. Utenriksdepartementet mente likevel at Bernadottes plan kunne tjene som et godt utgangspunkt for forhandlingene. Lovett oppsummerte uenigheten mellom Israel, USA og Storbritannia slik: «Israel ønsker forhandlinger, men er uenig i Bernadottes plan, britene ønsker å implementere Bernadottes plan, men er motstandere av forhandlinger. USA ønsker å bygge en bro mellom disse to ekstreme standpunktene.»¹³² I et telegram til Douglas, som hadde store problemer med å svelge sitt eget departements politikk, klargjorde Lovett utenriksdepartementets posisjon i grensespørsmålet. Lovett understreket at Israel måtte være enige dersom grensene i resolusjon 181 skulle endres. Dersom Israel ønsket å beholde Vest-Galilea og Jaffa, måtte landet gi fra seg områder i Negev til de arabiske landene. Dersom Israel i stedet ønsket å trekke seg tilbake fra Vest-Galilea og Jaffa for å beholde Negev, ville USA støtte dette. Utenriksdepartementet ville også støtte Israel dersom landet ønsket å bytte områder i Negev mot andre områder som i resolusjon 181 falt utenfor de israelske grensene. Hvis Israel bestemte seg for å holde fast på det vestlige Galilea og Jaffa, mente utenriksdepartementet at den israelske grensen i sør skulle gå ved 31. breddegrad.¹³³ Resten av Negev kunne deretter deles mellom Egypt og Transjordan, noe som ville gi de to landene en felles grense og sikre Transjordan tilgang til Middelhavet.¹³⁴

20. november 1948 redegjorde Jessup for den amerikanske politikken i en tale i FN. Han gjorde det klart at USA mente at grensene skulle avgjøres av partene selv, med hjelp fra en forsoningskommisjon. Forsoningskommisjonen ble nedsatt av FN's generalforsamling gjennom resolusjon 194 som ble vedtatt 11. desember 1948. Kommisjonens oppgave var å megle frem

¹³⁰ FRUS 1948, vol. V: 1570: «...the flood gates would be open to amendments from all sources, and there would be little if anything left of the cheese when the rats got through.»

¹³¹ FRUS 1948, vol. V: 1603-1606: The Secretary of State to the Acting Secretary of State, 17.11.1948; FRUS 1948, vol. V: 1570-1572: The Ambassador in the UK to the Acting Secretary of State, 12.11.1948

¹³² FRUS 1948, vol. V: 1623: «Israelis want negotiations and no Bernadotte Plan, British want Bernadotte Plan and no negotiations. US position is to bridge gap between these two extremes.»

¹³³ <http://mapper.acme.com/?ll=31,34.35&z=5&t=M&marker0=31,34.35,Israel> (besøkt 04.08.2013), 31. breddegrad går 46,4 kilometer sør for Gazastripen.

¹³⁴ FRUS 1948, vol. V: 1621-1623: The Acting Secretary of State to the US Delegation, 22.11.1948; FRUS 1948, vol. V: 1639: The Acting Secretary of State to the Embassy in the UK, 01.12.1948

en løsning på alle spørsmål som ikke var løst, og bestod av medlemmer fra USA, Frankrike og Tyrkia. Mark F. Ethridge var det amerikanske medlemmet av kommisjonen. Når det gjaldt grensene, mente Ethridge at dersom Israel ønsket å beholde Negev, så måtte landet være beredt på å gi fra seg andre områder i kompensasjon. Jessup understreket at Israel hadde krav på at grensene ble satt i henhold til resolusjon 181 og at ingen endringer kunne foretas uten israelsk samtykke. Han gjorde det likevel klart at bytte av land var en forutsetning for grensejusteringer. Jessups redegjørelse når det gjaldt grensene ble møtt med skepsis av Sharett og Eban. Den israelske utenriksministeren fortalte Jessup at Israel ikke kunne gi opp kravet på Negev og lurte på om det ikke var på tide at USA også anerkjente Israels krav på Galilea. Israelerne argumenterte med at det ville bety selvmord for Israel å trekke tilbake styrkene sine i henhold til Sikkerhetsrådets vedtak av 4. november 1948. Jessup sammenlignet israelernes holdning med «en løve som hadde fanget en mus, men som ikke ville slippe den ut fordi det ville bety selvmord for løven å gjøre det.»¹³⁵ Jessup så alvorlig på at Israel ikke etterfulgte kravet om tilbaketrekning.¹³⁶

29. november 1948, i anledning ettårsdagen for resolusjon 181, sendte Truman, som tidligere i måneden hadde blitt gjenvalgt som president, et brev til Weizmann. Truman viste igjen full forståelse for viktigheten av Negev for Israel og tok avstand fra alle forsøk på å ta dette området fra israelerne. Presidenten uttrykte også undring over at det eksisterte tvil om hans posisjon i dette spørsmålet: «Jeg har tolket mitt gjenvalg som et mandat fra det amerikanske valg til å gjennomføre demokratenes partiprogram – inkludert de delene som gjelder Israel. Min intensjon er å gjøre dette.»¹³⁷ Truman forsikret Weizmann om at han var imot territoriale endringer sammenlignet med resolusjon 181 som ikke var akseptable for Israel. Videre skrev

¹³⁵ FRUS 1948, vol. V: 1632: «...a lion which having caught a mouse in a trap would not let the mouse out because it would be suicidal for the lion to do so.»

¹³⁶ FRUS 1948, vol. V: 1617: Editorial Note; Waage 2011: 287-288; Waage 2013: 143; Morris 2008: 356-357; James G. McDonald, *My Mission in Israel 1948-1951*, New York 1951: 176-177; Urquhart 1998: 199; FRUS 1948, vol. V: 1619-1621: The Acting Chairman of the US Delegation to the Acting Secretary of State, 22.11.1948; FRUS 1948, vol. V: 1630-1632: The Acting Secretary of the US Delegation to the Secretary of State, 26.11.1948; Stian Johansen Tiller og Hilde Henriksen Waage, «Powerful State, Powerless Mediator: The United States and the Peace Efforts of the Palestine Conciliation Commission 1949-1951», *The International History Review*, vol. 33, nr. 3, 2011: 502

¹³⁷ FRUS 1948, vol. V: 1633: «I have interpreted my re-election as a mandate from the American people to carry out the Democratic Platform – including, of course, the plank on Israel. I intend to do so.»

Truman at han mente at Israel hadde fått «langt mindre enn landet hadde rett til.»¹³⁸ Presidenten lovet også å hjelpe til med å få i stand forhandlinger med de arabiske landene.¹³⁹

Truman stanser israelsk fremrykking i Egypt

22. desember 1948 startet den israelske hæren en ny offensiv mot Egypt. I løpet av den kortvarige operasjonen ble de gjenværende egyptiske soldatene i Palestina presset ut. Den israelske hæren rykket inn i Sinai på egyptisk side av grensen og nådde helt frem til al-Arish. Fem britiske jagerfly ble skutt ned av det israelske forsvaret og dermed økte sjansene for at Storbritannia ville involvere seg militært. Truman, som stort sett hadde stått på sidelinjen mens krigen herjet, reagerte kraftig på at israelske styrker hadde krysset grensen og invadert egyptisk territorium. Presidenten valgte nå en tøffere linje overfor Israel. På nyttårsaften 1948 fikk McDonald beskjed om å fortelle Ben-Gurion at det israelske fremstøtet satte hele freden i Midtøsten i fare. Dersom den israelske regjeringen hadde fredelige hensikter var en «umiddelbar tilbaketrekking av israelske styrker fra egyptisk territorium et minstekrav.»¹⁴⁰ Hvis ikke dette ble gjort, ville USA revurdere sin støtte til israelsk medlemskap i FN. Truman advarte også mot at dersom styrkene ikke ble trukket tilbake, kunne det bety at Storbritannia kom til å sende våpen til Egypt i henhold til en avtale mellom de to landene. McDonald viderefremmet først Trumans budskap til Sharett. Deretter dro han til Tiberias hvor han hadde et to timer langt møte med Ben-Gurion. Den israelske statsministeren avviste anklagene om at israelske styrker hadde invadert Egypt og hevdet at det ikke forelå noen planer om å invadere nabolandet. Men han innrømmet at israelske soldater hadde krysset grensen til Egypt, noe han begrunnet ut fra militærtaktiske hensyn. Den tøffe tonen i Trumans budskap gjorde Ben-Gurion opprørt: «Er det nødvendig for en stormakt å bruke en slik tone overfor en liten og svak stat?» spurte han.¹⁴¹ Statsministeren var likevel rask på labben og beordret styrkene i Egypt til å trekke seg tilbake. 7. januar 1949 ble det på nytt inngått en våpenhvile mellom Israel og Egypt. Den første israelsk-arabiske krigen endte med en overlegen israelsk seier.¹⁴²

¹³⁸ FRUS 1948, vol. V: 1634: «What you have received at the hands of the world has been far less than was your due.»

¹³⁹ FRUS 1948, vol. V: 1633-1634: President Truman to the President of the Provisional Government of Israel, 29.11.1948

¹⁴⁰ FRUS 1948, vol. V: 1704: «Immediate withdrawal of Israeli forces from Egyptian territory appears to be minimum requirement.»

¹⁴¹ Bar-Zohar 2003: 185: «Is it necessary for a mighty power to use such a tone in addressing a small and weak state?»

¹⁴² Waage 2013: 120; Waage 2011: 285; Shlaim 2001: 41; FRUS 1948, vol. V: 1704: The Acting Secretary of State to McDonald, 30.12.1948; FRUS 1948, vol. V: 1705-1706: McDonald to the Acting Secretary of State, 31.12.1948; FRUS 1949, vol VI: 594-595: McDonald to the Secretary of State, 01.01.1949; Morris 2001: 246-247; Morris 2008: 366-367; McDonald 1951: 116-121; Bar-Zohar 2003: 185; Jørgen Jensehaugen og Hilde

McDonald var ikke særlig fornøyd med meldingen han måtte være budbærer for og mente at «USA har nå mest sannsynlig pådratt seg et stort ansvar hvis en slik tilbaketrekking setter israelske styrker i Negev i fare og oppmuntrer Egypt til å fortsette angrepene på israelsk territorium.»¹⁴³ Han var kritisk til at den amerikanske regjeringen blandet seg inn og tvang Israel til å avbryte en vellykket militæraksjon. Lovett ga McDonald beskjed om at ansvaret lå hos «partene som engasjerer seg i militære operasjoner i strid med Sikkerhetsrådets resolusjoner.»¹⁴⁴ Viseutenriksministeren hevdet at innblanding var motivert ut fra et ekte vennskap med Israel og et ønske om å hindre at den israelske regjeringen foretok seg noe som kunne ha fått alvorlige konsekvenser.¹⁴⁵

Den britiske regjeringen var veldig fornøyd med at amerikanerne grep inn og fikk Israel til å trekke seg ut av Egypt. Bevin uttrykte et ønske om at den amerikanske regjeringen skulle legge ytterligere press på Israel for å få landet til å trekke seg tilbake til linjene i Negev i henhold til Sikkerhetsrådets vedtak av 4. november 1948. Lovett avviste dette. Han mente at USA ikke burde ta på seg oppgaver som tilfalt FN. I tillegg påpekte han at Israel allerede var skeptisk til det franske og det tyrkiske medlemmet i forsoningskommisjonen. Viseutenriksministeren ville derfor ikke gjøre noe som gav israelerne grunn til å tro at USA, som hadde det tredje og siste medlemmet i kommisjonen, var imot dem. Men han understreket USAs standpunkt om at Israel ikke både kunne få områdene gitt dem i resolusjon 181 og de områdene som landet hadde okkupert utover dette. I følge Bevin var det avgjørende at Egypt hadde landkommunikasjon med andre arabiske land. Han mente det var viktig at veien fra Egypt til Transjordan, som gikk mellom Gazastripen, Beersheba og Jeriko, ble arabisk. Israels sørlige grense burde derfor gå nord for denne veien, mente han. Dersom USA og Storbritannia støttet en slik løsning, fryktet Lovett at det var stor sannsynlighet for at Israel ville vende seg til Sovjetunionen. For å sikre «ekte sikkerhet» var det viktig at Israel orienterte seg mot vesten, og ikke havnet under Josef Stalins vinger.¹⁴⁶ Derfor kunne ikke vestmaktene foreta seg noe som innebar en risiko for at Israel gikk i kommunistisk retning. Veien som Bevin var så opptatt av, hadde i denne

Henriksen Waage, «Coercive Diplomacy: Israel, Transjordan and the UN – A Triangular Drama Revisited», *British Journal of Middle Eastern Studies*, vol. 39, nr. 2, 2012: 85

¹⁴³ FRUS 1949, vol. VI: 596: «...USA has now most certainly incurred serious responsibility if such withdrawal again jeopardizes Israel Forces in Negev and encourages Egypt continue attacks on Israel territory.»

¹⁴⁴ FRUS 1949, vol. VI: 602: «...parties who are engaging in military operations contrary to SC resolutions.»

¹⁴⁵ FRUS 1949, vol. VI: 595-596: McDonald to the Secretary of State, 01.01.1949; FRUS 1949, vol. VI: 601-602: The Acting Secretary of State to McDonald, 03.01.1949; FRUS 1949, vol. VI: 614-615: McDonald to the Secretary of State, 05.01.1949; FRUS 1949, vol. VI: 616-617: The Secretary of State to McDonald, 05.01.1949

¹⁴⁶ FRUS 1949, vol. VI: 659: «...real security.»

sammenhengen mindre betydning for Lovett. Det britiske utenriksdepartementet så for seg at våpenhvilelinjene i vedtaket av 4. november 1948 skulle gjøres permanente. I følge Lovett var våpenhvilelinjene midlertidige og ikke ment som endelige grenser. Å trekke de endelige grensene var en del av oppgaven til forsoningskommisjonen, mente han. Britene ønsket at vedtakene av 4. og 16. november 1948 skulle følges strengt. Lovett kritiserte Bevin for dette. Det amerikanske utenriksdepartementet mente at verken Sikkerhetsrådet eller Generalforsamlingen hadde myndighet til å tvinge frem en løsning. Lovett mente at den beste løsningen var at partene kom til enighet gjennom forhandlinger, enten direkte eller gjennom FN.¹⁴⁷

Våpenstillstandsforhandlinger

Israel stod igjen som den store vinneren etter krigen i 1948-1949. Landet var i besittelse av 22 prosent mer land enn det delingsplanen hadde lagt opp til. Mellom 600 000 og 760 000 palestiner flyktet fra hjemstedene sine i løpet av krigen. En palestinsk stat var ikke lenger et reelt alternativ, verken for Israel, de arabiske landene eller USA. Etter krigen fulgte våpenstillstandsforhandlinger mellom Israel og de arabiske landene som hadde deltatt i krigen. I forhandlingene var Israel opptatt av å beholde *status quo* slik at landet kunne få beholde de nylig erobrede områdene. De bilaterale forhandlingene foregikk på den greske øya Rhodos og ble ledet av Bunche, som hadde sitt mandat i Sikkerhetsrådets resolusjon 62 av 16. november 1948. Den amerikanske diplomaten kunne ikke gjøre stort annet enn å komme med forslag og var avhengig av hjelp, først og fremst fra USA, for å få partene til å gå med på disse. Forhandlingene mellom Israel og Egypt startet 13. januar 1949 og gikk lenge trådt. Israel ville ikke trekke seg ut av Negev og krevde at egyptiske styrker trakk seg tilbake fra Gazastripen og Betlehemsområdet. Egypterne forlangte at Israel trakk seg ut av Beersheba og det viktige trafikknutepunktet El Auja.¹⁴⁸

31. januar 1949 foreslo Bunche et kompromiss. I hovedsak gikk det utpå at Israel trakk seg tilbake nordover og at Egypt fikk kystlinjen fra Gaza og sørvestover. Bunche foreslo at byene Beersheba, Asluj og El Auja skulle settes under FN-overvåkning. Dette var byer som Israel okkuperte, men som Sikkerhetsrådets resolusjoner 61 og 62 krevde skulle ligge under egyptisk

¹⁴⁷ FRUS 1949, vol. VI: 611-613: Memorandum of Conversation by the Acting Secretary of State, 05.01.1949; FRUS 1949, vol. VI: 658-661: The Acting Secretary of State to the Embassy in the UK, 13.01.1949

¹⁴⁸ Waage 2013: 121-122; Waage 2011: 279, 286, 291-292; Morris 2008: 375; Shlaim 2001: 41-42; Urquhart 1998: 200-201; Jensehaugen og Waage 2012: 87; Tiller og Waage 2011: 503

kontroll. Egypt gikk motvillig med på forslaget. Bunche ønsket at den amerikanske regjeringen skulle presse Israel til å komme med innrømmelsene som var nødvendig for å få til en avtale. Dean Acheson, USAs nye utenriksminister, møtte Epstein og på vegne av Truman uttrykte han bekymring for at forhandlingene skulle bryte sammen. Truman mente, ifølge Acheson, at tiden var inne for å få til en avtale og presidenten håpet at israelerne ville komme med de nødvendige innrømmelsene for å få dette til. Israel ble bedt om å ikke avvise Bunches forslag, men akseptere det som «basis for videre diskusjon» slik at en våpenstillstandsavtale kom på plass.¹⁴⁹ Omtrent samtidig sa Truman til Weizmann at han ikke hadde noen motforestillinger mot at Israel beholdt hele Negev. Acheson og Truman ga med andre ord motstridende signaler som gjorde det vanskelig å vite hva den amerikanske regjeringen egentlig mente. Israel hadde nettopp vunnet en overlegen seier over Egypt. Likevel forsøkte både Epstein og Sharett å fremstille landet som den svake parten når de argumenterte for at Israel burde få beholde de okkuperte områdene. Epstein sa at den israelske regjeringen av sikkerhetsmessige hensyn fant det vanskelig å trekke styrkene sine tilbake fra enkelte steder. Sharett mente at Bunches forslag ikke var akseptabelt fordi det innebar at Israel måtte forlate viktige forsvarspunkter, noe som ville gjøre landet sårbart i tilfelle en ny krig. McDonald, som ble utnevnt til ambassadør da USA ga Israel *de jure* anerkjennelse i begynnelsen av 1949, var langt på vei enig med Sharett. McDonald var, som ofte før, i utakt med sitt eget utenriksdepartement og mente at den amerikanske regjeringen måtte ta hensyn til Israels argumenter.¹⁵⁰

Det amerikanske presset hadde en viss virkning og Israel gikk med på å trekke seg tilbake fra El Auja. Israelerne hadde i utgangspunktet nektet å trekke seg ut av denne strategisk viktige byen. De hevdet at byen var viktig for å hindre et egyptisk angrep på Beersheba. Men press fra både Acheson, som truet med å legge skylden på Israel dersom forhandlingene brøt sammen, og Truman fikk til slutt israelerne til å gå med på Bunches forslag om å legge El Auja under internasjonal kontroll. Når det gjaldt Asluj, trakk Israel styrkene sine ut av bykjernen, men beholdt en sterk militær tilstedeværelse i utkanten av byen. Men israelerne ville ikke gi opp Beersheba og viste ingen vilje til å fire på kravene sine. Planen var å innlemme byen i Israel. Dessuten kunne Beersheba være et godt kort å ha på hånden i forhandlingene med Transjordan. Egypt, på sin side, krevde at Israel trakk alle styrkene sine ut av byen. Acheson mente at

¹⁴⁹ FRUS 1949, vol. VI: 728: «...basis for further talks.»

¹⁵⁰ Urquhart 1998: 205-208; FRUS 1949, vol. VI: 723-724: Memorandum by McClintock to the Secretary of State, 04.02.1949; FRUS 1949, vol. VI: 727-729: Memorandum of Conversation by the Secretary of State, 05.02.1949; FRUS 1949, vol. VI: 731-732: McDonald to the Secretary of State, 06.02.1949; McDonald 1951: 304; Waage 2011: 295

spørsmålet om Beersheba burde avgjøres i en endelig fredsavtale og at det derfor ikke burde sette kjepper i hjulene for våpenstillstandsavtalen. Utenriksministeren syntes at USA allerede hadde lagt nok press på Israel når det gjaldt El Auja og var ikke interessert i å presse Israel til å trekke seg ut av Beersheba i tillegg. Det ble i stedet egypterne som ble presset til å akseptere *status quo*. Bunche ba Trygve Lie om hjelp. Den Israel-vennlige Lie støttet det israelske kravet på Beersheba og FNs generalsekretær var til liten hjelp for den amerikanske diplomaten. Selv om Bunche medga at egypterne teknisk sett hadde rett, fulgte han instruksjonene fra Lie og ba Egypt om å trekke kravene angående Beersheba. Som amerikanerne, ville heller ikke Bunche at spørsmålet om Beersheba skulle velte hele avtalen. Bunche hadde ingen muligheter til å presse Israel til å gjøre innrømmelser uten støtte fra USA og FN. Til slutt gikk den egyptiske regjeringen med på å trekke kravet om israelsk tilbaketrekking fra byen. Våpenstillstandsavtalen mellom Israel og Egypt ble signert 24. februar 1949. Med både USA og FNs generalsekretær i ryggen fikk Israel det som de ønsket. Egypt beholdt Gazastripen, Beersheba ble liggende under israelsk kontroll og El Auja ble demilitarisert. Linjene som ble trukket var ikke tenkt å være endelige. Grensespørsmålet var ment å være gjenstand for diskusjon i fremtidige fredsforhandlinger.¹⁵¹

Forhandlingene mellom Israel og Libanon gikk lettere og en våpenstillstandsavtale mellom de to landene ble signert 23. mars 1949. Deretter fulgte forhandlingene mellom Israel og Transjordan. Israelske og transjordanske myndigheter hadde allerede forhandlet i flere måneder i kong Abdullahs sommerpalass i Shuneh i Jordandalen. De to lands delegasjoner ble ledet av henholdsvis Moshe Dayan og Abdullah el-Tel. Ingen av de to landenes regjeringer ønsket å internasjonalisere Jerusalem og hadde derfor blitt enige om å dele byen mellom seg. Disse forhandlingene fortsatte parallelt med Bunches forhandlinger på Rhodos. Forhandlingene på Rhodos var mer et dekke for de hemmelige forhandlingene i Shuneh hvor de viktige avgjørelsene ble tatt. Men før en avtale med Transjordan ble underskrevet ønsket Ben-Gurion å skape enda et *fait accompli* ved å drive Den arabiske legionen helt ut av Negev. I en siste militæroperasjon, som startet 7. mars 1949, tok den israelske hæren kontroll over det sentrale og sørlige Negev, og 10. mars 1949 vaiet det israelske flagget over Eilat (Umm Rashrash) ved Akababukten. Samtidig tok den israelske hæren også kontroll over områdene rundt Ein Gedi, Masada og Sodoma ved Dødehavet. Dermed var hele Negev under israelsk kontroll. De

¹⁵¹ Urquhart 1998: 208-211; FRUS 1949, vol. VI: 755-756: The US Representative at the UN to the Secretary of State, 18.02.1949; FRUS 1949, vol. VI: 760-761: The Secretary of State to the Embassy in Egypt, 21.02.1949; Waage 2011: 294-302; Waage 2013: 122; Morris 2008: 377-378; Shlaim 2001: 42

israelske erobringene i Negev gjorde at Kong Abdullah mistet et viktig forhandlingskort. Til sammen kontrollerte Israel på dette tidspunktet 77 prosent av landområdene i Palestina. Dette var en betydelig større del enn de 56 prosentene som delingsplanen hadde lagt opp til.¹⁵²

Israel, som hadde erobret store landområder utover det delingsplanen gav dem, var fast bestemt på å ikke gi fra seg noen av disse områdene. Og gjennom sin siste aksjon i Negev hadde Israel vist at de var villige til å sette makt bak sine territoriale krav. Kong Abdullah, som hadde planer om å annektere Vestbredden, fryktet at Israel nok en gang ville ty til makt for å nå sine mål. Også Joseph C. Satterthwaite, som hadde tatt over som sjef for Midtøsten-avdelingen i det amerikanske utenriksdepartementet, mente det var en reell fare for at Israel hadde til hensikt å okkupere mer territorium og dermed skape ytterligere et *fait accompli*. Ethridge ønsket at USAs regjering mer tydelig stilte seg bak sine egne territoriale krav slik de var fremlagt av Jessup i november året før. Ethridge mente at utenriksdepartementet burde bestemme seg for om det virkelig ville stå på kravet om at dersom Israel tok Negev, så måtte de gi fra seg områder andre steder. Hvis så var tilfelle, syntes han at det var viktig å gjøre dette klart overfor Israel så raskt som mulig. Acheson informerte Truman om at han opplevde at Israel forsøkte å få til territoriale endringer på Vestbredden. Men så lenge de israelske styrkene ikke krysset grensen til Transjordan kom det ingen sterke reaksjoner fra Truman. Trumans manglende vilje til å konfrontere Ben-Gurion betydde i realiteten at han aksepterte Israels okkupasjon av Negev. Presidenten var riktignok opptatt av at Israel skulle avstå fra flere militæraksjoner i fremtiden og Eban advarte Ben-Gurion mot mulige reaksjoner fra amerikanerne dersom Israel okkuperte flere områder på Vestbredden. Statsministeren valgte derfor å avbryte en planlagt operasjon der.¹⁵³

23. mars 1949 ble de israelske og transjordanske utsendingene i Shuneh enige om en avtale. Avtalen innebar at Transjordan sa fra seg et område langs Vestbredden som var fem kilometer bredt og 60 kilometer langt. Israel ga fra seg et mindre område sør for Hebron. Dette var en veldig god avtale for Israel og tilsvarende dårlig for Transjordan. For å bli gyldig måtte avtalen ratifiseres av de to lands regjeringer. Dayan truet med at Israel ville bruke militærmakt dersom

¹⁵² Morris 2008: 379-385; Waage 2013: 122-123; Urquhart 1998: 213, 216; Morris 2001: 250; Shlaim 2001: 42-44; Bregman 2010: 31-32; Jensehaugen, Heian-Engdal og Waage 2012: 297; Jensehaugen og Waage 2012: 80, 91; Tiller og Waage, 2011: 501-502

¹⁵³ Shlaim 2001: 43; FRUS 1949, vol. VI: 825-826: The Consul at Jerusalem to the Secretary of State, 14.03.1949; FRUS 1949, vol. VI: 844-846: Memorandum by Satterthwaite to the Secretary of State, 17.03.1949; FRUS 1949, vol. VI: 863: Memorandum by the Secretary of State, 24.03.1949; FRUS 1949, vol. VI: 872-873: Stabler to the Secretary of State, 26.03.1949; Morris 2008: 385; Jensehaugen og Waage 2012: 89-92

Transjordan ikke oppga disse områdene frivillig. Abdullah var overbevist om at dette ikke bare var tomme trusler og følte seg derfor presset til å underskrive avtalen. Kongen fryktet at han kom til å miste hele Vestbredden dersom Israel angrep på nytt. Abdullah trodde heller ikke at FN, USA eller Storbritannia ville gripe inn for å stanse et eventuelt nytt israelsk angrep. Abdullah søkte etter utveier for å slippe å signere avtalen og håpet på amerikansk hjelp. Han sendte derfor et brev til president Truman i Washington D.C. Wells Stabler, *charge d'affaires* i Amman, talte Abdullahs sak og mente det ville være galt av den amerikanske regjeringen å sitte stille og se på at Transjordan ble tvunget til å signere en slik avtale. Han mente at forhandlingene på Rhodos burde avsluttes med basis i *status quo* og oppfordret utenriksdepartementet til å legge press på Israel for å utsette spørsmålet om territorium til de endelige fredsforhandlingene. Dette ville være en mulighet for regjeringen å vise at den virkelig stod bak politikken som Jessup hadde redegjort for i FN. Stabler fryktet at dersom ikke USA satte kraftig press på Israel, ville landet klare å utvide grensene sine helt til Jordanelven.¹⁵⁴

Men verken Truman eller det amerikanske utenriksdepartementet var villige til å hjelpe Abdullah. Acheson så ingen grunn til å presse den israelske regjeringen siden en avtale hadde blitt fremforhandlet mellom partene. Siden det var snakk om en våpenstillstandsavtale, og ikke en endelig fredsavtale, mente både Truman og utenriksdepartementet at Transjordan måtte gå med på avtalevilkårene. Acheson ba Stabler om å advare Abdullah på det sterkeste mot å trekke seg fra avtalen. Den amerikanske utenriksministeren mente at områdene som Israel hadde kontroll over utover de som var gitt dem i resolusjon 181, ikke tilhørte noen annen stat. I følge ham brøt derfor ikke Israel artikkel to, paragraf fire i FN-pakten som forbød maktbruk «mot noen stats territorielle integritet eller politiske uavhengighet.»¹⁵⁵ I følge utenriksdepartementet var størrelsen på området som Israel krevde så lite at Transjordan ikke burde la uenighet om disse velte hele avtalen. I sitt svar til Abdullah gjorde president Truman det klart at den amerikanske regjeringen ville oppfatte ethvert forsøk på å bryte noen av bestemmelsene i avtalen som et alvorlig brudd på forsøkene på å skape fred i Midtøsten. For å om mulig berolige Abdullah viste Truman til at avtalen ikke var ment å «påvirke en endelig politisk løsning.»¹⁵⁶ Presidenten og utenriksdepartementets oppfatning var at våpenstillstandsavtalen ikke var

¹⁵⁴ Morris 2001: 250-251; Morris 2008: 385-388; Shlaim 2001: 44-45; Waage: 122; Urquhart 1998: 217; Jensehaugen og Waage 2012: 94-95; FRUS 1949, vol. VI: 861-862: Stabler to the Secretary of State, 23.03.1949; FRUS 1949, vol. VI: 872-873: Stabler to the Secretary of State, 26.03.1949

¹⁵⁵ «De forente nasjoners pakt», kap. 1, art. 2, § 4, Gunnar A. Stølsvik og Benn Folkvord (red.) *Folkerettslige avtaler: Traktatsamling i norsk oversettelse*, Bergen 2000: 48

¹⁵⁶ FRUS 1949, vol. VI: 879: «...prejudice an ultimate political settlement.»

permanent. De ønsket i stedet at spørsmålet om hvilke områder Israel skulle gi fra seg burde utsettes og i stedet avgjøres i en endelig fredsavtale. Da han mottok brevet fra Truman så ikke Abdullah noen annen mulighet enn å akseptere kravene fra Israel. Våpenstillstandsavtalen mellom Israel og Transjordan ble formelt signert på Rhodos 3. april 1949.¹⁵⁷

5. april 1949 hadde Acheson, Rusk og Sharett et møte i New York. Acheson hadde på forhånd snakket med Truman og ønsket å overbringe presidentens tanker om situasjonen i Midtøsten. Acheson fortalte at Truman mente at grensespørsmålet måtte få en løsning så snart alle våpenstillstandsforhandlingene var avsluttet. Acheson forsikret at Truman fortsatt mente at Israel hadde en «klar og utvetydig rett på områdene» som var tildelt dem i resolusjon 181 og at endringer på grensene bare kunne skje dersom de var akseptable for Israel.¹⁵⁸ Truman forstod at enkelte grenseendringer kunne være ønskelig fra Israels side, men understreket at Israel da måtte være forberedt på å kompensere dette ved å gi fra seg territorium andre steder. Når det gjaldt Jerusalem, fortalte Acheson at Truman fortsatt gikk inn for internasjonalisering av byen. Men presidenten var åpen for at det ble utarbeidet en avtale om at Israel og arabiske myndigheter delte ansvaret for byen. Sharett sa han var kjent med amerikanernes syn på grensespørsmålet. Han mente at det ikke skulle være et stort problem å få til justeringer på grensene.¹⁵⁹

I et møte med Ethridge sa også Comay at han trodde det ville by på små problemer å komme til enighet om territorielle spørsmål. Comay mente at det var opp til Egypt og Transjordan å avgjøre hva som skulle skje med Gaza. Han understreket at Israel ikke ville etterkomme Abdullahs ønske om tilgang til Middelhavet. Noe slikt ville innebære å gi opp deler av Negev eller dele Negev i to, noe som Israel ikke ville akseptere. Comay fortalte at Israel ønsket seg større områder av Vestbredden og ville også beholde Vest-Galilea. Ethridge mente at grunnen til at Israel var villig til å gi opp Gaza var fordi landet ikke ønsket de 330 000 innbyggerne der. Han minnet Comay på at de territoriell kravene som sistnevnte fremførte var stikk i strid med USAs politikk som nylig hadde blitt repetert til Sharett av Truman og Acheson. Comay var klar over dette, men fortalte at «vi håper å få Washington til å forandre mening.»¹⁶⁰ Ethridge var

¹⁵⁷ Jensehaugen og Waage 2012: 94-95; FRUS 1949, vol. VI: 871: The Secretary of State to the Legation in Transjordan, 25.03.1949; FRUS 1949, vol. VI: 878-879: President Truman to King Abdullah, 28.03.1949; FRUS 1949, vol. VI: 1001-1003: The Secretary of State to the US Representative at the UN, 12.05.1949; Stølsvik og Folkvord (red.) 2000: 48; Waage 2013: 122; Urquhart 1998: 218

¹⁵⁸ FRUS 1949, vol. VI: 890: «...clear and unequivocal claim to the territories.»

¹⁵⁹ FRUS 1949, vol. VI: 890-894: Memorandum of Conversation by the Secretary of State, 05.04.1949

¹⁶⁰ FRUS 1949, vol. VI: 915: «We hope to change Washington's mind.»

overbevist om at Israel ville gi lite, om noe i det hele tatt, og få stort sett det de ønsket. Han mente at Israel viste en steil holdning og var uvillige til å høre på amerikanske råd. Han anbefalte Acheson at USA burde være forberedt på å bruke effektive virkemidler for å hindre israelske angrep på arabiske områder.¹⁶¹

Acheson og Satterthwaite møtte Epstein og Eban i Washington D.C. 26. april 1949. Acheson sa han var skuffet over at Ben-Gurion hadde tenkt å holde fast, ikke bare på områdene tildelt Israel i november 1947, men også områdene utenfor som var under israelsk okkupasjon. Acheson uttrykte forståelse for at Israel ønsket best mulig resultat i forhandlingene. Samtidig understreket han at det ikke var riktig å bruke trusler for å oppnå disse resultatene. Dersom befolkningen i de arabiske landene ble sittende igjen med et inntrykk av at deres regjeringer var blitt presset til å inngå dårlige avtaler, ville dette være i strid med Israels egne interesser. Acheson gjorde det klart at han ikke ville fortelle den israelske regjeringen hva den skulle gjøre og at han uansett kom til å støtte israelsk medlemskap i FN. Men før Israel var villig til å klargjøre sitt standpunkt, blant annet i grensespørsmålet, ville det være vanskelig for den amerikanske FN-delegasjonen å overbevise andre medlemmer om å stemme for det samme. 27. april 1949 gav utenriksdepartementet beskjed til delegasjonen i New York om å ikke sponse en resolusjon for israelsk medlemskap før mer informasjon ble gitt fra Israel angående viktige punkter som flyktninger, Jerusalem og grenser. Men Acheson ombestemte seg og mente at israelsk medlemskap i FN ville være et positivt bidrag i prosessen mot en endelig fredsløsning. Dermed ble Israel tatt opp som medlem i FN gjennom en USA-sponset resolusjon 11. mai 1949. Ehtridge mente at USA med dette hadde svekket sin posisjon og gjort det vanskeligere å bli hørt av israelerne blant annet når det gjaldt spørsmålet om grenser.¹⁶²

Den siste våpenstillstandsavtalen ble signert 20. juli 1949 da Israel og Syria ble enig om å godta et forslag fra Bunche. Avtalen innebar at syriske tropper trakk seg tilbake fra områder rundt Genesaretsjøen og Hulasjøen, som resolusjon 181 hadde tildelt Israel. Disse områdene ble i stedet en demilitarisert sone. Bunche fikk hjelp av det amerikanske utenriksdepartementet for å overbevise de to partene om å akseptere forslaget.¹⁶³

¹⁶¹ FRUS 1949, vol. VI: 911-916: Ethridge to the Secretary of State, 13.04.1949; FRUS, 1949, vol. VI: 923-924: The Consul at Jerusalem to the Secretary of State, 19.04.1949; FRUS 1949, vol. VI: 924-925: The Consul at Jerusalem to the Secretary of State, 20.04.1949

¹⁶² FRUS 1949, vol. VI: 944-947: Memorandum of Conversation by the Secretary of State, 26.04.1949; FRUS 1949, vol. VI: 1021-1022: The Secretary of State to the Israeli Ambassador, 18.05.1949; FRUS 1949, vol. VI: 1028-1029: Ethridge to the Secretary of State, 18.05.1949; Urquhart 1998: 227

¹⁶³ Urquhart 1998: 228-229; Waage 2013: 122; Morris 2008: 388-391

Israelske krav får Truman til å reagere

I slutten av april 1949 startet en fredskonferanse i den sveitsiske byen Lausanne. Her skulle forsoningskommisjonen forsøke å få Israel og de arabiske statene til å diskutere seg frem til en endelig fredsløsning. 19. mai 1949 fikk Ethridge presentert Israel sine territorielle krav til de arabiske landene av Walter Eytan, ekspedisjonssjef i det israelske utenriksdepartementet. Israel ønsket å utvide territoriet sitt ytterligere på bekostning av Transjordan og begrunnet dette blant annet med et ønske om å få lettere tilgang på vann. Eytan gjorde det klart at Israel hadde tenkt til å beholde Vest-Galilea og at det ikke var aktuelt å gi fra seg noen deler av Negev. Israel ville også beholde Lydda, Ramle og Jaffa. I tillegg hadde Israel endret syn på Gazastripen og ønsket også dette området. Israels krav gjorde at Ethridge så få muligheter til å få til en løsning basert på utenriksdepartementets territorielle forslag. Ethridge la skylden på Israel for at forsoningskommisjonen ikke klarte å få israelerne og araberne til å diskutere sammen. Han mente at så lenge Israel ikke ville gi etter i noen spørsmål, kom de arabiske representantene å nekte å inngå i direkte samtaler med israelerne i Lausanne. Stabler mente at den eneste måten å få fred på var dersom Israel la bånd på sin «glupske territorielle appetitt.»¹⁶⁴ Kravene til Israel fikk også USAs nye viseutenriksminister, James E. Webb, til å reagere. Han informerte Truman om at utenriksdepartementet hadde kommet frem til at tiden var inne for å vurdere holdningen til Israel. Utenriksdepartementet mente det var viktig å gi den israelske regjeringen en kraftfull beskjed dersom sistnevnte fortsatte å overse USAs vennlige råd. Webb mente det var på tide å ta kraftige midler i bruk for å få Israel til å forstå at de måtte endre sin politikk. Som sanksjoner foreslo Webb blant annet å holde tilbake 39 millioner dollar av et lån på i alt 100 millioner dollar.¹⁶⁵

Truman bestemte seg for å sende et skarpt brev til Ben-Gurion hvor han tok sterk avstand fra de territorielle kravene som Eytan hadde fremsatt på vegne av Israel. Truman mente at Israel med sin politikk satte mulighetene til å komme frem til en fredelig løsning i fare. Han advarte Ben-Gurion mot å tro at USA ville støtte at Israel tok landområder utenfor grensene i resolusjon 181 uten å kompensere for dette andre steder. Presidenten gjorde det klart at dersom Israel ikke endret sin kompromissløse politikk og fortsatte å ignorere resolusjon 194 og vennlige råd fra amerikanerne, så ville den amerikanske regjeringen ikke ha noen annen mulighet enn å

¹⁶⁴ FRUS 1949, vol. VI: 1050: «...voracious territorial appetite.»

¹⁶⁵ Waage 2013: 144, 147; McDonald 1951: 179; FRUS 1949, vol. VI: 1036-1038: Ethridge to the Secretary of State, 20.05.1949; FRUS 1949, vol. VI: 1049-1051: Stabler to the Secretary of State, 24.05.1949; FRUS 1949, vol. VI: 1060-1063: Memorandum by the Acting Secretary of State to the President, 27.05.1949; FRUS 1949, vol. VI: 1096-1097: Ethridge to the Secretary of State, 08.06.1949

revurdere sin holdning overfor Israel. Truman informerte også jødiske ledere i USA om at dersom Israel ikke var beredt på å følge spillereglene, måtte de være forberedt på å miste sin beste venn. McDonald overleverte meldingen til Ben-Gurion og Sharett i den israelske statsministerens hjem. Ben-Gurion sa at USA «har rett til å si sin mening», men han mente at Truman overså at delingsplanen aldri hadde blitt iverksatt, da den hadde til hensikt å opprette to stater.¹⁶⁶ Han hevdet at Israel ikke ble opprettet som på basis av resolusjon 181, men som en følge av en vellykket forsvarskrig. Ben-Gurion mente at notatet fra Truman var «urettferdig og urealistisk fordi det ignorerte krigen og vedvarende trusler fra araberne som gjør grensene i resolusjonen av 29. november umulige.»¹⁶⁷ Han la til at han mente at omstendighetene hadde endret seg «fundamentalt» siden resolusjonen ble vedtatt og at Israel ikke hadde tenkt til «å begå selvmord ved å akseptere bestemmelsene i resolusjonen av 29. november.»¹⁶⁸ McDonald mente at alvorlighetsgraden i beskjeden fra Truman hadde gjort inntrykk på både Ben-Gurion og Sharett, men han fant ikke noe grunnlag for å tro at de to ville akseptere innholdet i den.¹⁶⁹

Den amerikanske regjeringen ville godta at Gazastripen ble inkorporert i Israel dersom en slik løsning fremkom gjennom forhandlinger og dersom Egypt ble kompensert med andre landområder. Forutsetningen var at Israel ga innbyggerne og flyktingene der fulle statsborgerrettigheter på linje med landets jødiske innbyggere. Den amerikanske ambassaden i Kairo mente at Egypt kunne være villig til å gå med på en slik løsning dersom Israel tok på seg ansvaret for flyktingene på Gazastripen. Når det gjaldt resten av områdene som var tiltenkt den palestinske staten, håpet utenriksdepartementet at det ville være mulig å innlemme disse i Transjordan. Ethridge gikk imot en slik løsning fordi han mente at det ville føre til at Israel kom til å gjøre det samme med områdene under israelsk kontroll. Dette ville sette en stopper for alle forsøk på å få Israel til å gjøre innrømmelser i Negev eller andre steder, mente han. Webb tok til seg Ethridges innvendinger og utenriksdepartementet lot være å uttale seg om saken.¹⁷⁰

¹⁶⁶ FRUS 1949, vol. VI: 1074: «US has right to have a say.»

¹⁶⁷ FRUS 1949, vol. VI: 1075: «...unjust and unrealistic for it ignores war and continued Arab threats which make November 29 boundaries impossible.»

¹⁶⁸ FRUS 1949, vol. VI: 1075: «...to commit suicide by accepting November 29 settlement.»

¹⁶⁹ FRUS 1949, vol. VI: 1072-1074: The Acting Secretary of State to the Embassy in Israel, 28.05.1949; FRUS 1949, vol. VI: 1074-1075: McDonald to the Secretary of State, 29.05.1949; FRUS 1949, vol. VI: 1109: Memorandum by the Acting Secretary of State, 10.06.1949; McDonald 1951: 181-182

¹⁷⁰ FRUS 1949, vol. VI: 1082: The Acting Secretary of State to the Secretary of State, 01.06.1949; FRUS 1949, vol. VI: 1090-1091: The Acting Secretary of State to the Legation in Switzerland, 04.06.1949; FRUS 1949, vol. VI: 1099-1100: The Chargé in the UK to the Secretary of State, 08.06.1949; FRUS 1949, vol. VI: 1090: The Acting Secretary of State to the Secretary of State, 03.06.1949

Ben-Gurions svar til Truman kom 8. juni 1949. Statsministeren mente at Trumans argumentasjon bygget på en rekke misforståelser og han avviste at manglende resultater i Lausanne skyldtes «en steil holdning» fra Israels side.¹⁷¹ Ben-Gurion hevdet at det var Ethridge som stod bak forslaget om å innlemme Gazastripen i Israel. Ben-Gurion mente at resolusjon 194 sa at territoriale spørsmål skulle avgjøres av partene uten at den la noen føringer for hvordan dette skulle gjøres. Han hevdet at USAs posisjon i grensespørsmålet var i strid med denne resolusjonen. Siden det ikke ble opprettet en palestinsk stat, mente Ben-Gurion at situasjonen var forandret og krigen hadde vist at Israel var avhengig av områder utenfor grensene i resolusjon 181 for å overleve. Ethridge avviste at det var han som hadde foreslått at Gaza skulle bli en del av Israel. Han syntes likevel at det var en god idé, forutsatt at det fulgte et *quid pro quo* – Israel måtte da gi fra seg deler av Negev, mente han. Utenriksdepartementet hadde stor tro på dette forslaget, men det ble avvist av Egypt. Egypterne ønsket grenser basert på en linje fra Gaza-Beersheba-Dødehavet. Dette forslaget var ikke noe Acheson og det amerikanske utenriksdepartementet kunne stille seg bak.¹⁷²

Ethridge så ingen tegn til at den israelske regjeringen hadde tatt innover seg Trumans budskap da Eytan, etter å ha vært en uke i Israel, ankom Lausanne 10. juni 1949. Eytan mente at resolusjon 181 ikke var hellig og at Israel ikke var bundet til å følge denne fordi delingsplanen var basert på at den kunne implementeres på fredelig vis, noe som ikke hadde skjedd. Israel ville ikke godta at arabiske land hadde krav på territorium fordi palestinerne ikke fikk opprettet en egen stat. Eytan mente det ville være «i strid med FNs prinsipper å belønne stater som ved bruk av makt har forsøkt å sette til side FN-resolusjoner.»¹⁷³ Han forsikret likevel at Israel var villig til å diskutere grensene med hvert enkelt naboland. McDonald var ikke fornøyd med utenriksdepartementets tøffe linje overfor den israelske regjeringen. Han mente at hvis Israel skulle gi fra seg områder så var det bare det sørlige Negev som var aktuelt. I et telegram til Truman og Webb ba han dem om å tenke seg om to ganger før de bandt seg til en slik politikk. McDonald mente at det eneste som kunne få Israel til å gi fra seg områder i Sør-Negev var bruk av militærmakt eller økonomisk press av en slik art at det ville være «ensbetydende med

¹⁷¹ FRUS 1949, vol. VI: 1103: «Rigid attitude.»

¹⁷² FRUS 1949, vol. VI: 1102-1107: The Government of Israel to the Government of the US, 08.06.1949; FRUS 1949, vol. VI: 1124-1125: Ethridge to the Secretary of State, 12.06.1949; FRUS 1949, vol. VI: 1177-1178: Memorandum of Conversation by Rusk, 25.06.1949; FRUS 1949, vol. VI: 1179-1180: The Secretary of State to the Embassy in the UK, 25.06.1949; FRUS 1949, vol. VI: 1191: The Secretary of State to the Embassy in Egypt, 28.06.1949; McDonald 1951: 183-184

¹⁷³ FRUS 1949, vol. VI: 1114: «...contrary UN principles to reward states which attempted to upset UN resolution by force.»

krig.»¹⁷⁴ Dessuten mente han at Israel ville få full moralsk støtte til å beholde dette området fra Sovjetunionen. McDonald rapporterte om sterke reaksjoner i Israel på de amerikanske kravene. Ambassadøren ba derfor utenriksdepartementet om å ikke uttrykke seg så «befalende» med mindre presidenten og departementet var forberedt på å bruke tøffe virkemidler, noe som han ikke kunne se de var på daværende tidspunkt. McDonald henvendte seg til Clifford og uttrykte bekymring for departementets krav om israelske innrømmelser. Han mente at «den israelske regjeringen ikke under noen omstendigheter kommer til å gi fra seg noe som helst av det sørlige Negev.»¹⁷⁵ Ambassadøren var overbevist om at Israel ville gå mot endringer av våpenstillstandslinjene, om nødvendig med makt.¹⁷⁶

Utenriksdepartementet lot til å følge McDonalds råd da det sendte et nytt brev til den israelske regjeringen 24. juni 1949. Selv om brevet kritiserte israelernes holdning i grensespørsmålet var tonen betydelig mer gemyttlig enn i Trumans brev. Utenriksdepartementet slo fast at USAs regjering ikke kunne gå god for at Israel fikk beholde områder både innenfor og utenfor grensene i resolusjon 181. Departementet bemerket at regjeringen i Israel så ut til å legge stor vekt på denne resolusjonen så lenge den støttet deres eget syn og henviste blant annet til den israelske okkupasjonen av det sørlige Negev. William C. Burdett, jr., den amerikanske generalkonsulen i Jerusalem, trodde at Israel hadde til hensikt å ta kontroll over hele Palestina og mente at Israel, ut fra tidligere erfaringer, var overbevist om at det amerikanske utenriksdepartementet ville endre mening i grensespørsmålet. Han var sikker på at Israel ville være fornøyd med å la grensene i våpenstillstandsavtalene gjelde på ubestemt tid og at landets regjering ville nekte territoriale endringer uavhengig av amerikansk press. Burdett mente at USA hadde to valg: Enten å bruke nødvendige straffetiltak mot Israel for å få israelske myndigheter til å gå med på å redusere territoriet sitt, eller å gi etter og innrømme at USAs politikk hadde feilet og i stedet forsøke å løse problemene uten grenseendringer. Utenriksdepartementets handlinger tydet på at de valgte det siste. Amerikansk press for å få Israel til å gå med på grensejusteringer mislyktes. Den harde tonen som innimellom hadde blitt brukt overfor Israel forsvant og den amerikanske regjeringen ble mer tilbakeholden med å forsøke å tvinge gjennom sine territoriale forslag overfor Israel. Utenriksdepartementet åpnet også for at løsninger som ikke innebar grensejusteringer kunne være veien å gå. USA var altså

¹⁷⁴ FRUS 1949, vol. VI: 1100: «Tantamount to war.»

¹⁷⁵ FRUS 1949, vol. VI: 1100: «Israeli Government will not yield any portion of southern Negev.»

¹⁷⁶ FRUS 1949, vol. VI: 1100: McDonald to the Secretary of State, 08.06.1949; FRUS 1949, vol. VI: 1112-1114: Ethridge to the Secretary of State, 10.06.1949; FRUS 1949, vol. VI: 1115: Editorial note; FRUS 1949, vol. VI: 1292: The Chargé in Israel to the Secretary of State, 09.08.1949; McDonald 1951: 183

ikke villig til å ta på seg oppgaven med å tvinge Israel til å endre grensene. Og FN manglet effektive virkemidler for å gjennomføre sine egne resolusjoner. Dessuten ble organisasjonen ledet av en nordmann som var svært positivt innstilt til den nye staten. Generalsekretær Lie gjorde det han kunne for at forhandlingene på Rhodos skulle gå i Israels favør og prøvde å influere den amerikanske FN-delegasjonen.¹⁷⁷

På samme måte som amerikanerne mislyktes, gjorde også forsoningskommisjonen det. I september 1949 ble konferansen i Lausanne avsluttet uten at det i det hele tatt hadde blitt gjennomført direkte samtaler mellom Israel og de arabiske landene. Grensene som ble forhandlet frem i våpenstillstandsforhandlingene ble anerkjent som *de facto* internasjonale grenser av det internasjonale samfunnet, selv om det ikke forelå noen endelige fredsavtaler. Den israelske regjeringen var fornøyd med situasjonen. Fredsavtaler ville nødvendigvis ha innebåret at Israel måtte gå med på kompromisser i blant annet grensespørsmålet. For Ben-Gurion var det derfor bedre med våpenstillstandsavtaler fremfor endelige fredsavtaler.¹⁷⁸

¹⁷⁷ FRUS 1949, vol. VI: 1174-1177: The Secretary of State to the Embassy in Israel, 24.06.1949; FRUS 1949, vol. VI: 1182-1184: The Consul at Jerusalem to the Secretary of State, 25.06.1949; FRUS 1949, vol. VI: 1203-1205: The Consul at Jerusalem to the Secretary of State, 06.07.1949; FRUS 1949, vol. VI: 1275-1276: The Secretary of State to the Embassy in the UK, 01.08.1949; Waage 2013: 147; Waage 2011: 288-290; McDonald 1951: 184

¹⁷⁸ Waage 2013: 147; Waage 2011: 290; Morris 2008: 391

Kapittel 5

KRISE I SUEZ OG SINAI

Eisenhower og Dulles utfordrer Ben-Gurions territorielle ambisjoner 1956-1957

Det gikk over sju år fra våpenstillstandsavtalene ble undertegnet i 1949 før det på nytt brøt ut krig i Midtøsten. Våpenstillstandsavtalene skulle etter planen etterfølges av permanente fredsavtaler. Dette skjedde ikke. I stedet var årene frem mot høsten 1956 preget av en spent stemning med uro og sammenstøt i grenseområdene mellom Israel og Egypt, Jordan og Syria. Infiltratører fra arabiske land tok seg over grensen til Israel, spesielt fra Vestbredden og Gazastripen. Noen av dem kom for å ta livet av israelske borgere, mens flesteparten forsøkte å vende tilbake til sine gamle hjem, smugle varer, stjele avlinger og dyr, eller de prøvde å komme seg fra et arabisk land til et annet. Israel slo hardt ned på infiltrasjonen og brukte som regel militære virkemidler for å hindre at noen tok seg over grensen. På denne måten ønsket Israel både å beskytte grensene og holde palestinske flyktninger borte fra israelsk territorium. De arabiske landene ville ikke anerkjenne Israel og stengte all trafikk til og fra Israel. Egypt nektet israelske skip å passere gjennom Suezkanalen og stengte også innseilingen til Eilat ved Tiranstredet. Suezkanalen ble ferdigstilt i 1869 og bandt Middelhavet og Rødehavet sammen. Kanalen var viktig for handelen mellom Europa og Asia og i 1956 kom to tredjedeler av oljen til Vest-Europa gjennom denne kanalen. Stengingen av kanalen for israelske skip var imot internasjonal rett og hadde store negative økonomiske konsekvenser for Israel.¹⁷⁹

Det allerede kjølige forholdet mellom Israel og Egypt forverret seg kraftig i begynnelsen av 1955. I november året før hadde Gamal Abdel Nasser tatt makten i Egypt, en maktovertagelse som bekymret de israelske lederne. David Ben-Gurion, som hadde forlatt statsministerposten i november 1953, gjorde sin gjeninntreden i den israelske regjeringen i februar 1955 – som forsvarsminister. Han introduserte seg ved å godkjenne et angrep på Gazastripen. Ariel Sharon ledet angrepet som ødela en egyptisk militærleir og tok livet av 37 egyptere. Operasjonen var

¹⁷⁹ Waage 2013: 162, 168-169; Chaim Herzog, *The Arab-Israeli Wars: War and Peace in The Middle East*, London 2010: 111; Morris 2001: 259, 269-273; David A. Nichols, *Eisenhower 1956: The President's Year of Crisis – Suez and The Brink of War*, New York 2011: 4-5, 279

et svar på angrep på israelske mål fra den egyptiske hæren og egyptiske bander. Etter det israelske angrepet startet en bølge av angrep, initiert av Nasser, fra palestinske kommandostyrker, *fedayeen*, mot mål i Israel.¹⁸⁰

Alpha-planen – et mislykket fredsinitiativ

Den spente situasjonen i Midtøsten skapte stor bekymring i den amerikanske regjeringen som ble ledet av president Dwight D. Eisenhower. Eisenhower ble valgt til USAs 34. president i november 1952. Han fikk flertall i 39 delstater og slo dermed sin demokratiske motkandidat Adlai Stevenson med klar margin. Etter fem perioder med henholdsvis Franklin D. Roosevelt og Harry S. Truman var det første gang på 20 år at en republikaner kunne sette seg bak skrivebordet i Det ovale kontor. Eisenhower hadde militær bakgrunn og var blant annet øverstkommanderende for de allierte styrkene i Europa under andre verdenskrig og mannen bak invasjonen av Normandie i 1944. Etter krigen tjenestegjorde han som øverstkommanderende for NATO. Men på tross av sin militære bakgrunn var Eisenhower skeptisk til å ty til våpen for å løse problemer. Eisenhower ble tatt i ed og startet sin presidentgjerning i januar 1953.¹⁸¹

Som sin forgjenger, president Truman, var Eisenhower opptatt av å holde Sovjetunionen i tømmene. Hans største mareritt var en tredje verdenskrig utkjempet med atomvåpen. Midtøsten spilte en viktig rolle i den kalde krigen og ifølge Eisenhower var det viktig at USA viste «ansvar, initiativ og lederskap.»¹⁸² For å unngå at Sovjetunionen fikk for stor innflytelse i de arabiske landene ville han bidra til å styrke økonomien til landene i Midtøsten. For Eisenhower og hans regjering var det også elementært at USA og Sovjetunionen ikke havnet i et våpenkappløp. Amerikanerne ville derfor ikke selge våpen til Israel. Dersom USA begynte å selge våpen til Israel, fryktet John Foster Dulles, USAs utenriksminister, at Sovjetunionen kom til å forsyne arabiske stater med våpen. Han mente at Israel «var fortvilet over å fortsette deres eksistens innenfor nåværende grenser og ville risikere tredje verdenskrig for å forbedre deres generelle situasjon.»¹⁸³ For Dulles var det avgjørende å unngå en situasjon hvor USA og Sovjetunionen stod overfor hverandre i Midtøsten i en konflikt som kunne utvikle seg til verdenskrig.¹⁸⁴

¹⁸⁰ Bar-Zohar 2003: 201, 216-217; Waage 2013: 168-170; Nichols 2011: 14

¹⁸¹ Nichols 2011: 1-3; Lahlum, 2012: 378, 390-392

¹⁸² Nichols 2011: 15: «...responsibility, initiative, and leadership»

¹⁸³ RG 59 1955-1959, Box 2554: Memorandum of Conversation, 23.04.1956: «...despaired of continuing their existence within their present boundaries and would even risk World War III to improve their general situation.»

¹⁸⁴ Nichols 2011: 15, 266; RG 59 1955-1959, Box 2554: Memorandum of Conversation, 23.04.1956

Den amerikanske regjeringen brukte mye tid på å finne en løsning på konflikten mellom Israel og de arabiske statene. For Eisenhower var det viktig å være venner med begge sider og han var redd for å miste innflytelse dersom han tok side med en av partene. I Midtøsten fantes verdens største oljeforekomster og området hadde «stor strategisk, politisk og økonomisk interesse for den frie verden.»¹⁸⁵ Den vesteuropeiske økonomien var avhengig av oljen fra Midtøsten og det var viktig å opprettholde både oljeproduksjonen og oljetransporten – som både gikk i oljerør gjennom arabiske land og på skip gjennom Suezkanalen.¹⁸⁶

USAs mål var å få i stand en fredsløsning mellom Israel og Egypt. For å få dette til ble en fredsplan, Alpha-planen, lansert i 1955. Blant flere spørsmål som ble tatt opp i denne planen, var grenseproblematikken. Dulles var redd for at Egypt ville vende seg til Sovjetunionen for å kjøpe våpen der. Dersom dette skjedde, fryktet han at USA ville bli tvunget til å trappe opp sin støtte til Israel, noe som ville gjøre det vanskeligere å fremstå som upartiske. For at planen skulle ha mulighet til å lykkes, mente han at USA burde være venner med begge sider. Dulles var likevel pessimistisk og trodde at verken Israel eller Egypt ville godta planen. «Araberne vil egentlig ikke ha fred med Israel og Israel ønsker ikke å vurdere noen grensejusteringer», trodde han.¹⁸⁷ Innholdet i Alpha-planen var av en slik art at mulighetene for å bli stemplet som pro-arabiske og anti-israelske var store. Eisenhower og Dulles ønsket derfor å offentliggjøre planen så raskt som mulig for å unngå at den ble en del av valgkampen året etter. For å ikke knytte planen i for stor grad til Eisenhower, var det Dulles som presenterte planen 26. august 1955. Presidenten dro til Colorado for å fiske. Planen tok blant annet sikte på å finne permanente grenser mellom Israel og dets naboland. Den amerikanske utenriksministeren mente at Israel burde gi fra seg territorium. I følge Dulles' plan skulle Egypt og Jordan knyttes sammen og få en felles grense. En forutsetning for en slik løsning var at Israel gav fra seg landområder i Negev. Dette var ikke aktuelt for Ben-Gurion, som overhodet ikke ville gi fra seg noe territorium, og derfor avviste den amerikanske utenriksministerens forslag. Det samme gjorde Nasser. Dermed falt planen i fisk.¹⁸⁸

¹⁸⁵ Nichols 2011: 15: «...great strategic, political and economic importance to the free world.»

¹⁸⁶ Christison 1999: 97; Nichols 2011: 15; RG 59 1955-1959, Box 2554: Memorandum of Conversation, 23.04.1956

¹⁸⁷ Nichols 2011: 16: «The Arabs do not really want to have peace with Israel, and Israel does not want to consider any boundary adjustments.»

¹⁸⁸ Nichols 2011: 15-17; Shlaim 2001: 146-147, 154; Waage 2013: 178

Våpenkappløp

Sammenlignet med Israel var Egypt militært underlegne. Dette bestemte Nasser seg for å gjøre noe med og han vendte seg til kommunistregimet i Moskva. En avtale om å kjøpe sovjetiske våpen gjennom Tsjekkoslovakia kom i stand i september 1955. Samme måned ble Eisenhower rammet av et hjerteinfarkt. Ifølge amerikanerne utgjorde våpenavtalen mellom Sovjetunionen og Egypt en trussel mot freden i Midtøsten. Eisenhower mente at våpenavtalen viste at kampen mellom kommunismen og den frie verden hadde endret seg. Dulles så på sovjetisk støtte til land i Midtøsten som en trojansk hest – et forsøk fra Sovjetunionen på å få innpass i de arabiske landene for så å ta over disse. Ifølge utenriksministeren hadde Sovjetunionen nå åpnet en ny front i den kalde krigen. Han advarte Nasser om at våpenavtalen kunne få konsekvenser for forholdet mellom USA og Egypt. Den amerikanske utenriksministeren fryktet også at avtalen ville føre til at Israel angrep Egypt før sistnevnte fikk rustet opp med de sovjetiske våpnene.¹⁸⁹

Egyptys avtale med Sovjetunionen gjorde at israelske myndigheter intensiverte jakten på egne våpen. Men det var ikke enkelt å finne noen som ville selge dem våpnene de ønsket seg. En avtale mellom USA, Storbritannia og Frankrike fra 1950, som hadde som mål å hindre våpenkappløp i Midtøsten, gjorde at Israel ikke fikk kjøpt våpen fra disse landene. På tross av denne avtalen var det naturlig for Moshe Sharett, Israels stats- og utenriksminister, å søke støtte i USA. Han ønsket seg sikkerhetsgarantier og våpen fra amerikanerne. Israel drev en intens lobbyvirksomhet for å sikre seg våpen fra USA. Dulles advarte sin israelske kollega om at en israelsk forkjøpskrig mot Egypt ville få konsekvenser for forholdet mellom USA og Israel. Sharett var mer moderat enn Ben-Gurion og mente at den beste måten å få til en våpenavtale med USA, var ved å vise tilbakeholdenhet overfor Egypt. Men Ben-Gurion, som mente at Sharett førte en altfor mild politikk, hintet overfor Eisenhower om at Israel kunne være nødt til å gå til krig dersom landet ikke fikk våpen fra USA. Tanken på en mulig krig i Midtøsten var ikke noe som de amerikanske lederne kunne slå seg til ro med. Eisenhower fryktet at dersom konflikten i Midtøsten ikke ble håndtert på en skikkelig måte, så kunne den i ytterste konsekvens føre til atomkrig. Presidenten og utenriksministeren var absolutt ikke villige til å bidra til et våpenkappløp i Midtøsten og ønsket i stedet en varig fredsløsning basert på Alpha-planen.¹⁹⁰

¹⁸⁹ Waage 2013: 170; Herzog 2010: 112; Nichols 2011: 20-28, 45, 48, 50

¹⁹⁰ Nichols 2011: 6, 35, 37, 40, 43, 45, 78; Shlaim 2001: 145, 157-158, 163; Waage 2013: 169

Eisenhower var under press fra medlemmer i Kongressen, både republikanere og demokrater, som ønsket at presidenten skulle sende våpen til Israel. Stevenson, som stadig var på jakt etter Eisenhowers jobb, var blant disse. Dulles fryktet at de arabiske landene ville tolke våpensalg til Israel som at USA støttet Israel mot de arabiske landene. Han mente at det var mulig for Eisenhower å vinne valget året etter uten å etterkomme sionistenes krav om å selge våpen til Israel. Dulles var opptatt av å sikre Israels eksistens, men for at oljetilførselen ikke skulle bli rammet var det viktig for ham å ha et vennskapelig forhold til de arabiske statene. Dulles mente at de arabiske landene ville bli fiendtlige til USA dersom landet startet med våpensalg til israelerne. Han ba israelerne om å ta det med ro og ta inn over seg at de bare var 1,5 millioner mennesker omringet av 40 millioner arabere med tilgang til sovjetiske våpen.¹⁹¹

Fransk-israelsk samarbeid

2. november 1955 gikk Sharett av som statsminister, men han fortsatte som utenriksminister. Ben-Gurion overtok som statsminister og fortsatte også som forsvarsminister. Da det ble klart at USA ikke ville selge våpen til Israel, vendte Ben-Gurion blikket mot Frankrike for å forsøke å skaffe våpen derfra. Shimon Peres, generaldirektøren i det israelske forsvaret, var hovedpersonen bak forbindelsen med Frankrike. Peres tvilte på at USA ville selge våpen til Israel. Frankrike var landet han mente det var størst sjanse å få våpen fra. Derfor opprettet han kontakt med representanter fra det franske forsvarsdepartementet. Også forsvarssjef Moshe Dayan orienterte seg mot Frankrike. 10. juni 1956 gav Ben-Gurion Dayan tillatelse til å starte hemmelige forhandlinger med franskmennene med sikte på å få i stand en avtale om samarbeid – inkludert felles krigsoperasjoner mot Egypt. Samme måned sa Sharett fra seg utenriksministerposten etter at Ben-Gurion selv hadde truet med å gå av. Dermed var Ben-Gurion kvitt en person som hadde påført ham flere nederlag i regjeringen. Ben-Gurion mente at en krig med Egypt var uunngåelig. Det var avgjørende for ham at Sharett, regjeringens fremste motstander av en krig mot egypterne, forsvant ut av regjeringskontorene. Sharett etterfølger, Golda Meir, aksepterte statsministerens ubestridte lederrolle. På lik linje med sin overordnede anså også hun en krig mot Egypt som nødvendig. Dayan ønsket også en krig mot Egypt, både på grunn av våpenavtalen med Sovjetunionen, men også fordi han ville øke størrelsen på Israel. En utvidelse av det israelske territoriet var også på Ben-Gurions ønskeliste.¹⁹²

¹⁹¹ Nichols 2011: 48-49, 53-54, 69, 71, 93, 95

¹⁹² Waage 2013: 171-172; Shlaim 2001: 144-145, 160-163, 178; Morris 2001: 261

Israel og Frankrike hadde en felles fiende i Egypt. Egypt støttet de algeriske opprørerne som kjempet for å frigjøre Algerie fra Frankrike. For å slå ned de disse opprørerne ønsket franskmennene å svekke Nassers posisjon. Og Frankrike ønsket Israels hjelp i kampen mot den egyptiske presidenten. Til gjengjeld skulle Israel få kjøpe våpen. Sommeren 1956 inngikk representanter fra de to landene en samarbeidsavtale. Samarbeidsavtalen som ble inngått mellom Israel og Frankrike denne sommeren handlet om etterretningssamarbeid mellom de to landene og den gav Israel grønt lys til å handle våpen for over 100 millioner dollar. En slik avtale ville innebære at Egypt mistet det militære overtaket som våpenavtalen med Sovjetunionen hadde gitt dem over Israel.¹⁹³

En krise i emning

For å begrense sovjetisk innflytelse i Midtøsten mente Eisenhower at det var viktig å investere i ikke-militære prosjekter i regionen. Et av disse prosjektene var byggingen av Aswandammen i Egypt. Ved å støtte byggingen av denne dammen, håpet amerikanerne å få egypterne til å bruke ressursene sine på dette prosjektet i stedet for å kjøpe våpen til en krig med Israel. USA ønsket heller ikke at Sovjetunionen skulle betale for dammen, da dette kunne føre til at den sovjetiske innflytelsen over Egypt økte. Eisenhower håpet også at hans støtte kunne få Nasser på glid med tanke på en avtale med Israel. Samtidig som de forsøkte å holde Israel i tømmene, ville Eisenhower og Dulles bruke finansieringen av Aswandammen til å presse Egypt til å gå med på en fredsavtale. Men i mars 1956 kom Robert Anderson tilbake fra Midtøsten. Han hadde blitt sendt dit av Eisenhower for å forsøke å få i stand en avtale mellom Israel og Egypt. Fredsfremstøtet hadde vært mislykket og Anderson fortalte at han ikke kom noen vei med Ben-Gurion og Nasser. Anderson mente at verken egypterne eller israelerne hadde vært særlig samarbeidsvillige.¹⁹⁴

Utenriksminister Dulles begynte å tvile på om det var riktig å bidra med byggingen av Aswandammen. Han mente at USAs støtte til Egypt hadde kostet dyrt. USA hadde tilbudt våpen og hjelp til å bygge dammen, men Egypt hadde vendt seg til Sovjetunionen for å kjøpe våpen der og Nasser hadde anerkjent det kommunistiske styret i Kina – i strid med USAs interesser. Dulles begynte å se på Nasser som den viktigste hindringen for fred. Utenriksdepartementet la om sin politikk og ønsket å begrense Nassers innflytelse og straffe ham for hans manglende

¹⁹³ Shlaim 2001: 163-165

¹⁹⁴ Nichols 2011: 47-49, 52-54, 87-88; Morris 2001: 288; Shlaim 2001: 155-157

vilje til å samarbeide om en løsning med Israel. Dulles ville trekke tilbake tilbudet om hjelp til å bygge dammen og 19. juli 1956 godkjente Eisenhower utenriksministerens planer.¹⁹⁵

Nassers svar kom 26. juli 1956 i form av en tre timer lang tale hvor han langet ut mot USA. Den egyptiske presidenten kunngjorde at han kom til å nasjonalisere Suezkanalselskapet.¹⁹⁶ Han ville bruke pengene han tjente på dette til å bygge Aswandammen. Nassers kunngjøring slo ned som en bombe i den amerikanske regjeringen. Eisenhower var kritisk til Nassers handling på grunn av kanalens viktighet for handelen mellom øst og vest. Kanalen var blant annet viktig på grunn av oljen som ble transportert gjennom den. Frankrike og Storbritannia var hovedaksjonærer i Suezkanalselskapet og reaksjonene derfra lot ikke vente på seg. Anthony Eden, Storbritannias statsminister, reagerte kraftig og mente at Nassers handlinger var i strid med internasjonale avtaler og var beredt til å ta i bruk makt for å hindre de egyptiske planene. Statsministeren fryktet konsekvensene for det britiske imperiet og den britiske økonomien dersom Nassers planer ble realisert. Edens mål var å kvitte seg med Nasser og sørge for at et mer vestvennlig styre tok over i Egypt. Også i den franske regjeringen, ledet av statsminister Guy Mollet, var reaksjonene sterke. Som sin britiske kollega, var også Mollet forberedt på å bruke makt for å ta kontroll over kanalen.¹⁹⁷

Eden ønsket å få Eisenhowers støtte til å angripe Egypt og fjerne Nasser med makt. Han forsøkte å overbevise presidenten om at Nasser var en «ny Hitler». I følge den britiske statsministeren var Nasser like mye i Sovjetunionens hender som Mussolini hadde vært i Hitlers. Dulles hadde allerede i april 1956 fortalt Kongressen at regjeringen ikke ville støtte Israel dersom landet gikk til angrep. For amerikanerne var det ikke noe bedre om det var Storbritannia og Frankrike som startet en krig. Eisenhower ønsket ikke å bli trukket inn i en militæraksjon i Sinai og han advarte Eden mot å bruke militærmakt. Presidenten hevdet at Egypt hadde rett til å nasjonalisere kanalen. Så lenge egypterne drev kanalen på en god måte, var det ingenting som kunne rettferdiggjøre et angrep, mente han. Både Eisenhower og Dulles argumenterte for at bruk av makt bare kunne forsvares dersom Egypt stengte Suezkanalen for trafikk. Presidenten trodde heller ikke at Kongressen ville gi sin støtte til en militæraksjon. Eisenhower var i tillegg overbevist om at en eventuell krig i Midtøsten kunne bli vanskelig å få en slutt på. Da de ikke

¹⁹⁵ Nichols 2011: 88-92, 113-115, 117, 125

¹⁹⁶ Waage 2013: 56: Suezkanalselskapet var et privat aksjeselskap som hadde ansvar for driften av Suezkanalen.

¹⁹⁷ Nichols 2011: 131, 134-135, 146; Donald Neff, *Warriors at Suez: Eisenhower Takes America into the Middle East*, New York 1981: 276, 279-280

fikk USA med på å støtte et angrep på Egypt, gikk den britiske regjeringen bak ryggen på sine amerikanske allierte.¹⁹⁸

Avtalen i Sèvres

22. oktober 1956 møttes representanter fra Storbritannia, Frankrike og Israel i Sèvres utenfor Paris i Frankrike for å diskutere et angrep på Egypt. Ben-Gurion ledet delegasjonen fra Israel som i tillegg bestod av blant annet Peres og Dayan. Frankrike var representert ved statsminister Mollet, utenriksminister Christian Pineau og forsvarsminister Maurice Bourgès-Maunoury. Fra Storbritannia kom utenriksminister Selwyn Lloyd.¹⁹⁹

Den israelske delegasjonen ville at alle tre landene skulle angripe Egypt samtidig. Dette gikk ikke Lloyd med på. Dayan foreslo da at Israel kunne gjennomføre et mindre angrep nær Suezkanalen. Storbritannia og Frankrike skulle deretter kreve at israelske og egyptiske soldater trakk seg tilbake fra kanalen. Dayan mente at Nasser ville nekte å gjøre dette. Nassers ventede avvisning av det fransk-britiske ultimatumet kunne deretter brukes som påskudd for at britene og franskmennene kunne gå til angrep. Lloyd var skeptisk til planen. Men Pineau dro til London og overbeviste Eden om å gå med på Dayans plan. 24. oktober 1956 ble avtalen mellom de tre landene ble signert av Pineau, Ben-Gurion og Patrick Dean, viseutenriksminister i Storbritannia. Eden og Lloyd holdt seg borte. Planen ble nedfelt i et dokument – Sèvres-protokollen. Datoen for det israelske angrepet ble satt til 29. oktober 1956. Målet med offensiven var området rundt Suezkanalen. Storbritannia og Frankrike skulle deretter oppfordre både Israel og Egypt til å legge ned våpnene og trekke seg tilbake 16 kilometer fra kanalen. Et krav om å godta at britiske og franske styrker okkuperte områdene rundt kanalen skulle fremsettes overfor Egypt. Dersom Egypt ikke godtok dette, for dem, umulige kravet, ville Storbritannia og Frankrike angripe egyptiske mål. Dette skulle etter planen skje 31. oktober 1956. Israel hadde også planer om å okkupere den vestlige siden av Akababukten og øyene Tiran og Sanafir, som lå ved innseilingen til Akababukten. Britene og franskmennene verken støttet eller motsatte seg dette. Ben-Gurion så for seg at avtalen ville sikre at Sinai kom under israelsk kontroll «til evig tid.» Eisenhower, som var i innspurten av valgkampen, visste ingenting om denne avtalen.²⁰⁰

¹⁹⁸ RG 59 1955-1959, Box 2676: US Embassy in London to the Secretary of State, 30.07.1956; Nichols 2011: 2-3, 95, 133, 136, 142-143, 160, 164, 171, 173, 190

¹⁹⁹ Shlaim 2001: 171; Bar-Zohar 2003: 236-238

²⁰⁰ Nichols 2011: 186-191; Shlaim 2001: 173-174, 177; Morris 2001: 289-291; Bar-Zohar 2003: 239-243; Waage 2013: 203

Da Dayan kom tilbake fra Sèvres beordret han en mobilisering av 100 000 soldater. Disse ble utplassert langs grensene mot Syria og Jordan for å lede oppmerksomheten bort fra Egypt. Den storstilte mobiliseringen fikk den israelske pressen til å spekulerte i at «noe stort er på gang.» Situasjonen i Midtøsten forstyrret Eisenhowers valgkamp. Presidenten var rasende på grunn av den israelske mobiliseringen og at britene og franskmennene tilsynelatende så ut til å oppmuntre Israels planer. Også Frankrike og Storbritannia iverksatte en stormobilisering i Middelhavet denne høsten. På dette tidspunktet kuttet Storbritannia og Frankrike nesten all kommunikasjon med amerikanerne. Den amerikanske regjeringen ble holdt helt i mørket med tanke på hvilke planer deres allierte hadde. Dulles, som hadde et stort kart over Israel og Jordan hengende på kontoret sitt, trodde at Jordan var det mest sannsynlige målet for et eventuelt israelsk angrep. I tillegg til valgkamp og en mulig forestående krig i Midtøsten skapte et gryende opprør mot Sovjetunionen i Ungarn hodebry for Eisenhower.²⁰¹

Eisenhower fryktet at den skjøre freden i Midtøsten skulle bryte sammen og han ba Ben-Gurion om å vise tilbakeholdenhet og stanse mobiliseringen. Amerikansk etterretning meldte at Israel hadde mobilisert 170 000 soldater – 80 prosent av den disponible styrken. Overfor Dulles forsikret Abba Eban, Israels ambassadør i Washington D.C., at mobiliseringen var betinget i forsvarsmessige forhold. Israel begrunnet mobiliseringen med at irakiske styrker hadde gått inn i Jordan og at angrepene fra *fedayeen* hadde intensivert seg. Ingen av delene var sanne. Eisenhower var forbauset over israelerne: «Jeg kan ikke forstå hva israelerne tror de holder på med. Kanskje de tror at de ikke har mulighet til å overleve uten mer land. Men jeg kan ikke se for meg hvordan de skal overleve uten å komme til en ærefull og fredelig løsning med hele den arabiske verden som omgir dem.»²⁰² Ben-Gurion forsøkte å berolige den amerikanske ambassadøren i Tel Aviv, Edward Lawson, med at det ikke lå noen planer om et militærangrep bak mobiliseringen. 28. oktober 1956 meldte Lawson, som på tross av denne samtalen følte at Ben-Gurion ikke var oppriktig mot ham, om at en israelsk militæroperasjon var like rundt hjørnet – kanskje bare 24 timer unna. Denne kvelden hadde også amerikansk etterretning, som lenge famlet i blinde, samlet nok opplysninger til å være sikre på at Israel i løpet av kort tid kom til å angripe Egypt.²⁰³

²⁰¹ Neff 1981: 349-352, 354-355; Nichols 2011: 167-168, 171-172, 192, 198

²⁰² Neff 1981: 359-360: «I just can't figure out what the Israelis think they're up to. Maybe they're thinking they just can't survive without more land. But I don't see how they can survive without coming to some honorable and peaceful terms with the whole Arab world that surrounds them.»

²⁰³ Nichols 2011: 196-197, 199; Bar-Zohar 2003: 244-245; Neff 1981: 352-354, 357, 359-361

Angrepet på Egypt

«Dagen vi har ventet på», som Dayan uttrykte det, kom 29. oktober 1956.²⁰⁴ Det israelske angrepet på Egypt ble innledet med at 400 israelske fallskjermssoldater ble sluppet over Mitlapasset, omtrent 60 kilometer fra Suezkanalen. De møtte ingen motstand. I tillegg tok israelske styrker, under ledelse av Sharon, seg over den egyptiske grensen ved Kuntilla og inn på Sinaihalvøya. Sharons 101. enhet bestod av 3 000 soldater. En brigade ledet av Avraham Yoffe tok seg sørover gjennom Sinaihalvøya i retning av Sharm el-Sheikh. Det israelske utenriksdepartementet kunngjorde at hensikten med angrepet var å utslette *fedayeen*-basene i Sinai. Det israelske angrepet startet samtidig som Eban satt i et møte med William Rountree i Midtøsten-avdelingen i det amerikanske utenriksdepartementet og ga forsikringer om at Israel ikke hadde noen angrepsplaner.²⁰⁵

President Eisenhower mottok beskjeden om det israelske angrepet mens han var på vei til et valgkampparrangement i Richmond, Virginia. Da hadde det allerede gått ni timer siden israelerne hadde krysset den egyptiske grensen. Angrepet kom som en stor overraskelse på både Eisenhower og det amerikanske utenriksdepartementet, som trodde at Jordan var det mest sannsynlige målet for et israelsk angrep. Utpå kvelden, 29. oktober 1956, kom Eisenhower tilbake til Det hvite hus. Presidenten var rasende på israelerne og gav Dulles beskjed om å sende den israelske regjeringen en kraftfull melding om hva han mente om invasjonen: «Foster, fortell dem, for helvete, at vi kommer til å ta i bruk sanksjoner, vi kommer til å gå til FN, vi kommer til å gjøre alt vi kan for å stoppe dette.»²⁰⁶ Israelske styrker var da allerede 120 kilometer inne på egyptisk område og bare cirka 30 kilometer fra Suezkanalen. Ben-Gurion og den israelske regjeringen ble kraftig fordømt verden over. Den sovjetiske statsministeren, Nikolaj Bulganin, truet med å bruke militærmakt mot Israel. Eisenhower var fast bestemt på å stanse angrepet og truet med å stanse den økonomiske støtten til Israel. Til Eban gjorde presidenten det klart at dersom Israel ikke trakk seg tilbake kom han ikke til å gripe inn for å hindre at Israel ble ekskludert fra FN.²⁰⁷

²⁰⁴ Neff 1981: 362: «the day we've been waiting for»

²⁰⁵ Neff 1981: 362-364, 379-381; Shlaim 2001: 179; Morris 2001: 291-292; Waage 2013: 202; Bar-Zohar 2003: 246; Urquhart 1998: 265

²⁰⁶ Nichols 2011: 203: «Foster, you tell 'em, God-damn-it, that we're going to apply sanctions, we're going to the United Nations, we're going to do everything there is so we can stop this thing.»

²⁰⁷ Neff 1981: 365; Waage 2013: 203; Nichols 2011: 201, 203; Shlaim 2001: 181

USA går til FN – det fransk-britiske ultimatumet legges frem

Eisenhower var bekymret for hva som ville bli langtidsvirkningene av den alvorlige situasjonen i Midtøsten. Han forstod ikke israelernes påstander om at de måtte forsvare seg. Presidenten var opptatt av å bringe FN på banen og ønsket sterkt at verdensorganisasjonen skulle få muligheten til å løse situasjonen på fredelig vis i stedet for at den ble løst med makt. 30. oktober 1956 kl. 11.00 gikk Henry Cabot Lodge, jr., USAs FN-ambassadør, til Sikkerhetsrådet og krevde en våpenhvile. Teksten i den amerikanske resolusjonen som Lodge presenterte, krevde også at de israelske styrkene ble trukket tilbake til våpenstillstandsgrensene. Resolusjonen fikk flertall i Sikkerhetsrådet. Sju nasjoner stemte for, mens Storbritannia og Frankrike stemte imot. To avstod fra å stemme. Dette var første gang Storbritannia la ned veto i Sikkerhetsrådet. Sovjetunionen introduserte en lignende resolusjon som krevde våpenhvile og at Israel trakk seg ut av egyptisk territorium. Også denne fikk flertall, men Storbritannia og Frankrike la nok en gang ned veto. USA avstod fra å stemme. FNs generalsekretær, Dag Hammarskjöld, var godt fornøyd med Eisenhowers tydelige standpunkt og at han hadde fått en alliert i den amerikanske presidenten.²⁰⁸

Som planlagt, kom ultimatumet fra Storbritannia og Frankrike 30. oktober 1956. Dersom ikke israelske og egyptiske styrker stanset kamphandlingene og trakk seg 16 kilometer tilbake fra Suezkanalen innen tolv timer, ville de to landene gripe inn militært. Dette tilsa at Israel fortsatt ville være 160 kilometer inne i Egypt – selv etter en slik tilbaketrekking. Det var helt utenkelig for den amerikanske regjeringen at Nasser kom til å gå med på noe slikt. Winthrop Aldrich, den amerikanske ambassadøren i London, ble møtt med et skuldertrekk da han påpekte dette overfor sir Ivone Kirkpatrick i det britiske utenriksdepartementet. Ultimatumet kom som et slag i ansiktet på Eisenhower som aldri hadde «sett noen stormakt lage et så komplett kaos og forkludre ting på en slik måte før.»²⁰⁹ Presidenten var oppgitt over at hans allierte, britene og franskmennene, hadde gått bak ryggen på ham. Verken britene eller franskmennene hadde informert Eisenhower på forhånd og den amerikanske presidenten fikk vite om ultimatumet gjennom en pressemelding. Eisenhower sendte melding til de to lands statsministre og advarte mot en slik handling. Eisenhower fryktet at Egypt ville vende seg til Sovjetunionen for hjelp. Han mente at «britene og franskmennene ikke hadde tilstrekkelig grunn til å gå til krig. Egypts

²⁰⁸ Herman Finer, *Dulles Over Suez: The Theory and Practice of His Diplomacy*, Chicago 1964: 367-368, 372, 374-375, 377-378, 381-382; Nichols 2011: 208; Waage 2013: 203; Bar-Zohar 2003: 247; Neff 1981: 377-378, 385

²⁰⁹ Neff 1981: 376: «I've just never seen great powers make such a complete mess and botch of things.»

nasjonalisering av kanalen er ikke nok til å rettferdiggjøre noe slikt.»²¹⁰ Dulles fryktet at handlingene til Storbritannia og Frankrike ville føre til at NATO falt sammen og at forsøkene på å holde Sovjetunionen i sjakk ville mislykkes.²¹¹

Nasser avviste ultimatumet, akkurat som Israel, Storbritannia og Frankrike hadde forutsett. Israel godtok det. 31. oktober 1956 startet britiske fly å bombe viktige mål i Egypt og store deler av det egyptiske flyvåpenet ble utradert. Alt tydet på at Storbritannia og Frankrike hadde til hensikt å okkupere området rundt Suezkanalen. Eden gjorde det klart at Storbritannia og Frankrike ikke ville stanse militæroperasjonen før Israel og Egypt gikk med på at en fredsbevarende styrke fra FN ble stasjonert i området. Det fransk-britiske angrepet minsket det amerikanske presset mot Israel i og med at Eisenhower da fikk tre land å fordele sin kritikk mot. Nasser ba Eisenhower om å gripe inn militært for å stanse det fransk-britiske angrepet. Men de to landene var viktige i NATOs forsvar mot Sovjetunionen og Eisenhower kunne ikke gjøre noe slikt. At det var to av hans viktigste allierte som hadde startet krisen, satte Eisenhower i et dilemma. Eisenhower ville ikke gjøre noe som kunne ødelegge alliansen med Storbritannia og Frankrike, men han hadde vanskeligheter med å støtte Storbritannia og Frankrike dersom det betydde at «vi mister hele den arabiske verden.»²¹² Derfor var presidenten fast bestemt på å sette en stopper for det hasardiøse prosjektet som Storbritannia, Frankrike og Israel hadde igangsatt uten å bruke militære virkemidler.²¹³

Det var ikke bare på andre siden av Atlanterhavet at Edens politikk var kontroversiell. Også i det britiske parlamentet møtte statsministeren kraftig motstand. Labour-politikerer Aneurin Bevan sammenlignet Edens ultimatum til Egypt med Tysklands ultimatum til Norge i 1940: «Vi behøver bare å bytte ut Egypt med Norge. Det er akkurat det samme. Det er en bølles språkbruk.»²¹⁴ Opposisjonen krevde at Eden gikk av og britene tok til gatene med det samme kravet.²¹⁵

²¹⁰ Neff 1981: 372: «...the British and the French do not have adequate cause for war. Egyptian action in nationalizing the canal is not enough to justify this.»

²¹¹ Neff 1981: 372, 374-378; Nichols 2011: 206-207; Waage 2013: 203; Finer 1964: 373

²¹² Neff 1981: 391: «...we lose the whole Arab world.»

²¹³ Nichols 2011: 209-210, 212, 220-221, 232, 234; Waage 2013: 203; Shlaim 2001: 179; Neff 1981: 378-379, 383, 391; Bar-Zohar 2003: 246-247

²¹⁴ Neff 1981: 389: «We only have to substitute Egypt for Norway. It is exactly the same thing. It is the language of the bully.»

²¹⁵ Neff 1981: 388-389, 399, 401

Den amerikanske regjeringen stanset ikke i Sikkerhetsrådet og 1. november 1956 tok amerikanerne saken til FNs generalforsamling i et forsøk på å stanse krigen. Kravet var igjen våpenhvile og at alle styrker ble trukket tilbake til våpenstillstandslinjene. Samme dag var Eisenhower i Philadelphia, Pennsylvania, hvor han holdt sin siste tale før valget. Her gjorde han det klart at USA ikke ville gå god for væpnet aggresjon uansett hvem som angrep og hvem som ble angrepet. Presidenten ville ikke godta at det gjaldt «en lov for den som er imot oss og en annen for våre allierte. Det kan bare være én lov, ellers vil det ikke bli fred.»²¹⁶ Dagen etter fikk den amerikanske resolusjonen som krevde våpenhvile og tilbaketrekking til våpenstillstandslinjene et overveldende flertall i Generalforsamlingen med 64 mot fem stemmer. De fem landene i mindretall var Frankrike, Israel, Storbritannia, New Zealand og Australia. Storbritannia og Frankrike hadde ikke til hensikt å etterleve resolusjonen. Resolusjonen gjorde at den israelske regjeringen følte et sterkt tidspress for å fullføre okkupasjonen av Sinaihalvøya. Egypterne bød de israelske styrkene på liten motstand og allerede 3. november 1956 var hele halvøya under israelsk kontroll. 5. november 1956 tok israelerne kontrollen over Sharm el-Sheikh og øyene Tiran og Sanafir. Operasjonen var en stor suksess for den israelske hæren. I en tale til Knesset, den israelske nasjonalforsamlingen, gjorde Ben-Gurion det klart at han ønsket å annektere hele halvøya samt Tiranstredet.²¹⁷

Eisenhower får kritikk for å føre samme politikk som Sovjetunionen

Eisenhower trodde at Ben-Gurion forsøkte å utnytte at det amerikanske valget nærmet seg «på grunn av viktigheten mange politikere i fortiden har knyttet til jødiske stemmer.»²¹⁸ Selv om mange amerikanere støttet Israel og sionismen var Eisenhower fast bestemt på å få israelerne tilbake over grensen og inn på eget territorium. Presidenten ga beskjed om at utenriksdepartementet skulle fortelle israelerne at «vi vil håndtere våre saker som om det ikke fantes en eneste jøde i hele Amerika.»²¹⁹ Dulles tvilte på at Eisenhower kom til å miste mange jødiske stemmer selv om presidenten kritiserte den israelske offensiven. Utenriksministeren og visepresident Richard M. Nixon var skjønt enige om at det uansett ikke var mange jøder som

²¹⁶ Nichols 2011: 226: «...one law for those opposing us, another for those allied with us. There can only be one law or there will be no peace.»

²¹⁷ Nichols 2011: 217-219, 226, 230, 239, 244; Neff 1981: 392, 402-403; Bar-Zohar 2003: 247-248; Shlaim 2001: 179

²¹⁸ Neff 1981: 396: «...because of the importance that so many politicians in the past have attached to our Jewish vote.»

²¹⁹ Neff 1981: 396: «...we would handle our affairs exactly as though we didn't have a Jew in America.»

stemte på republikanerne, så det var liten sannsynlighet for at regjeringens politikk overfor Israel ville påvirke valgresultatet i avgjørende grad.²²⁰

USA og Sovjetunionens felles syn på situasjonen i Midtøsten og Eisenhowers krasse holdning overfor Israel ble forsøkt utnyttet av Det demokratiske partiet. Med valget bare noen dager unna, benyttet demokratene den spente situasjonen til å fyre løs mot Eisenhower. Stevenson, som igjen siktet seg inn på Det hvite hus, mente at presidenten hadde snudd ryggen til både Israel og sine nærmeste allierte, Storbritannia og Frankrike. Han mente at krigen kunne ha vært unngått dersom Eisenhower hadde vært villig til å selge våpen og gi territoriale garantier til Israel. Stevenson påstod også at Eisenhowers politikk hadde ført til at Sovjetunionen hadde blitt USAs nærmeste allierte i Midtøsten-spørsmål. Stevenson hevdet at «aldri før i vår diplomatiske historie har det vært ført en politikk som har vært en slik bunnløs, komplett og katastrofal fiasko.»²²¹ Seks av åtte demokratiske senatorer i Senatets utenrikskomité sluttet seg til Stevensons kritikk.²²²

I Moskva begynte Sovjetunionens statsminister Bulganin å rasle med sablene og truet Storbritannia og Frankrike med atomvåpen. Bulganins trusler om å sende missiler mot London og Paris ble etterfulgt av en advarsel rettet mot Ben-Gurion om at Sovjetunionen ville gripe inn for å stanse det israelske angrepet. Den sovjetiske statsministeren anklaget Ben-Gurion for å «opptre som et verktøy for utenlandske imperialiststater» og hevdet at Israel «lekte med skjebnen til freden og skjebnen til sitt eget folk på en kriminell og uansvarlig måte.»²²³ Han la til at Ben-Gurion satte «et spørsmålstegn ved hele Israels eksistens som en stat. Vi forventer at den israelske regjeringen kommer til sansene før det er for sent og stanser sin militæroperasjon mot Egypt.»²²⁴ Meldingen fra Moskva gjorde Ben-Gurion opprørt og bekymret og den israelske statsministeren sammenlignet Bulganin med Hitler.²²⁵

²²⁰ Neff 1981: 368, 386, 396; Nichols 2011: 210

²²¹ Nichols 2011: 228: «...ever before in our diplomatic history has any policy been such an abysmal, such a complete and such a catastrophic failure.»

²²² Nichols 2011: 213, 227-228, 236-237

²²³ Neff 1981: 404: «...acting as a tool of foreign imperialist powers.»; «...playing with the fate of peace, with the fate of its own people, in a criminal and irresponsible manner.»

²²⁴ Neff 1981: 404: «...a question upon the very existence of Israel as a state. We expect that the Government of Israel wil come to its senses before it is too late and will halt its military operations against Egypt.»

²²⁵ Neff 1981: 404; Bar-Zohar 2003: 248; Nichols 2011: 244

Overfor Eisenhower foreslo Bulganin at USA og Sovjetunionen kunne slå seg sammen for å ordne opp i situasjonen i Midtøsten. Siden de to landene hadde «alle typer moderne våpen, inkludert atom- og hydrogenbomber», mente Bulganin at de kunne slå seg sammen og stanse krigen.²²⁶ Dette var naturligvis ikke noe Eisenhower kunne gå med på. Presidenten, som var opptatt av å ikke la mindre konflikter utvikle seg til atomkrig, var bekymret for at Sovjetunionen skulle «begi seg ut på et vilt eventyr.»²²⁷ Eisenhowers største frykt var at Sovjetunionen ville blande seg inn og han ville for alt i verden unngå sovjetiske styrker i Egypt. Det verst tenkelige som kunne skje var en atomkrig med Sovjetunionen. Ankomsten av et stort antall sovjetiske soldater og stridsvogner i begynnelsen av november 1956 tilspisset situasjonen i Ungarn ytterligere og amerikanerne tolket Bulganins forslag som et forsøk på å få oppmerksomheten bort fra hendelsene i den sovjetiske satellittstaten.²²⁸

Våpenhvile

Offensiven mot Egypt ble trappet opp 5. november 1956 da britiske og franske styrker gikk i land i Port Said og Port Fuad. Men den fransk-britiske offensiven mot Egypt fikk ikke Nasser til å bøye av. Den egyptiske presidenten blokkerte Suezkanalen ved å fylle skip med sement og senke dem i kanalen. Nassers popularitet nådde nye høyder fordi han ikke gav etter. En annen konsekvens av angrepet var at britiske og franske oljerør i Syria ble ødelagt, noe som fikk stor betydning for oljetilførselen til de to europeiske landene. Ting gikk, med andre ord, ikke så enkelt som Storbritannia og Frankrike hadde sett for seg.²²⁹

4. november 1956 vedtok FN å sende en væpnet fredsbevarende styrke til Egypt – *UN Emergency Force* (UNEF). UNEF-styrken skulle fylle tomrommet etter Storbritannia, Frankrike og Israel når disse trakk seg ut. Den samme resolusjonen krevde også våpenhvile innen tolv timer. Israel og Egypt aksepterte våpenhvileresolusjonen 5. november 1956. Amerikanerne holdt tilbake finansielle midler og nektet å levere olje for å tvinge Storbritannia til å gå med på en våpenhvile og trekke seg ut av Egypt og Eden stod ansikt til ansikt med en finanskrisen. Britene ble fordømt verden over, Nasser hadde styrket sin posisjon og det britiske pundet ble svakere og svakere. Til slutt måtte også Eden gi etter for det sterke presset og gå

²²⁶ RG 59 1955-1959, Box 2677: US Embassy in Moscow to the Secretary of State, 05.11.1956: «...all contemporary armaments, including atom and hydrogen weapons»,

²²⁷ Neff 1981: 403: «...undertake any wild adventure.»

²²⁸ RG 59 1955-1959, Box 2677: US Embassy in Moscow to the Secretary of State, 05.11.1956; Nichols 2011: 223-225, 238-239, 245-246, 266; Neff 1981: 403; RG 59 1955-1959, Box 2677: US Embassy in Moscow to the Secretary of State, 05.11.1956

²²⁹ Nichols 2011: 232, 242; Neff 1981: 393-394, 398, 407-409

med på en våpenhvile. Også den franske regjeringen gikk motvillig med på det samme. Dette skjedde 6. november 1956. Britene og franskmennene nådde aldri målet om å ta kontroll over Suezkanalen. Hele operasjonen endte som en stor fiasko for Eden og Mollet. 7. november 1956 kl. 02.00 stanset kamphandlingene. Det amerikanske valget ble avholdt samme dag som Storbritannia og Frankrike gikk med på våpenhvilen. Eisenhower vant 41 stater og fikk 57 prosent av stemmene. Men republikanerne mistet flertallet i både Senatet og Representantenes hus. Med en solid valgseier i lommen trengte ikke Eisenhower, som heller ikke før valget hadde vært beskjeden i sin kritikk, å være tilbakeholden i sitt press mot Israel. Presidenten fortalte Ben-Gurion at FNs forsøk på å få fred i Midtøsten ville bli skadelidende dersom Israel ikke trakk seg ut av Egypt.²³⁰

Eisenhowers klare støtte til Egypt gav USA økt prestisje i den arabiske verden. Denne ønsket presidenten å bruke til å forme et nytt amerikansk engasjement i Midtøsten. I tillegg til å hindre at Sovjetunionen fikk innflytelse i området, var Eisenhower opptatt av at Israel skulle få endelige fredsavtaler med sine naboland. En av løsningene han puslet med var å opprette en nøytral stripe av land rundt Israel. Men først og fremst var det viktig for ham at det var verdenssamfunnet, gjennom FN, som skulle ha ansvaret for å finne frem til gode løsninger. Eisenhower ble derfor en viktig alliert for Hammarskjöld og den amerikanske regjeringen satte sin lit til at svensken skulle få til positive resultater.²³¹

Tilbaketrekking med visse forbehold

Da kamphandlingene stanset hadde Israel kontroll over Sinaihalvøya, Gaza og innseilingen til Akababukten. Ben-Gurion hadde dermed langt større grunn til å være fornøyd med utfallet av krigen enn sine kollegaer i London og Paris. 7. november 1956 holdt han sin seierstale i Knesset hvor han erklærte at våpenstillstandsavtalen med Egypt var «død og begravet.»²³² Han avviste FNs krav om tilbaketrekking. Statsministeren kalte operasjonen for den «mest storslagne militæropasjonen i vårt folks historie» og gjorde det klart at han hadde til hensikt å annektere Sinaihalvøya og øyene i Akababukten.²³³ Ben-Gurions drøm om å innlemme Tiran i Israel så ut til å gå i oppfyllelse. «Yotvata (Tiran) vil enda en gang bli en del av Israels tredje

²³⁰ Urquhart 1998: 266-267; Waage 2013: 207; Nichols 2011: 240, 242, 247, 251, 253, 257, 262, 265; Bar-Zohar 2003: 248-251; Neff 1981: 402-403, 411, 414; Finer 1964: 435

²³¹ Nichols 2011: 228, 234, 264; Neff 1981: 418; RG 59 1955-1959, Lot 60D 580, Box 11: Memorandum of Conversation, 07.12.1956

²³² Neff 1981: 415: «...dead and buried»

²³³ Bar-Zohar 2003: 249: «...the greatest and most splendid military operation in the chronicles of our people.»

kongedømme», proklamerte han.²³⁴ I Ben-Gurions øyne var grensene fra våpenstillstandsavtalen ikke lenger gjeldende og han hadde til hensikt å beholde Sinai og Gaza. Statsministeren ville heller ikke gi en fredsbevarende styrke fra FN adgang til områdene som han nå mente tilhørte Israel. Det var lite som tydet på at Israel ville trekke seg tilbake til våpenstillstandsgrensene. Eisenhower mente Ben-Gurions tale var forferdelig. Presidenten gjorde det klart for Ben-Gurion at han var veldig bekymret over statsministerens uttalelser om at Israel ikke ville trekke seg tilbake til sine egne grenser. Eisenhower advarte mot at en slik beslutning kunne «skade det vennlige samarbeidet mellom våre to land.»²³⁵ Heller ikke i FN ble Ben-Gurions uttalelser særlig varmt mottatt. Med 95 stemmer, mot Israels ene, vedtok Generalforsamlingen nok en gang at Israel måtte trekke seg tilbake.²³⁶

Noen dager før det amerikanske presidentvalget hadde Dulles blitt kjørt til sykehus hvor han fikk operert ut en kreftsvulst i tykktarmen. I Dulles fravær var det Herbert Hoover, jr. som fungerte som utenriksminister. Men Dulles lot ikke en kranglete tykktarm sette ham fullstendig på sidelinjen og allerede fire dager etter operasjonen var han i telefonisk kontakt med utenriksdepartementet. Hoover så for seg at krisen kunne løses i tre trinn hvor det første var å få på plass en fredsbevarende styrke i Egypt. Andre trinn var å få de franske og britiske styrkene ut av landet. Og til slutt skulle Israel trekke seg tilbake til våpenstillstandsgrensene fra 1949.²³⁷

Hoover møtte Reuven Shiloah og Yohanan Merez, henholdsvis *charge d'affaires* og førstesekretær ved den israelske ambassaden i Washington D.C., samme dag som Ben-Gurion holdt talen sin. Hoover påpekte at Israels holdning «satte verdensfreden i fare.»²³⁸ Til stede på møtet var også Rountree fra utenriksdepartementets Midtøsten-avdeling. Hoover gjorde det klart for israelerne at det han hadde å si hadde Dulles velsignelse. Den fungerende utenriksministeren gjorde det klart at situasjonen i Midtøsten ikke bare angikk landene i denne regionen, den hadde også potensial til å påvirke verdensfreden. Han understreket at Sovjetunionen nå så ut til å forsøke å utnytte situasjonen på en måte som kunne få «dramatiske konsekvenser av katastrofale dimensjoner, spesielt i Midtøsten, men som også kunne spre seg

²³⁴ Bar-Zohar 2003: 250: «Yotvat (the island of Tiran) will once more become a part of the Third Kingdom of Israel!»

²³⁵ Neff 1981: 416: «...impair the friendly cooperation between our two countries.»

²³⁶ Nichols 2011: 259-260; Neff 1981: 415-416; Bar-Zohar 2013: 249-250

²³⁷ Nichols 2011: 230-231, 233, 262; Neff 1981: 398, 403

²³⁸ Nichols 2011: 260: «...endangering world peace.»

videre.»²³⁹ Hoover mente at dersom dette skjedde var det stor sannsynlighet for at Israel «ville være et av de første landene til å gå med i dragsuget.»²⁴⁰ Så lenge Israel nektet å trekke seg ut av Egypt la landet seg åpen for «anklagen om at det på en alvorlig måte satte verdensfreden i fare og gjorde det vanskelig, om ikke umulig, for FN å oppnå sine mål.»²⁴¹ Den amerikanske regjeringen mente at FN var den eneste arenaen hvor saken kunne løses. Dersom Israel ikke trakk seg ut mente Hoover at det var stor risiko for at flertallet av medlemsstatene ville se på Israels handlinger som et forsøk på å trosse verdensopinionen. Hoover advarte mot at strømmen av finansiell støtte fra USA kunne stanse opp og at Israel risikerte å bli kastet ut av FN. Hoover advarte også om at sanksjoner kunne innføres mot Israel. Shiloah sa han ville viderebringe beskjedene til Ben-Gurion. Rountree fulgte opp og sa at regjeringen ville følge opp de to FN-resolusjonene. Først og fremst var det viktig å få til en våpenhvile og tilbaketrekking til våpenstillstandslinjene. «Verdensfreden er i fare», sa Rountree.²⁴² Han minnet om møtet mellom ham selv og Shiloah og Eban 29. oktober 1956, hvor de to israelerne hadde sagt at Israel ikke hadde tenkt å angripe Egypt, men som ble avbrutt av beskjedene om at nettopp dette hadde skjedd. Han bemerket også at Ben-Gurion så sent som 30. oktober 1956 hadde fortalt USAs utenriksminister at Israel ikke hadde tenkt å ta nytt territorium. På bakgrunn av disse uttalelsene hadde det at Israel nå så ut til å ikke ville trekke seg tilbake, kommet som «et sjokk» på den amerikanske regjeringen. Rountree gjorde det klart at «tilbaketrekking av israelske styrker var kanskje det viktigste elementet angående utfallet av krig eller fred» og at «Israel burde føye seg etter det overveldende ønsket i FN.»²⁴³ Shiloah påstod at hvis Israel ikke hadde gått til angrep så hadde en rekke andre arabiske land startet en krig i stedet – en krig som ville rammet et mye større område.²⁴⁴

²³⁹ RG 59 1955-1959, Box 2677: Memorandum of Conversation, 07.11.1956: «...might bring major consequences of a disastrous nature particularly to the Near East but which could spread out.»

²⁴⁰ RG 59 1955-1959, Box 2677: Memorandum of Conversation, 07.11.1956: «...would be one of the first countries to be swallowed up.»

²⁴¹ RG 59 1955-1959, Box 2677: Memorandum of Conversation, 07.11.1956: «...the charge that is was gravely endangering world peace and rendering it difficult or impossible for the United Nations to accomplish its purposes.»

²⁴² RG 59 1955-1959, Box 2677: Memorandum of Conversation, 07.11.1956: «The peace of the world was endangered»

²⁴³ RG 59 1955-1959, Box 2677: Memorandum of Conversation, 07.11.1956: «Withdrawal of Israel forces was perhaps the most important single element affecting the outcome of peace and war.»; «Israel should conform with the overwhelming wishes of the United Nations.»

²⁴⁴ RG 59 1955-1959, Box 2677: Memorandum of Conversation, 07.11.1956; Nichols 2011: 260; Bar-Zohar 2003: 250-251

Også Eban forsøkte å overbevise Hoover og Rountree om at Ben-Gurion fortsatt stod på løftene han hadde gitt om at Israel ville trekke seg tilbake til våpenstillstandslinjene under forutsetning av at Israels sikkerhet og maritime frihet ble sikret. Eban understreket at Sinai ikke måtte etterlates i et vakuum og at en fredsbevarende styrke var nødvendig for å stanse *fedayeens* virksomhet. Rountree minnet Eban om at FN hadde krevd at Israel skulle trekke seg tilbake umiddelbart og uten betingelser. Det var den amerikanske regjeringens synspunkt at verdensfreden ville settes i fare dersom dette ikke ble gjort. Rountree understreket at det var viktig at Israel trakk seg ut med en gang. Dette var viktig, ikke bare for situasjonen i Midtøsten, men også for forholdet mellom vesten og Sovjetunionen og forholdet mellom USA og Israel, sa Rountree.²⁴⁵

Eisenhower skrev til Ben-Gurion og ba den israelske statsministeren om å «etterleve resolusjonene i FNs generalforsamling.»²⁴⁶ Rykter om sovjetisk militær tilstedeværelse i Syria og Egypt skapte frykt for at Sovjetunionen ville angripe Israel, ja til og med utslette landet. Da de startet krigen hadde Storbritannia, Frankrike og Israel trodd at USA ville stanse en eventuell sovjetisk innblanding. Men Eisenhower hadde ingen slike hensikter. Ben-Gurions opptur ble raskt fulgt av en kolossal nedtur og Israel stod alene og isolert igjen. I følge Dayan var Ben-Gurion «sint som en såret løve.»²⁴⁷ Situasjonen førte til en panikkartet stemning i de israelske regjeringskontorene. Flere ministre tok til orde for en øyeblikkelig tilbaketrekking. Truslene om sovjetisk inngripen og, spesielt, det kraftige presset fra USA fikk Ben-Gurion til å endre mening. 8. november 1956 gikk han med på å trekke seg ut av egyptisk territorium. Til den amerikanske presidenten skrev Ben-Gurion at det aldri forelå planer om å annektere Sinaiørkenen og at han hadde besluttet å trekke tilbake styrkene sine. Men det var en betingelse. Tilbaketrekkingen skulle skje «så snart FN har funnet en tilfredsstillende løsning som innebærer en internasjonal styrke i området rundt Suezkanalen.»²⁴⁸ Eisenhower gratulerte Ben-Gurion med beslutningen. Han mente det var et viktig steg i retning av å skape fred i Midtøsten. Men

²⁴⁵ RG 59 1955-1959, Box 2554: Memorandum of Conversation, 08.11.1956; RG 59 1955-1959, Box 2677: Memorandum of Conversation 08.11.1956

²⁴⁶ Nichols 2011: 260: «...comply with the resolutions of the United Nations General Assembly.»

²⁴⁷ Bar-Zohar 2003: 251: «...angry as a wounded lion.»

²⁴⁸ Bar-Zohar 2003: 252: «...withdraw our troops as soon as a satisfactory arrangement has been reached with the United Nations regarding the entry of an international force into the Suez Canal Zone.»

det skulle vise seg at Ben-Gurions betingelser skulle gjøre tilbaketrekkingen vanskeligere og mer langtrukket enn den amerikanske presidenten ønsket seg.²⁴⁹

Storbritannia og Frankrike legger inn årene – Israel forsøker å vinne tid

15. november 1956 ankom de første soldatene fra UNEF-styrken Egypt. Men det tok fortsatt litt tid før de britiske og franske soldatene forlot landet. Da Hammarskjöld besøkte Kairo 16. og 17. november 1956 klaget egypterne på at både israelske, britiske og franske styrker fortsatt stod på egyptisk territorium på tross av FNs krav om at de skulle trekkes tilbake. Men 29. november 1956 annonserte til slutt Lloyd at den britiske regjeringen hadde besluttet å trekke landets styrker ut av Egypt. De siste britiske og franske soldatene forlot Egypt 22. desember 1956. En presset og syk Eden trakk seg som statsminister 9. januar 1957 og overlot stafettspinnen til Harold Macmillan.²⁵⁰

Den israelske tilbaketrekkingen ble mer langdryg enn den fransk-britiske. De første israelske styrkene forlot Egypt 3. desember 1956, men Ben-Gurion hadde ikke hastverk med å gjennomføre tilbaketrekkingen som etter planen skulle foregå i tre etapper. Den første etappen førte de israelske styrkene cirka 48 kilometer tilbake fra Suezkanalen. Så stanset det opp. Israel ville beholde Gaza, både på grunn av sine sitruslunder og fordi området ble sett på som viktig i forsvaret mot Egypt. Israelerne ønsket også å holde fast på Sharm el-Sheikh som lå strategisk til ved innløpet til Akababukten. Ved å la tilbaketrekkingen hale ut forsøkte Israel å oppnå disse målene. Israelerne ville bruke tilbaketrekkingen som et forhandlingskort og brukte tiden til å forsøke å overtale amerikanerne til å gå med på at Israel fikk beholde Gaza og Sharm el-Sheikh. Den amerikanske regjeringen ville ikke gi etter for de israelske kravene. Men det viste seg at det ble langt vanskeligere for amerikanerne å overtale Ben-Gurion til å trekke seg tilbake enn det hadde vært å få Eden og Mollet til å gjøre det samme. I følge lokale medier i New Orleans hadde Eban under et besøk i byen 17. desember 1956 sagt at Israel ikke ville gjøre krav på Gaza, men at de heller ikke ville overlate området til Egypt. I en tale til Knesset to dager senere gjorde Ben-Gurion det klart at han ikke ville overlate Gaza til «de egyptiske inntrengerne.»²⁵¹ Dette var første gang Ben-Gurion uttalte seg om Gaza. Han hadde tidligere unngått dette.

²⁴⁹ Nichols 2011: 260; Neff 1981: 417; Bar-Zohar 2003: 251-253; RG 59 1955-1959, Box 2677: US Embassy in Tel Aviv to the State Department, 04.12.1956; RG 59 1955-1959, Box 2677: State Department to US Embassy in Tel Aviv, 09.11.1956

²⁵⁰ Nichols, 2011: 267-268, 273-274; Neff 1981: 422, 431, 435-436; RG 59 1955-1959, Box 2677: Egyptian Embassy in Washington D.C. to Herbert Hoover, jr.

²⁵¹ RG 59 1955-1959, Box 2677: US Embassy in Tel Aviv to the Secretary of State, 22.12.1956: «...Egyptian invader.»

Lawson tolket Ben-Gurions manglende vilje til å kommentere Gaza som at statsministerens løfter om tilbaketrekking kun gjaldt Sinai, ikke Gaza. For Lawson stod Ben-Gurions tale i Knesset som en bekreftelse på det selvsagte: «At den israelske regjeringen ville gå sterkt imot at Egypt gjenopprettet sin kontroll over Gaza.»²⁵² Lawson stilte spørsmål ved om Israel ville godta noe annet enn israelsk kontroll over Gaza. Selv om tilbaketrekkingen gikk sakte, mente Lawson at det var viktig å ikke være for harde med israelerne. For å få Ben-Gurion til å fullføre tilbaketrekkingen var det viktig å få litt godvilje derfra og se ting fra deres side, mente han.²⁵³

Israel stiller krav for å trekke seg tilbake

28. desember 1956 møtte Dulles, som hadde returnert til jobb 3. desember 1956, Meir og Eban. Meir fortalte at Israel ville være ute av halve Sinai innen 7. januar 1957. Når det gjaldt Gaza og Sharm el-Sheikh, ved inngangen til Akababukten, så ønsket ikke Israel å trekke seg ut sånn uten videre. Først måtte Israel få en garanti for at Akababukten forble åpen for skipstrafikk. Israel ville heller ikke tillate egypterne å gjenopprette sin kontroll over Gaza og begrunnet dette med frykt for nye *fedayeen*-angrep. Meir mente at UNEF-styrker på Gaza ikke ville være tilstrekkelig. Disse ville bare fungere som et «skjold som *fedayeen* kunne operere bak.»²⁵⁴ Israel var villig til å «ta på seg ansvaret for innbyggerne på Gaza i tillegg til noen flyktninger», men Meir påstod at Israel ikke ønsket å annektere verken Gaza eller Sharm el-Sheikh.²⁵⁵ Israel ville unngå å få flere resolusjoner med krav om tilbaketrekking rettet mot seg og den israelske utenriksministeren ba Dulles om å dempe presset om tilbaketrekking fra disse områdene. Dulles understreket at Israel burde ha tilgang til både Suezkanalen og Akababukten, men lot seg ikke rikke når det gjaldt synet på tilbaketrekkingen. Utenriksministeren hadde ingen bestemt oppfatning om hva som burde skje med Gaza, men understreket sin støtte til Hammarskjölds arbeid med å få til en løsning. På dette tidspunktet hellet Hammarskjöld mot at den beste løsningen kanskje var at UNEF kontrollerte, i hvert fall for en periode, både Gaza og Akababukten.²⁵⁶

²⁵² RG 59 1955-1959, Box 2677: US Embassy in Tel Aviv to the Secretary of State, 22.12.1956: «That GOI would strongly oppose restoration Egyptian control over Gaza.»

²⁵³ Neff 1981: 431; RG 59 1955-1959, Box 2677: US Embassy in Tel Aviv to the Secretary of State, 21.12.1956; RG 59 1955-1959, Box 2677: US Embassy in Tel Aviv to the Secretary of State, 22.12.1956

²⁵⁴ RG 59 1955-1959, Box 2677: Memorandum of Conversation, 28.12.1956: «...shield behind which *fedayeen* could operate.»

²⁵⁵ RG 59 1955-1959, Box 2677: Memorandum of Conversation, 28.12.1956: «...assume responsibility for indigenous population plus share of refugees.»

²⁵⁶ Neff 1981: 431; RG 59 1955-1959, Box 2677: Memorandum of Conversation, 28.12.1956; RG 59 1955-1959, Box 2677: Memorandum of Conversation, 02.01.1957; RG 59 1955-1959, Box 2677: Memorandum of Conversation, 10.01.1957

Nyttårsaften 1956 traff Lawson Ben-Gurion i Tel Aviv. Der fikk den amerikanske ambassadøren servert en «90 minutters lang monolog» som han bare «sjelden og kortfattet» klarte å avbryte.²⁵⁷ Ben-Gurion mente det ville være en stor feil av FN å gjenopprette *status quo ante* ved å la Egypt få tilbake kontrollen over Gaza. Statsministeren gjentok flere ganger at han var fast «bestemt på at Gaza, som aldri hadde vært egyptisk, ikke skulle gå tilbake til Nasser.»²⁵⁸ Ben-Gurion var også imot, om ikke like mye, at Gaza skulle legges under UNEF-kontroll. Han argumenterte for at dette ikke ville stanse *fedayeen*-angrepene. Ben-Gurion viste til Dulles' møte med Eban og Meir hvor den amerikanske utenriksministeren hadde sagt at «Gaza aldri hadde vært egyptisk» og at «den amerikanske regjeringen ikke nøyaktig visste hva som var rimelig å gjøre med Gazastripen siden den verken var i Israel eller i Egypt.»²⁵⁹ Ben-Gurion uttrykte tilfredshet med at Dulles i møtet med Eban og Meir hadde sagt at han var opptatt av å sikre frihet i alle internasjonale farvann for alle, inkludert gjennom Tiranstredet. I følge Lawson krevde ikke Ben-Gurion at Israel skulle holde fast på stredet, men statsministeren var bestemt på å stå der til internasjonale garantier lå på bordet som sikret fri ferdsel. Ben-Gurion forsøkte å få USA til å støtte hans syn på Tiran og Gaza. Han forsvarte Sinaikampanjen med at det var et spørsmål om «liv og død» for Israel.²⁶⁰ Han mente at Egypt ville angrepet Israel hvis ikke Israel hadde gjort det først.²⁶¹

Dulles var ikke enig i Ben-Gurions tolkning av møtet han hadde hatt med Eban og Meir og ville ikke la statsministerens påstander få stå uimotsagt. I følge Dulles hadde hans hovedpoeng i møtet med Eban og Meir vært at Israel burde etablere en politikk som søkte vennskap med araberne. Dulles ba Lawson gi Ben-Gurion beskjed om at USAs «mulighet til å samarbeide med Israel er avhengig av Israels egen politikk, som vi er overbevist om må stamme fra Israels anerkjennelse av nødvendigheten av å søke fred med araberne.»²⁶² Dulles var også bekymret for at israelerne ikke lenger så på våpenstillstandsavtalen med Egypt som gyldig. Dulles tvilte på om Israel ville tjene på om våpenstillstandsavtalen ble gjort ugyldig og understreket at

²⁵⁷ RG 59 1955-1959, Box 2677: US Embassy in Tel Aviv to the Secretary of State, 01.01.1957: «...ninety minute soliloquy»; «...infrequently and briefly»

²⁵⁸ RG 59 1955-1959, Box 2677: US Embassy in Tel Aviv to the Secretary of State, 01.01.1957: «...determined Gaza which had never been Egyptian, should not revert to Nasser.»

²⁵⁹ RG 59 1955-1959, Box 2677: US Embassy in Tel Aviv to the Secretary of State, 01.01.1957: «Gaza had never been Egyptian»; «USG did not know exactly what would be equitable disposition, strip being neither in Israel nor in Egypt.»

²⁶⁰ RG 59 1955-1959, Box 2677: US Embassy in Tel Aviv to the Secretary of State, 01.01.1957: «...life or death»

²⁶¹ RG 59 1955-1959, Box 2677: US Embassy in Tel Aviv to the Secretary of State, 01.01.1957

²⁶² RG 59 1955-1959, Box 2677: The State Department to US Embassy in Tel Aviv, 05.01.1957: «...ability to cooperate with Israel dependent on Israel's own policies, which we are convinced, must stem from Israel recognition of need seek peaceful relations with Arabs.»

avtalen ikke åpnet for at den ene parten på egenhånd kunne oppheve den. Avtalen skulle være gjeldende helt til partene hadde klart å komme frem til en fredsløsning. Dulles understreket at USA fortsatt støttet Generalforsamlingens resolusjon av 2. november 1956 som krevde tilbaketrekking til grensene i våpenstillstandsavtalen. Han mente også at utplassering av UNEF-styrker i Gaza kunne skape «muligheter for praktiske løsninger på problemene.»²⁶³ I prinsippet var Dulles enig med Israel i at vannveiene, inkludert Tiranstredet, burde være åpent for alle, også israelske skip. Men på bakgrunn av «israelsk politikk og handlinger» syntes Dulles at det var «vanskelig å finne en fredelig løsning.»²⁶⁴ En løsning på denne problematikken måtte, etter Dulles mening, utarbeides under ledelse av FNs generalsekretær. Utplassering av styrker i området rundt munningen til Akababukten kunne være en mulig løsning her. Dulles avviste Ben-Gurions forsøk på å rettferdiggjøre angrepet på Egypt. Dersom alle land som «følte at de hadde blitt utsatt for urett skulle ha rett til å ty til militære virkemidler for å rette opp denne uretten, kunne vi bare revet i stykker FNs charter og verden ville igjen blitt en verden av anarki.»²⁶⁵ Dulles mente at det viktigste for Israel var å oppnå vennskap med de arabiske landene. Men Israels handlinger den siste tiden hadde, etter hans oppfatning, gjort dette enda vanskeligere.²⁶⁶

Da Lawson møtte Ben-Gurion i Jerusalem for å overbringe Dulles meninger, gjentok den israelske statsministeren at han ikke ville tillate at Nasser fikk Gazastripen tilbake. Begrunnelsen var, som før, frykten for at *fedayeen*-angrepene da ville ta til igjen. Han var skeptisk til at en UNEF-styrke ville være i stand til å stanse slike angrep. Gaza var kanskje ikke egyptisk, påpekte Lawson, men området var heller ikke israelsk. Ben-Gurion sa seg enig i det, men mente at UNEF ikke var en god løsning. Han kom så vidt inn på en idé om at israelsk politi kunne kontrollere Gaza under FNs kontroll. Statsministeren påstod at han ikke hadde «territorielle ambisjoner noen steder i Sinai», men begrunnet okkupasjonen langs Akababukten med at Israel ønsket tilgang for sine skip her.²⁶⁷ Flere ganger sa Ben-Gurion at han var sikker

²⁶³ RG 59 1955-1959, Box 2677: The State Department to US Embassy in Tel Aviv, 05.01.1957: «...possibility for practical solutions of problems.»

²⁶⁴ RG 59 1955-1959, Box 2677: The State Department to US Embassy in Tel Aviv, 05.01.1957: «...Israel policies and actions»; «...difficult work out peaceful solution»

²⁶⁵ RG 59 1955-1959, Box 2677: The State Department to US Embassy in Tel Aviv, 05.01.1957: «...felt it had been subjected to injustice it should have right resort to force to correct that injustice, we would be tearing UN charter to shreds and world again be world of anarchy.»

²⁶⁶ RG 59 1955-1959, Box 2677: The State Department to US Embassy in Tel Aviv, 28.12.1956; RG 59 1955-1959, Box 2677: The State Department to US Embassy in Tel Aviv, 05.01.1957

²⁶⁷ RG 59 1955-1959, Box 2677: US Embassy in Tel Aviv to the Secretary of State, 08.01.1957: «...territorial ambitions anywhere in Sinai»

på å overbevise Eisenhower og Dulles om å støtte hans syn dersom han fikk møte dem i en halv time. Lawson sa at Ben-Gurion stod fritt til å sende de to et brev dersom han ønsket det, men han trodde at Israels syn allerede var godt kjent i Washington D.C.²⁶⁸

Det diplomatiske spillet foregikk også på lavere nivå. 10. januar 1957 møtte Shimshon Arad, førstesekretær ved den israelske ambassaden i Washington D.C., Samuel DePalma og David L. Gamon i det amerikanske utenriksdepartementet. Arad lurte på om amerikanerne kunne gjøre noe for å få FNs generalsekretær til å innta en mer liberal tolkning av resolusjonene av 2. november 1956. Dette for at Israel kunne oppnå sine mål i Gaza og Tiran. DePalma svarte at «det er en grense for hva som kan gjøres når det gjelder å tolke en resolusjon.»²⁶⁹ Den israelske regjeringen slet med å få gehør for sine argumenter når det gjaldt Tiranstredet og Gaza i FN. Israelerne mente at nøkkelen var å få USA på sin side. Men det var ikke mye hjelp å få i den amerikanske FN-delegasjonen. Lodge mente det var viktig å få utplassert UNEF-styrker både i Gaza og ved Tiranstredet. Han mente at dette kunne føre til at Israel trakk seg tilbake og at styrkene kunne være «en buffer mellom israelere og egyptere.»²⁷⁰ Lodge var også opptatt av å få UNEF-styrkene raskt på plass og unngå mer debatt i FN.²⁷¹

Dulles var enig med Lodge og trodde ikke at langvarige og vanskelige debatter i FN ville tjene til noe godt. Det ville bare føre til at Israel og de arabiske landene ble enda mer hardnakkede i sine standpunkt. Dette ville igjen gjøre det vanskeligere å få gjennomført resolusjonene som krevde tilbaketrekking. Dulles var ikke helt enig med Lodge når det gjaldt hvor UNEF-styrkene skulle plasseres. Utenriksministerens forslag var at Israel trakk seg tilbake til våpenstillstandslinjene og at UNEF-styrkene ble utplassert langs grensen og fikk i oppgave å passe på den. UNEF-styrker skulle også plasseres ved Sharm el-Sheikh og på øyene rundt dersom dette viste seg nødvendig. Videre foreslo Dulles at Egypt fikk ansvar for den sivile administrasjonen på Gazastripen, men at «ingen egyptiske militære eller paramilitære styrker fikk adgang til stripen.»²⁷² Dulles mente at Akababukten var internasjonalt farvann og ønsket

²⁶⁸ RG 59 1955-1959, Box 2677: US Embassy in Tel Aviv to the Secretary of State, 08.01.1957

²⁶⁹ RG 59 1955-1959, Box 2677: Memorandum of Conversation, 10.01.1957: «...there is a limit to what can be done in interpreting a resolution.»

²⁷⁰ RG 59 1955-1959, Box 2677: US UN Delegation to the Secretary of State, 09.01.1957: «...buffer between Israelis and Egyptians.»

²⁷¹ RG 59 1955-1959, Box 2677: Memorandum of Conversation, 10.01.1957; RG 59 1955-1959, Box 2677: US UN Delegation to the Secretary of State, 09.01.1957

²⁷² RG 59 1955-1959, Box 2677: The State Department to US UN Delegation, 11.02.1957: «...no Egyptian military or paramilitary forces will enter the strip.»

derfor ingen egyptisk militær tilstedeværelse i Sharm el-Sheikh eller på øyene i Akababukten som kunne hindre fri ferdsel.²⁷³

Hammarskjöld mente at motstanden i FN hadde fått israelerne til å mykne noe. Svenskens mål var frihet til å passere i Tiranstredet, men han visste ikke hvordan dette skulle oppnås. Så lenge Israel ikke fulgte kravene om tilbaketrekking var Hammarskjöld lite villig til å be egypterne gå med på at UNEF-styrker ble utplassert ved Tiranstredet. Og før israelerne trakk seg tilbake, ønsket han ikke å kreve noen garanti om stans i *fedayeen*-angrepene fra Egypt. Han var heller ikke overbevist om at disse angrepene i det hele tatt ble gjennomført, fordi FN ikke hadde fått mulighet til å etterforske dette. Siden Sinai var egyptisk territorium ville han heller ikke be Egypt å avstå fra å sende militært personell til dette området, slik som Israel ønsket. Bare etter at Israel hadde trukket seg tilbake var det mulig å gjøre noe for å stanse angrepene fra *fedayeen*, mente Hammarskjöld.²⁷⁴

Dulles var enig med Hammarskjöld om at UNEF-styrker burde utplasseres ved Tiranstredet for å unngå konfrontasjoner mellom Israel og Egypt som kunne sette våpenstillstanden i fare. Dulles var også enig med svensken om at det ikke burde søkes garantier om fri ferdsel i Tiran før etter at Israel hadde trukket seg ut. Men han ønsket ikke egyptisk militært nærvær i området fordi han så for seg at det da ville være vanskeligere å utplassere UNEF-styrker på et senere tidspunkt.²⁷⁵

Men israelerne var ikke like villige til å gi opp som Hammarskjöld hadde håpet. I et møte med Rountree forsøkte Shiloah å få USA til å stille som garantist for fri skipsfart gjennom Tiranstredet. I det minste ville han at UNEF skulle ta kontrollen over Sharm el-Sheikh til en avtale om fri ferdsel ble klar. Rountree var enig i at det var ønskelig at UNEF spilte en rolle. Shiloah var sterkt imot at Egypt fikk kontrollen over Gaza igjen. Han mente dette garantert ville føre til at volden brøt ut igjen. Han påstod at Israel ikke ønsket å annektere Gaza, men var likevel imot at UNEF skulle administrere området. Det beste ville være, mente han, at Israel «administrerte stripen under FN-overvåkning.»²⁷⁶ En slik løsning ville, etter israelernes syn, være den beste med tanke på sikkerheten. Rountree kunne ikke helt forstå at dette ville være

²⁷³ RG 59 1955-1959, Box 2677: The State Department to US UN Delegation, 11.02.1957

²⁷⁴ RG 59 1955-1959, Box 2677: US UN Delegation to the Secretary of State, 12.01.1957

²⁷⁵ RG 59 1955-1959, Box 2677: The State Department to US UN Delegation, 12.01.1957

²⁷⁶ RG 59 1955-1959, Box 2677: Memorandum of Conversation, 17.01.1957: «...administered the strip under United Nations supervision.»

noen god løsning, da innbyggerne i Gaza og de arabiske statene var motstandere av den. Et annet viktig argument for den amerikanske regjeringen for å få Israel til å trekke seg tilbake, var oljetilførselen til Europa. Syria hadde nemlig krevd at Israel trakk seg tilbake før de åpnet oljerørene som gikk gjennom landet. De israelske kravene som Shiloah la frem for Rountree ble også overlevert Hammarskjöld. De gikk i hovedsak ut på at UNEF skulle ta over kontrollen over Sharm el-Sheikh når israelerne trakk seg ut og en fordeling av administrasjonsmyndigheten over Gaza mellom FN, Israel og lokale myndigheter. Lawson trodde at dette var tomt snakk og at Israel så for seg permanent israelsk styre over Gaza.²⁷⁷

Generalsekretær Hammarskjöld mente det ikke var noe grunnlag for å overlate Gaza til israelsk administrasjon og han var overbevist om at Israel hadde til hensikt å annektere Gaza. Han ønsket UNEF-styrker på begge sider av våpenstillstandslinjene. Hammarskjöld unnlot å ta et standpunkt hvorvidt Akababukten var internasjonalt farvann, men tok til orde for UNEF-styrker i Sharm el-Sheikh og mente at alle land skulle være sikret tilgang til Akababukten og Tiranstredet. Hammarskjöld mente likevel at en godkjennelse fra den egyptiske regjeringen var en betingelse for utplassering av UNEF-styrker i Sharm el-Sheikh. Da Hammarskjöld hadde spurt Eban om hvorfor Israel var imot UNEF-styrker i Gaza, hadde sistnevnte svart: «Det er ganske enkelt en smakssak.»²⁷⁸ Hvis Israel bare kunne komme seg ut av Gaza, trodde Hammarskjöld at det var gode muligheter for å få gjennomslag for mange av de andre ønskene til Israel. I følge Hammarskjöld kunne det ikke forventes at Egypt kom med innrømmelser før Israel hadde trukket seg ut. Dersom den egyptiske regjeringen gjorde dette, ville det se ut som den ga etter for israelsk aggresjon. FNs generalsekretær trodde at det var Ben-Gurions personlige politikk som ble ført og at ikke alle israelske tjenestemenn var enige i denne.²⁷⁹

Lodge mente at Israel tok amerikansk støtte for gitt og at Israels holdning førte dem nærmere økonomiske sanksjoner og gjorde det vanskeligere å få støtte til UNEF i FN. UNEF skulle jo gjøre en del oppgaver som Israel etterlyste og Lodge ba om at det ble lagt press på Israel fra høyeste hold i Washington D.C. for å få dem til å se at de handlet imot sine egne interesser. I følge Lodge hindret israelernes politikk Hammarskjöld i å få gjennomført ting som tjente Israels

²⁷⁷ RG 59 1955-1959, Box 2677: Memorandum of Conversation, 17.01.1957; RG 59 1955-1959, Box 2677: Memorandum of Conversation, 22.01.1957; RG 59 1955-1959, Box 2677: US Embassy in Tel Aviv to the Secretary of State, 24.01.1957

²⁷⁸ RG 59 1955-1959, Box 2677: US UN Delegation to the Secretary of State, 23.01.1957: «That it is simply a matter of opinion.»

²⁷⁹ RG 59 1955-1959, Box 2677: US UN Delegation to the Secretary of State, 23.01.1957; RG 59 1955-1959, Box 2677: US UN Delegation to the Secretary of State, 04.02.1957

sak. Rountree syntes at Hammarskjöld strakk seg langt for å komme israelerne i møte og at generalsekretærens standpunkter i stor grad sammenfalt med USAs egne standpunkter når det gjaldt Gaza og Tiran. Han ønsket derfor å gi sin støtte til generalsekretæren i FNs generalforsamling. Han mente at svenskens forslag i stor grad ivaretok israelske interesser for eksempel når det gjaldt sikkerhet og handel. Det var avgjørende at første skritt var israelsk tilbaketrekking til våpenstillstandsgrensene. At Israel gjentatte ganger nektet å følge FNs resolusjoner gjorde det, etter Rountrees mening, vanskelig for landets venner å støtte dem. «Løsningen kan ikke dikteres av Israel», den må komme fra FN, mente han.²⁸⁰ Rountree var helt enig med israelerne i at israelske skip burde få seile gjennom kanalen, men han ville ikke ha noe av at dette ble satt som en betingelse for at Israel trakk seg tilbake.²⁸¹

Utenriksminister Dulles ønsket absolutt ikke at Israel skulle tjene noe på å ha angrepet Egypt. Han var opptatt av å få på plass en UNEF-styrke som kunne hindre begge sider fra å ty til våpen. På dette stadiet var ikke Dulles beredt til å gå inn for sanksjoner mot Israel. Dette fordi også Egypt lot være å etterleve FN-vedtak, for eksempel kravet om fri passasje gjennom Suezkanalen. Et annet argument som ble brukt mot sanksjoner mot Israel, var at USA ikke hadde støttet sanksjoner mot Sovjetunionen. Lodge var uenig med sin egen utenriksminister i spørsmålet om sanksjoner. Han mente at mens sanksjoner mot Sovjetunionen ikke ville ha noen virkning, så var det store muligheter for at det ville ha det mot Israel. I følge Lodge burde Israel i klare ordelag bli fortalt at de måtte endre politikken som ikke var i deres egen interesse. Han mente at USAs standpunkt stod for nært Israels eget og ba om at regjeringen støttet en resolusjon som krevde sanksjoner dersom israelerne ikke endret kurs og trakk seg ut av Egypt. Lodge trodde at en endring i Israels politikk kunne føre til at Nasser også endret sin politikk når det gjaldt *fedayeen* og ferdsel gjennom kanalen.²⁸²

Press fra USA og FN hadde tilsynelatende liten effekt på Ben-Gurion. 23. januar 1957 holdt den israelske statsministeren en tale i Knesset. Han hevdet at han ikke hadde noen interesse av landområdene vest for Akababukten, men at Israel ville holde disse områdene frem til en løsning som tilfredsstilte Israels behov var på plass. Han ville ikke tillate at Egypt vendte tilbake

²⁸⁰ RG 59 1955-1959, Box 2677: Memorandum of Conversation, 24.01.1957: «The solution cannot be dictated by Israel.»

²⁸¹ RG 59 1955-1959, Box 2677: US UN Delegation to the Secretary of State, 23.01.1957; RG 59 1955-1959, Box 2677: Memorandum by Rountree to Murphy, 26.01.1957; RG 59 1955-1959, Box 2677: Memorandum of Conversation, 24.01.1957

²⁸² RG 59 1955-1959, Box 2677: The State Department to US UN Delegation, 23.01.1957; RG 59 1955-1959, Box 2677: Memorandum by Lodge to Wilcox, 24.01.1957

til Gaza. Ben-Gurion mente at UNEF ikke ville kunne stanse angrep fra *fedayeen* og at det derfor var nødvendig at Israel, i samarbeid med FN, hadde ansvar for å administrere dette området. Han ville erstatte militæret med sivile politistyrker og krevde at hele Sinai ble demilitarisert. Uttalelsen ble møtt med jubelrop av de folkevalgte.²⁸³

En sengeliggende Ben-Gurion nekter å føye seg for Eisenhower og FN

De israelske forsøkene på å hale ut tiden gjorde at tilbaketrekkingen gikk i sneglefart. Selv om mesteparten av tilbaketrekkingen var gjennomført i midten av januar 1957, var Gazastripen og Sharm el-Sheikh fortsatt under israelsk kontroll. I FN fortsatte derfor arbeidet med å få Israel til å trekke seg helt ut av Egypt. 2. februar 1957 vedtok FNs generalforsamling for sjette gang en resolusjon som krevde at Israel trakk seg tilbake. Ben-Gurion var ikke mer interessert denne gangen enn han hadde vært ved de fem forrige.²⁸⁴

Eisenhowers tålmodighet med Ben-Gurion var i løpet av de siste månedene blitt tynnslitt og i begynnelsen av februar 1957 sendte han en skarp melding til den israelske statsministeren. Presidenten uttrykte et «håp om at tilbaketrekkingen vil fullføres uten ytterligere forsinkelser.»²⁸⁵ Eisenhower advarte mot at dersom Israel «fortsatte å ignorere verdenssamfunnets dømmekraft, uttrykt i FNs resolusjoner, vil det nesten helt sikkert føre til flere FN-vedtak som igjen kan gjøre alvorlig skade på forholdet mellom Israel og andre medlemsnasjoner, inkludert USA.»²⁸⁶ Eisenhower påpekte at tre måneder var gått uten at Israel hadde fullført tilbaketrekkingen. Han mente at den stadige utsettelsen førte til spenning i Midtøsten og gjorde det vanskelig å finne en løsning på situasjonen som hadde oppstått som en følge av angrepet på Egypt. Eisenhower sa at han mente at Hammarskjöldts tiltak var et godt grunnlag for å få en fredelig løsning i spørsmålet om Sharm el-Sheikh og Gaza. Eisenhower la press på Ben-Gurion ved å si at Israel måtte ta det første steget og trekke sine styrker helt ut av Egypt og tilbake til våpenstillstandslinjene «uten ytterligere forsinkelser.»²⁸⁷ Presidenten

²⁸³ RG 59 1955-1959, Box 2677: US Embassy in Tel Aviv to the Secretary of State, 25.01.1957; Neff 1981: 431

²⁸⁴ Bar-Zohar 2003: 253; Neff 1981: 432; RG 59 1955-1959, Box 2677: US UN Delegation to the Secretary of State, 07.02.1957

²⁸⁵ RG 59 1955-1959, Box 2677: State Department to US Embassy in Tel Aviv, 03.02.1957: «...hope that this withdrawal will be completed without further delay.»

²⁸⁶ RG 59 1955-1959, Box 2677: State Department to US Embassy in Tel Aviv, 03.02.1957: «...continued ignoring of the judgement of the nations, as expressed in the United Nations Resolutions, would almost surely lead to the invoking of further United Nations procedures which could seriously disturb the relations between Israel and other member nations including the United States.»

²⁸⁷ RG 59 1955-1959, Box 2677: The State Department to US Embassy in Tel Aviv, 03.02.1957: «...without further delay.»

minnet om det gode forholdet mellom Israel og USA og advarte om at dette kunne endre seg dersom Israel ikke etterlevde FN-resolusjonene.²⁸⁸

Ben-Gurion, som var sengeliggende på grunn av lungebetennelse, var skuffet over brevet innhold. Men han var ikke uten videre villig til å gi opp landområder – selv om USA skulle finne på å iverksette økonomiske sanksjoner. Til Eban skrev han at han ikke «under noen omstendigheter vil gi etter i spørsmålet om Tiranstredet og øyene der og Gaza.»²⁸⁹ Ben-Gurion hadde støtte for sine synspunkt i sin egen regjering. Lawson var ikke særlig optimistisk med tanke på at Ben-Gurion skulle fire på noen av kravene når det gjaldt Tiran og Gaza.²⁹⁰

Så lenge Israel fortsatte å ignorere kravet om tilbaketrekking, mente Lodge at det nå var på tide å sette inn støtet for å få Israel til å trekke seg tilbake. Han kom med forslag til Dulles for hvordan dette kunne gjøres. Han trodde at det var høyst usannsynlig at Egypt ville gi Israel garantiene landet ønsket i forhold til fri ferdsel så lenge Israel hadde sine styrker på egyptiske territorium. Lodge mente, som Hammarskjöld, at det var gode sjanser for å få Egypt til å akseptere en UNEF-styrke i Sinai etter at Israel hadde gjennomført tilbaketrekkingen. I følge Lodge var tilbaketrekking det beste for Israel fordi at dersom de ikke gjorde dette, ville det øke farene for en storkrig som potensielt kunne påføre Israel store tap. Lodge argumenterte for at USA burde være beredt til å gjennomføre sanksjoner mot Israel.²⁹¹

Innad i det amerikanske utenriksdepartementet hersket det usikkerhet om hvorvidt sanksjoner var en god idé, slik som Lodge foreslo. Rountree og Francis Wilcox skrev i et brev til Dulles at dersom USA gikk inn for sanksjoner mot Israel ville det skape en presedens der USA ville bli presset til å gå inn for sanksjoner mot andre land som brøt FN's resolusjoner, som for eksempel Sør-Afrika, India og Sovjetunionen. De lurte også på hva den amerikanske regjeringen skulle foreta seg hvis Israel fortsatte å nekte tilbaketrekking og mente at andre muligheter måtte utforskes før USA gikk inn for en resolusjon som krevde sanksjoner. Rountree og Wilcox ville

²⁸⁸ RG 59 1955-1959, Box 2677: The State Department to US Embassy in Tel Aviv, 03.02.1957; Bar-Zohar 2003: 254

²⁸⁹ Bar-Zohar 2003: 254: «...under no circumstances to give in over the Tiran Straits and the islands, and the Strip.»

²⁹⁰ RG 59 1955-1959, Box 2677: US Embassy in Tel Aviv to the Secretary of State, 03.02.1957; RG 59 1955-1959, Box 2677: US Embassy in Tel Aviv to the Secretary of State, 06.02.1957; Bar-Zohar 2003: 254

²⁹¹ RG 59 1955-1959, Box 2677: US UN Delegation to the Secretary of State, 05.02.1957

at USA, gjennom Lodge, skulle forsøke å få Egypt til å gi garantier for at de kom til å etterleve forslagene til Hammarskjöld så snart Israel trakk seg ut.²⁹²

Truslene om sanksjoner så ikke ut til å gå inn på Ben-Gurion. I stedet for å etterleve FN-resolusjonene som var rettet mot landet, forberedte den israelske regjeringen seg på at sanksjoner kunne bli iverksatt mot dem ved å forsøke å kutte i budsjettet. Ben-Gurion mente at Israel kunne tåle sanksjoner i tre til seks måneder og håpet at denne tiden skulle overbevise resten av verden om at legitimiteten i de israelske kravene. Hammarskjöld mente at det eneste som kunne få Israel til å trekke seg ut var hvis Ben-Gurion gikk av som statsminister. Han trodde at statsministerens «politiske fremtid var avhengig av at han stod sterkt på kravene.»²⁹³ Svensken trodde heller ikke at sanksjoner ville ha noen innvirkning og få Ben-Gurion til å forandre mening. Den amerikanske diplomaten Ralph J. Bunche var uenig og mente at dersom Generalforsamlingen vedtok sanksjoner, med USAs støtte, ville Israel bli tvunget til å gjennomføre en rask tilbaketrekking.²⁹⁴

Samtidig som den israelske regjeringen forberedte seg på mulige sanksjoner, fortsatte den arbeidet med å overbevise amerikanerne om å støtte deres synspunkter. Overfor Dulles holdt Eban fortsatt fast på at Israel ville kreve garantier for fri passasje gjennom Akababukten før landets militære styrker ville trekke seg tilbake. Han ville heller ikke gi opp kravet om at Israel måtte få administrere Gaza. Israel kunne gjøre «betydelige bidrag for å få en løsning for de 200 000 flyktingene» som bodde i Gaza.²⁹⁵ Dulles uttrykte forståelse for målene til Storbritannia, Frankrike og Israel, men var kritisk til metodene som ble brukt for å oppnå dem. Han mente at Israel kunne oppnå sine mål på andre måter enn det de forsøkte nå. Israelerne kunne ikke forvente at Egypt skulle endre sin politikk før Israel trakk seg ut. Og selv om den amerikanske regjeringen mente at Akababukten var internasjonal vannvei, tvilte den på om Israel etter internasjonal rett hadde krav på fri passasje så lenge de okkuperte egyptisk territorium.²⁹⁶

²⁹² RG 59 1955-1959, Box 2677: Memorandum by Wilcox & Rountree to the Secretary of State, 07.02.1957

²⁹³ RG 59 1955-1959, Box 2677: US UN Delegation to the Secretary of State, 10.02.1957: «...political future is dependent upon his strong policy of resistance.»

²⁹⁴ RG 59 1955-1959, Box 2677: US Embassy in Tel Aviv to the Secretary of State, 08.02.1957; RG 59 1955-1959, Box 2677: US UN Delegation to the Secretary of State, 10.02.1957

²⁹⁵ RG 59 1955-1959, Box 2677: The State Department to US Embassy in Tel Aviv, 11.02.1957: «...substantial contribution towards settlement of its 200,000 refugees.»

²⁹⁶ RG 59 1955-1959, Box 2677: The State Department to US Embassy in Tel Aviv, 11.02.1957; RG 59 1955-1959, Box 2677: Memorandum of Conversation, 11.02.1957

Den amerikanske regjeringen intensiverer presset mot Israel

Den amerikanske regjeringen fortsatte å presse Ben-Gurion. 11. februar 1957 sendte igjen Eisenhower et krast brev til den israelske statsministeren og krevde en snarlig tilbaketrekking av de israelske styrkene. Selv om Israel hadde trukket seg tilbake fra deler av Sinai, påpekte Eisenhower at Israel fortsatt besatte «egyptisk territorium ved Sharm el-Sheikh ved innseilingen til Akababukten» i tillegg til å okkupere «Gazastripen som ifølge våpenstillstandsavtalen skulle okkuperes av Egypt.»²⁹⁷ Eisenhower avviste Israels krav om at Gaza skulle legges under israelsk sivil administrasjon. Han påpekte at den amerikanske regjeringen mente at FNs generalforsamling «ikke har autoritet til å kreve, verken fra Egypt eller Israel, substansielle modifikasjoner i våpenstillstandsavtalen som, som notert, nå gir Egypt rett til og ansvar for okkupasjonen [av Gaza].»²⁹⁸ I følge Eisenhower måtte Israel trekke seg ut «øyeblikkelig og betingelsesløst.»²⁹⁹ Etter at Israel hadde gjort dette burde det være opp til FN å finne ut hva som skulle gjøres med Gaza i fremtiden. På grunn av faren for at infiltratører fra Gaza kunne ta seg over til Israel og påfølgende gjengjeldelsesangrep fra Israel, mente amerikanerne at UNEF-styrkene burde utstasjoneres langs den israelsk-egyptiske grensen. Når det gjaldt Akababukten støttet Eisenhower Israel. Han mente at dette var en internasjonal vannvei som alle nasjoner burde få benytte seg av. Presidenten forsikret at USA var «forberedt på å benytte seg av retten til fri og fredelig ferdsel og gå sammen med andre for å sikre anerkjennelse for denne rettigheten.»³⁰⁰ Samtidig understreket han at Israel bare kunne kreve rettigheter til ferdsel i Akababukten etter at landet hadde trukket sine styrker tilbake. Så snart Israel hadde trukket seg tilbake så Eisenhower for seg at UNEF-styrkene kom på plass i området. Igjen påpekte Eisenhower at det var Israel som måtte ta det første skrittet, nemlig å gjennomføre tilbaketrekkingen: «Vi tror at våre synspunkter deles av mange andre nasjoner og at en fredelig fremtid for Israel best sikres ved å tro på det faktum og ikke gjennom okkupasjon som trosser de overveldende vurderingene til verdenssamfunnet.»³⁰¹ Eisenhower kom altså Israel noe i

²⁹⁷ RG 59 1955-1959, Box 2677: The State Department to US Embassy in Tel Aviv, 11.02.1957: «...Egyptian territory at Sharm el Shaikh at the entrance to Gulf of Aqaba»; «...Gaza Strip which is territory specified by the armistice arrangements to be occupied by Egypt.»

²⁹⁸ RG 59 1955-1959, Box 2677: The State Department to US Embassy in Tel Aviv, 11.02.1957: «...has no authority to require of either Egypt or Israel a substantial modification of Armistice Agreement, which, as noted, now gives Egypt right and responsibility of occupation.»

²⁹⁹ RG 59 1955-1959, Box 2677: The State Department to US Embassy in Tel Aviv, 11.02.1957: «...prompt and unconditional.»

³⁰⁰ RG 59 1955-1959, Box 2677: The State Department to US Embassy in Tel Aviv, 11.02.1957: «...prepared exercise right of free and innocent passage and to join with others to secure general recognition of this right.»

³⁰¹ RG 59 1955-1959, Box 2677: The State Department to US Embassy in Tel Aviv, 11.02.1957: «We believe our views and purposes in this respect are shared by many other nations and that a tranquil future for Israel is best assured by reliance upon that fact, rather than by an occupation in defiance of the overwhelming judgement of the world community.»

møte når det gjaldt fri ferdsel gjennom Akababukten. Men han gjorde israelsk tilbaketrekking som en betingelse for amerikansk støtte til dette.³⁰²

Ben-Gurion var lite imøtekomende og hevdet at det ikke fantes «grunnlag for å gjenopprette *status quo ante* i Gaza.»³⁰³ Den israelske statsministeren mente at verdenssamfunnet, med USA i spissen, diskriminerte «lille Israel» ved å kreve at Israel etterlevde FN-resolusjoner mens de samme kravene ikke ble rettet mot Egypt. I et møte med Lawson hevdet Ben-Gurion at Israel heller ville velge sanksjoner fremfor å gi etter for kravene sine. Den amerikanske ambassadøren ble mer og mer opprørt over at israelerne fortsatte å legge så mye på ansvar på USA når den amerikanske regjeringen gjentatte ganger hadde uttrykt at den mente at FN var det beste organet for å få til en løsning. Lawson mente det var galt at USA fikk skylden for hvert minste problem som møtte israelerne i FN. Men Ben-Gurion holdt fast ved at USA var nøkkelen. Det var derfor avgjørende for ham å få den amerikanske regjeringen over på sin side. Ben-Gurion var undrende til hvorfor det var slikt hastverk med å diskutere sanksjoner. «Hvis Israel skal bli straffet», forstod han ikke hvorfor dette ikke kunne vente seks uker etter å først forsøkt andre løsninger.³⁰⁴ «Jeg vet at noen sier at vi ble fortalt at vi måtte evakuere for tre måneder siden og vi har ikke enda gjort dette, men hva betyr noen uker til?» spurte han.³⁰⁵ Til tross for disse uttalelsene ønsket Ben-Gurion desperat å unngå at sanksjoner ble iverksatt. Den israelske regjeringen gjorde derfor det den kunne for å få amerikanerne til å gå med på å la Israel ta over den sivile administrasjonen av Gaza. Lawson var overbevist om at Ben-Gurion forsøkte å skape en *de facto* situasjon på Gaza, som inkluderte israelsk kontroll, som ville være akseptable for amerikanerne.³⁰⁶

Både Ben-Gurion og Eban gjorde sitt ytterste for å få den amerikanske regjeringen til å snu. Men Eisenhower og Dulles ville ikke høre snakk om noe annet enn full tilbaketrekking. Dulles mente fortsatt at Israel ikke burde få noen gevinst i form av territoriell ekspansjon for angrepet på Egypt. Den amerikanske utenriksministeren var skuffet over israelernes hardnakkete

³⁰² RG 59 1955-1959, Box 2677: The State Department to US Embassy in Tel Aviv, 11.02.1957

³⁰³ Neff 1981: 432: «...basis for the restoration of the status quo ante in Gaza.»

³⁰⁴ RG 59 1955-1959, Box 2677: US Embassy in Tel Aviv to the Secretary of State, 18.02.1957: «If Israel is to be punished...»

³⁰⁵ RG 59 1955-1959, Box 2677: US Embassy in Tel Aviv to the Secretary of State, 18.02.1957: «I know some say we were told to withdraw three months ago, and we haven't yet complied, but what is a few more weeks?»

³⁰⁶ Neff 1981: 432; RG 59 1955-1959, Box 2677: US Embassy in Tel Aviv to the Secretary of State, 12.02.1957; RG 59 1955-1959, Box 2677: US Embassy in Tel Aviv to the Secretary of State, 15.02.1957; RG 59 1955-1959, Box 2677: US Embassy in Tel Aviv to the Secretary of State, 18.02.1957; RG 59 1955-1959, Box 2677: US Embassy in Tel Aviv to the Secretary of State, 18.02.1957

posisjon. Dulles var kraftig lei av de utallige samtalene mellom representanter fra Israel og USA. Han mente at det nå var på tide at Israel foretok disse samtalene med FN. Han avviste at Israel og USA skulle begi seg inn på forhandlinger om en løsning i Akaba og Gaza. Dulles holdt fast på sitt synspunkt om at det var FNs ansvar å finne løsning på den vanskelige situasjonen og ønsket ikke å gå bak ryggen på FN og drive med forhandlinger på egenhånd. Dulles advarte mot at dersom tilbaketrekkingen ikke ble gjennomført ville det føre til store problemer i forholdet mellom Israel og USA. Dulles sa at Israel tok feil hvis de trodde at FN ville endre sitt standpunkt i favør av Israel. Han så for seg at dersom kamphandlinger brøt ut igjen så ville Israel bli sett på som den angripende part. Han mente det var risikabelt av Israel å annektere områder og bruke militærmakt for å forsøke å beholde dem. Dersom tilbaketrekkingen trakk ytterligere ut, var Dulles også redd for at det tok lengre tid før Suezkanalen ble åpnet. Han fryktet i tillegg at Sovjetunionen ville få økt innflytelse i Midtøsten. Hvis ikke USA klarte å få Israel til å trekke seg ut, mente Dulles av Sovjetunionen ville få det til. Og dersom de gjorde det, ville de få økt innflytelse i regionen.³⁰⁷

Israel vinner støtte i USA, men Eisenhower bøyer ikke av

Dulles klaget over den «veldige innflytelsen jødene har over media og den sperreilden jødene retter mot medlemmer av Kongressen.» Det er nesten umulig å føre en utenrikspolitikk i dette landet som ikke er godkjent av jødene», mente han.³⁰⁸ «Jeg er veldig bekymret over det faktum at den jødiske innflytelsen her er så dominerende at det gjør det nesten umulig for Kongressen å foreta seg noe som de ikke godkjenner. Den israelske ambassaden dikterer praktisk talt hva Kongressen skal gjøre gjennom viktige jødiske personer.»³⁰⁹ Dulles var ikke oppgitt helt uten grunn. Israels kampanje for å vinne støtte i USA høstet nemlig frukter. Blant navnene som stilte seg bak Israels standpunkt var tidligere president Harry S. Truman, tidligere førstedame Eleanor Roosevelt og senatorene Lyndon B. Johnson og Bill Knowland. 1. februar 1957 møtte Knowland Dulles i et forsøk på å få regjeringen til å endre mening. Dulles stod på sitt. «Hvis vi ikke klarer å få israelerne ut av Egypt, vil sovjeterne gjøre det og vi vil miste hele Midtøsten

³⁰⁷ RG 59 1955-1959, Box 2677: Memorandum of Conversation, 12.02.1957; RG 59 1955-1959, Box 2677: The State Department to several foreign stations, 14.02.1957; RG 59 1955-1959, Box 2677: Memorandum of Conversation, 15.02.1957; RG 59 1955-1959, Box 2677: Memorandum of Conversation, 17.02.1957; RG 59 1955-1959, Box 2677: Memorandum of Conversation, 18.02.1957; RG 59 1955-1959, Box 2677: US UN Delegation to the Secretary of State, 16.02.1957

³⁰⁸ Neff 1981: 433: «...terrific control the Jews have over the news media and the barrage which the Jews have built up on congressmen.»

³⁰⁹ Neff 1981: 433: «I am very much concerned over the fact that the Jewish influence here is completely dominating the scene and making it almost impossible to get Congress to do anything they don't approve of. The Israeli Embassy is practically dictating to the Congress through influential Jewish people in the country.»

i prosessen», argumenterte utenriksministeren.³¹⁰ «Jeg kan ikke se hvordan vi kan ha noen som helst innflytelse i de arabiske landene dersom vi ikke lykkes i å få israelerne ut av Egypt», fortsatte han.³¹¹ Knowland fikk også vite at Eisenhower hadde bestemt seg for å gå inn for sanksjoner mot Israel dersom ikke tilbaketrekkingen ble gjennomført. «Vi kan ikke la vår politikk styres fra Jerusalem», sa Dulles.³¹² Johnson mente det ikke ville være rett å innføre sanksjoner mot Israel når ikke det samme var gjort mot Sovjetunionen. Også senator John F. Kennedy advarte regjeringen mot å innføre sanksjoner mot Israel.³¹³

20. februar 1957 møtte Eisenhower og Dulles ledere fra Kongressen i et forsøk på å få dem til å støtte regjeringens politikk overfor Israel. Da han ikke fikk støtte derfra, valgte han å holde en radio- og fjernsynstale for det amerikanske folk, hvor han blant annet sa:

«Hvis vi tillater at et væpnet angrep fører til at angriperen oppnår sine mål, vil vi ha skrudd tiden tilbake i spørsmålet om internasjonal lov [...] Jeg tror at FN, for fredens skyld, ikke har noe annet valg enn å legge press på Israel for å få dem til å følge resolusjonene om tilbaketrekking [...] Skal et land som angriper og okkuperer et annet lands territorium, i strid med FN, selv få lov til å bestemme betingelsene for sin egen tilbaketrekking?»³¹⁴

Eisenhower sendte også en ny melding til Ben-Gurion og gjorde det klart at han vurderte å stemme for sanksjoner mot Israel som ville gjelde både statlig og privat økonomisk støtte. Israel mottok årlig 40 millioner dollar fra amerikanske privatpersoner og sanksjoner ville derfor få store negative konsekvenser for Israel.³¹⁵

Israel gir etter for presset

Dagen etter Eisenhowers tale la seks land frem et resolusjonsforslag i FNs generalforsamling som tok til orde for å stanse all støtte til Israel dersom de ikke trakk seg ut av Egypt. Med

³¹⁰ Neff 1981: 432: «If we cannot get the Israelis out of Egypt the Russians will gett hem out and in the process we will lose the whole of the Middle East.»

³¹¹ Neff 1981: 432: «I don't see how we can have any influence with the Arab countries if we cannot get the Israelis out of Egypt.»

³¹² Neff 1981: 432: «We cannot have all our policies made in Jerusalem.»

³¹³ Neff 1981: 432-433; RG 59 1955-1959, Box 2677: Letter from Senator Kennedy to the Secretary of State, 11.02.1957

³¹⁴ Bar-Zohar 2003: 254-255: «If we consent that an armed attack can gain the attacker's objectives, that will mean we have turned back the clock of international order ... I believe that, for the sake of peace, the United Nations have no choice but to exercise pressure upon Israel to obey the resolutions about withdrawal ... Should a nation which attacks and occupies foreign territory in the face of U.N. disapproval be allowed to impose conditions on its own withdrawal?»

³¹⁵ Neff 1981: 433-434; Bar-Zohar 2003: 254-255; Nichols 2011: 276

trusselen fra Eisenhower om å støtte et slikt forslag hengende over hodet, gav til slutt Ben-Gurion etter for presset. 1. mars 1957 annonserte utenriksminister Meir at Israel hadde besluttet å trekke seg tilbake til våpenstillstandslinjene. Dagen etter sendte Eisenhower et brev til den israelske statsministeren hvor han uttrykte tilfredshet med at den israelske regjeringen hadde besluttet å trekke landets styrker tilbake til våpenstillstandslinjene. Eisenhower skrev også at han håpet at tilbaketrekkingen ble gjennomført raskt.³¹⁶

Israel ønsket ikke at Egypt skulle returnere til Gaza. Og til tross for løftene om tilbaketrekking, var fortsatt den israelske regjeringen interessert i å vite hvor langt den kunne gå og samtidig regne med amerikansk støtte dersom egypterne vendte tilbake til Gaza. Som Ben-Gurion, ønsket heller ikke Dulles at Egypt skulle returnere til Gaza. I stedet ville han at FN skulle få ansvar for å styre området. Men han mente likevel at egypterne etter våpenstillstandsavtalen hadde rett til å okkupere Gaza. Han avviste derfor at Israel hadde rett til å gripe inn militært dersom Egypt gjeninntok Gaza. Han ville ikke gå med på Israels argument om at egyptisk tilstedeværelse i Gaza i seg selv utgjorde en trussel mot Israel.³¹⁷

Da heller ikke Ben-Gurions siste forsøk på å nå frem til amerikanerne ble møtt med en utstrakt hånd, valgte statsministeren å gi ordren han i det lengste hadde håpet å slippe å gi. 4. mars 1957 fikk Dayan ordre fra Ben-Gurion om å iverksette tilbaketrekkingen fra Gaza og Sharm el-Sheikh. De israelske styrker forlot Gaza og Sharm el-Sheikh henholdsvis 6. og 8. mars 1957 og 16. mars 1957 var den israelske tilbaketrekkingen fullført. Eisenhowers utrettelige press hadde ført til at Israel måtte gi fra seg alle sine territorielle erobringer. Grensene fra våpenstillstandsavtalen fra 1949 var igjen gjeldende – i hvert fall frem til sommeren 1967 da seksdagerskrigen førte til store grenseendringer i favør av Israel.³¹⁸

³¹⁶ Neff 1981: 435; RG 59 1955-1959, Box 2678: The State Department to US Embassy in Tel Aviv, 02.03.1957

³¹⁷ RG 59 1955-1959, Box 2678: Memorandum of Conversation, 03.03.1957

³¹⁸ RG 59 1955-1959, Box 2678: US Embassy in Tel Aviv to the Secretary of State, 04.03.1957; RG 59 1955-1959, Box 2678: US Embassy in Tel Aviv to the Secretary of State, 04.03.1957; Morris 2001: 300; Neff 1981: 435; Waage 2013: 208

Kapittel 6

KONKLUSJON

Både i 1947-1949 og i 1956-1957 utvidet Israel grensene sine og tok kontroll over nytt territorium. Grensene som ble fremforhandlet i våpenstillstandsforhandlingene i 1949 ble anerkjent som *de facto* internasjonale grenser av verdenssamfunnet, selv om de aldri var ment å være endelige. Det israelske forsøket på å utvide landets grenser i 1956-1957 var derimot mislykket. Mens Harry S. Truman godtok Israels territorielle ekspansjon, bidro hans etterfølger, Dwight D. Eisenhower, i betydelig grad til at Israel måtte gi fra seg de områdene som Israel tok fra Egypt. Hvilke forhold var avgjørende for amerikanske regjeringers politikk? Hvorfor valgte president Truman å anerkjenne israelske grenser som gikk langt ut over det som FNs delingsplan la opp til, mens president Eisenhower grep inn og stanset Israels territorielle ambisjoner i Sinai?

1947-1949: Truman

Helt fra sionismen tidligste forsøk på å vekke engasjement blant amerikanske politikere og frem til staten Israels opprettelse i 1948, hadde det amerikanske utenriksdepartementet vært skeptisk til hele ideen om en jødisk stat. Det var mest opptatt av å fremme det departementet så som USAs egne interesser. Og en stat for jødene i Palestina var definitivt ikke noe som utenriksdepartementet mente ville tjene amerikanske interesser i Midtøsten. Dette var et standpunkt som i høyeste grad var tilstede også i 1947 da Storbritannia valgte å overlate til FN å finne et løsnings på Palestina-spørsmålet. For utenriksdepartementet var det viktigste å sikre oljetilførselen fra Midtøsten, samt å begrense Sovjetunionens innflytelse i regionen så mye som mulig. Den kalde krigen mellom øst og vest var i sin startfase. Ved å støtte en jødisk stat risikerte USA å støte de arabiske landene fra seg. Dersom dette skjedde, var frykten at veien ville ligge åpen for Sovjetunionen og at oljetilførselen ville bli skadelidende. Utenriksdepartementet forsøkte derfor i det lengste å overbevise president Truman om ikke å støtte opprettelsen av Israel. Da dette mislyktes la i stedet departementet ned en stor innsats for å hindre at størrelsen på den nye staten ble for stor. Men ved gjentatte anledninger trosset Truman rådene han fikk fra sitt eget utenriksdepartement.³¹⁹

³¹⁹ Neff 1995: 9-10

Professor William B. Quandt hevder at USAs utenriksministre i stor grad har hatt de samme standpunktene som sine presidenter i viktige utenrikspolitiske spørsmål. Dette var ikke tilfellet da Truman ble president i april 1945. Truman og utenriksminister George C. Marshall var ofte rykende uenige. Presidentens støtte til en jødisk stat bygget blant annet på hans religiøse tro og hans historiesyn. At jødene etter nesten 2 000 år i diasporaen burde få et land de kunne kalle sitt eget, var bare rett og rimelig ifølge den ferske presidenten. I tillegg var han opptatt av å gi de jødiske flyktingene i Europa et sted hvor de kunne slå seg ned. Marshall og utenriksdepartementet var lite opptatt av religion og jødernes historiske tilknytning til Palestina. Disse tingene var ubetydelige sammenlignet med det som utenriksdepartementet mente var USAs nasjonale interesser i Midtøsten. For departementet var det viktigere å sikre en forutsigbar oljetilførsel og begrense Sovjetunionens innflytelse i regionen.³²⁰

Trumans utenrikspolitiske erfaring var minimal. Og mens utenriksdepartementet var tydelige på hva som tjente amerikanske interesser best, lå ikke dette like klart i dagen for presidenten. Quandt hevder at hvem de ulike presidentene til enhver tid omgir seg med av rådgivere er med å påvirke hvilken retning den amerikanske utenrikspolitikken tar. Og noen av Trumans nærmeste rådgivere, som Clark Clifford og David K. Niles, var svorne sionisttilhengere. Ved flere anledninger gjorde de alt som var i deres makt for å hindre at presidenten tok utenriksdepartementets råd til følge. Spørsmålet om hvilke grenser den jødiske staten skulle ha ble derfor gjenstand for stor uenighet mellom Det hvite hus og utenriksdepartementet. Trumans nærmeste rådgivere og utenriksdepartementet var klare i sine standpunkter. I midten stod en president som ofte nølte før han tok en endelig avgjørelse. Og når han til slutt bestemte seg, endte det som regel opp med at Truman forkastet utenriksdepartementets anbefalinger og i stedet fulgte rådene han fikk fra sine nærmeste i Det hvite hus.³²¹

Spørsmålet om Israels grenser kom på dagsordenen allerede før den jødiske staten så dagens lys. UNSCOPs anbefalinger ble motarbeidet av det amerikanske utenriksdepartementet. Først og fremst fordi komiteen ønsket å innlemme Negev i Israel, noe utenriksdepartementet var imot. Da delingsplanen ble vedtatt i FNs generalforsamling var den jødiske statens territorium noe redusert i forhold til UNSCOPs innstilling. Delingsplanen la likevel opp til at store deler av Negev skulle gå til den jødiske staten. I likhet med Truman, gikk også utenriksdepartementet raskt bort fra tanken om å etablere en palestinsk stat. Men å forhindre at Negev ble en del av

³²⁰ Quandt 1993: 9

³²¹ Christison 1999: 63, 69

Israel var likevel en høyt prioritert oppgave i årene 1947-1949. Ikke bare fordi Negev utelukkende var befolket av palestinere, men også fordi dette ørkenområdet, dersom det ble holdt utenfor Israel, ville gi Egypt og Transjordan en felles grense. I og med at Truman hadde bestemt at USA skulle støtte opprettelsen av en jødisk stat var misnøyen overfor USA stor i de arabiske landene. Hvis utenriksdepartementet klarte å sørge for at Negev ble delt mellom Egypt og Transjordan håpet nok Marshall og hans medarbeidere at de kunne dempe noe av denne misnøyen. Utenriksdepartementet ønsket heller at Israel skulle få områder i Galilea i stedet for Negev.

Men Israel var ikke interessert i at det amerikanske utenriksdepartementets planer for Negev skulle gjennomføres. For David Ben-Gurion var dette ørkenområdet av avgjørende betydning for at hans statsprosjekt skulle lykkes. Her var det rom for et stort antall jødiske flyktninger. Den israelske statsministeren ønsket seg både Galilea og Negev. I løpet av krigen som fulgte i kjølvannet av Israels opprettelse i mai 1948 klarte Israel å ta kontroll over et stadig større område både i nord og sør. I mars 1949 var Eilat under israelsk kontroll. Og dermed var de israelske grensene utvidet til å inkludere hele Negev. Dette var en strategi som Ben-Gurion brukte bevisst gjennom krigen. Ved bruk av militærmakt skapte Israel *fait accompli* flere steder. Og disse skulle vise seg svært vanskelige å reversere. Den israelske statsministeren kunne gjøre dette fordi han visste at ingen av de arabiske landene var militært sterke nok til å drive israelerne tilbake fra de nyvunne territoriene. Men vel så viktig var det at Ben-Gurion var overbevist om at USA ikke ville gjøre noen nevneverdige forsøk på å få Israel til å trekke seg tilbake fra disse områdene. Dermed kunne Israel utvide grensene sine og okkupere stadig nytt territorium, vel vitende om at Truman, til tross for noen halvhjertede protester, ville godta faktaene som ble skapt på bakken av den israelske hæren.

Det var ikke det at Truman ikke protesterte mot den israelske ekspansjonen. For det gjorde han ved gjentatte anledninger. Offisielt mente Truman at grensejusteringer måtte gjennomføres. Flere ganger gjorde han det klart at dersom Israel hadde til hensikt å beholde Negev, måtte landet oppgi andre landområder, for eksempel i Galilea, som kompensasjon. Han understreket at det var opp til Israel hvilke områder landet skulle beholde. Men israelerne kunne ikke få alt. Dette ble USAs offisielle politikk som også utenriksdepartementet presset på for å få israelerne til å godta. Men i praksis ble det ikke gjort noe fra Washington D.C. for å presse Ben-Gurion i tilstrekkelig grad til at statsministeren ville gå med på grensejusteringer.

Hvordan kunne den israelske statsministeren være så sikker på at USA ikke ville utgjøre et betydelig hinder for hans arbeid med å utvide de israelske grensene? Ganske enkelt så forelå det få alternativer for hvordan amerikanerne kunne tvinge gjennom sine krav i grensespørsmålet. Bruk av militærmakt var utelukket. Det var både Truman og utenriksdepartementet skjønt enige om. Ingen ville ha en situasjon hvor amerikanske soldater ble utplassert i Midtøsten. Da var iverksettelse av økonomiske sanksjoner et mer reelt alternativ. Dette var en tanke som blant annet ble luftet av viseutenriksminister James E. Webb og diplomaten Mark F. Ethridge. Men truslene om dette prelltet av på Ben-Gurion som var mer enn forberedt på at et slikt virkemiddel kunne bli brukt mot Israel. Den israelske statsministeren var trolig fullstendig klar over at det ville være heller lite trolig at Truman, dersom han ønsket det, ville fått gjennomslag i Kongressen for sanksjoner av betydelig grad.

Og dermed berøres et kjernepunkt som antageligvis har hatt størst betydning for hvorfor Truman godtok Israels territorielle ekspansjon: De innenrikspolitiske forholdene. Trumans rådgivere i Det hvite hus er allerede nevnt. Clifford og Niles' sterke støtte til sionismen og Israel må utvilsomt ha gjort inntrykk på presidenten. Deres synspunkter vant frem gang etter gang og de må ha hatt stor påvirkningskraft på Truman. Quandt skriver at når en ny president inntar Det hvite hus sammen med sine betrodde menn, så kommer de med sine oppfatninger av bestemte situasjoner og problemstillinger. Selv om Truman ikke alltid stilte seg bak Israels handlinger og ofte kritiserte hvordan Ben-Gurion endret grensene, hadde han en iboende sympati for sionistenes/israelernes sak. Denne grunnleggende støtten til Israel ble nok ofte utfordret, ikke minst fordi hans eget utenriksdepartement var så sterkt kritiske til Israels fremferd. Men om Truman ofte var tvilende, så var ikke Clifford og Niles det. Deres ubetingede støtte til Israel stod fjellstøtt. Dette gjaldt også i spørsmålet om grensene. Her var presidentens rådgivere på linje med Tel Aviv. Og deres argumenter vant som regel frem og fikk oftere gjennomslag hos presidenten enn det motsatte.³²²

På det innenrikspolitiske plan kan heller ikke det massive presset som Truman ble utsatt for undervurderes. Røstene som talte Israels sak var både mange og høye. Engasjementet fra politikere i Kongressen, fra jødiske så vel som ikke-jødiske organisasjoner og fra enkeltpersoner var høyt. Noe slikt engasjement fantes ikke for palestinerne eller de arabiske landenes sak. Dermed ble presset svært ensidig. Og president Truman gav etter. Spesielt kan

³²² Quandt 1993: 9

det virke som om Chaim Weizmann hadde stor påvirkningskraft overfor Truman. Ved flere anledninger tok presidenten viktige beslutninger like etter å ha snakket med nettopp Weizmann. Dette skjedde like før FNs generalforsamling skulle stemme over delingsplanen i november 1948. Et møte med den aldrende sionistlederen ble avgjørende for at Truman bestemte seg for at Negev burde inngå i den foreslåtte jødiske staten. Beslutningen ble tatt mot utenriksdepartementets anbefalinger. Og noen måneder senere, mens utenriksdepartementet arbeidet med en idé om å opprette en tilsynsordning for Palestina, klarte Weizmann igjen å få forsikringer om at Truman fortsatt ønsket en jødisk stat som blant annet skulle inkludere Negev. Som Webb, en av Trumans viseutenriksministre, uttrykte det: «Historien tilsier at Israel har hatt mer innflytelse over USA enn USA har over Israel.»³²³ Det voldsomme presset han ble utsatt for var ofte et irritasjonsmoment for Truman. Men likevel lot presidenten, med noen unntak, dørene stå på vidt gap for de som hadde en mening om hvor de israelske grensene burde gå.

Israel ble også en valgkampsak. Truman hadde den vanskelige oppgaven med å følge i fotsporene til Franklin D. Roosevelt, en av de mest populære og innflytelsesrike presidentene i amerikansk historie. Og Trumans popularitet kunne ikke måle seg med forgjengerens. De jødiske velgerne utgjorde strategisk viktige velgergrupper i viktige stater som Illinois, New York, Ohio og Pennsylvania. I tillegg var det stor støtte til Israel generelt i den amerikanske befolkningen. Det kanskje tydeligste eksempelet på hvordan spørsmålet om Israels grenser ble en valgkampsak skjedde høsten 1948. I grev Folke Bernadottes plan hadde svensken lagt opp til at Negev skulle bli en del av Transjordan. Denne løsningen på grensespørsmålet fikk støtte fra det amerikanske utenriksdepartementet. Utenriksminister Marshall hadde til og med gått ut offentlig med sin støtte. Thomas E. Dewey, den republikanske presidentkandidaten, benyttet anledningen og kritiserte den sittende presidenten for at regjeringen tilsynelatende støttet en plan som var i strid med israelske ønsker. Dette førte til at Truman, som han hadde gjort også tidligere, rykket ut og sa at grensejusteringer bare skulle foretas dersom Israel godkjente disse. Det virker opplagt at Truman og hans rådgivere la betydelig vekt på å føre en politikk som ikke ville gi amerikanske Israel-sympatisører et påskudd til å stemme på republikanerne.

Israel var den sterke parten i krigen i 1948-1949. Det viste landets fremgang under krigen tydelig. Og USA hadde ikke noen intensjoner om å gripe inn. Men betydde alt dette at Truman satt på sidelinjen og lot Israel kjøre på uansett? Nei, også han hadde en smertegrense. Og den

³²³ Waage 2011: 287: «Past record suggest Israel has had more influence with US than US with Israel.»

ble nådd da Israel tok seg inn på egyptisk territorium i slutten av desember 1948. Frem til da hadde kamphandlingene skjedd i det tidligere Palestina-mandatet. Men da israelske styrker krysset den internasjonalt anerkjente grensen til Egypt, la Truman for alvor press på Israel. Og da til og med Israel skjøt ned fem britiske jagerfly ble frykten stor for at Storbritannia ville involvere seg militært. En slik eskalering av konflikten ville ikke Truman risikere. Dette var den eneste gangen Truman klarte å få Ben-Gurion til å endre standpunkt i grensespørsmålet. Denne situasjonen må ha gjort det svært så tydelig for den israelske statsministeren hvor langt han kunne gå. Så lenge Israel sørget for å holde sine soldater innenfor Palestina, var de amerikanske reaksjonene beskjedne. Men krenkelser av internasjonalt anerkjente grenser ville selv ikke Truman sitte stille og se på. Israel hadde full kontroll over den militære, politiske og diplomatiske situasjonen. Og så lenge Ben-Gurion ikke krysset noen slike grenser, kunne han føle seg rimelig sikker på at det ikke ville komme noen sterke reaksjoner fra USA. Truman kunne gjerne protestere mot israelske krav og handlinger. Av og til var disse protestene kraftfulle, som da Truman mente at Israel var for kravstore under våpenstillstandsavtale på Rhodos. Men så lenge det ikke var vilje hos presidenten til å sette makt bak noen av kravene, kunne Israel uten store vanskeligheter utvide grensene sine i forhold til det delingsplanen la opp til.³²⁴

Hva så med frykten for at Sovjetunionen skulle få for stor innflytelse i Midtøsten? Det ser ut til at frykten for at Sovjetunionen skulle få innflytelse over Israel overskygget frykten for at det samme skulle skje i de arabiske landene. USA og Sovjetunionen var begge raskt ute med å anerkjenne Israel, og begge landene støttet israelsk FN-medlemskap. Tilsynelatende kan det se ut som de to stormaktene i en periode nærmest kjempet om å vinne israelernes gunst. For Truman og hans rådgivere ble den nye staten sett på som en potensiell viktig alliert. Også utenriksdepartementet så verdien av å ha Israel som en vest-orientert stat. Selv om departementet var tydelig på at Israel måtte godta grensejusteringer, var det også der en oppfatning om at dersom Israel ble presset for hardt, så kunne det føre til at israelerne vendte seg til Sovjetunionen. Dette argumentet ble blant annet brukt av viseutenriksminister Robert A. Lovett i diskusjonen om hvor Israels sørlige grense burde gå. Det må ha vært en utfordrende balansegang for utenriksdepartementet å finne ut hvordan det skulle hindre sovjetisk innflytelse både overfor Israel og overfor de arabiske landene.

³²⁴ Jensehaugen og Waage 2012: 84-85, 91, 98, 100

Quandt mener at det i stor grad er tre faktorer som har vært med å forme amerikansk politikk i Midtøsten: Nasjonale interesser, innenrikspolitiske forhold og individet. Å begrense Sovjetunionens innflytelse og sikre oljetilførselen har vært blant de viktigste nasjonale interessene i regionen. Selv om disse var viktige for utenriksdepartementet også i årene 1947-1949, så de ut til å ha kommet noe i bakgrunnen. Ikke på grunn av utenriksdepartementet, men mest på grunn av at Truman ikke så ut til å ha hatt den samme forståelsen for betydningen av disse. I stedet var individet – presidenten med sine rådgivere – og de innenrikspolitiske forholdene langt mer avgjørende for hvorfor USAs politikk ble som den ble i spørsmålet om Israels grenser.³²⁵

1956-1957: Eisenhower

Eisenhowers håndtering av Suezkrisen i 1956-1957 står på mange måter i sterk kontrast til hvordan Truman håndterte det israelske grensespørsmålet noen år tidligere. Eisenhower, individet som ifølge Quandt er en viktig faktor, hadde en helt annen innfallsvinkel til situasjonen i Midtøsten enn sin forgjenger. Det religiøse aspektet som Truman tok med seg inn i Det hvite hus, var fraværende hos Eisenhower. Eisenhower ville ikke støtte Israel fremfor andre stater ut fra religiøse begrunnelser. For ham var USAs nasjonale interesser avgjørende for beslutningene han tok. Mens Truman stadig var i uoverensstemmelse med utenriksdepartementet var Eisenhower og utenriksminister John Foster Dulles i stor grad samkjørte. De hadde en felles forståelse av hva som best tjente amerikanske interesser i Midtøsten. Mens det til tider hersket usikkerhet om hva som var USAs politikk under Truman, var det, hele den tiden som Suezkrisen varte, liten tvil om at både Eisenhower og utenriksdepartementet helhjertet stilte seg bak den tøffe linjen som ble ført overfor Israel.³²⁶

Grunnen til at Israel gikk til angrep på Egypt var et ønske om å utvide grensene og øke størrelsen på landets territorium. For Ben-Gurion og Moshe Dayan, den israelske forsvarsjefen, var det dessuten viktig å slå til før Egypt fikk rustet opp med nye våpen fra Tsjekkoslovakia. Erfaringene med USA under Truman må ha ligget friskt i minnet til Ben-Gurion da han valgte å starte en ny krig. Riktignok hadde Truman en rekke ganger protestert på Israels territorielle ekspansjon. Men til syvende og sist hadde han ikke satt makt bak kravene sine. Den israelske statsministeren håpet nok på lignende reaksjoner også denne gangen. Men i 1956-1957 fikk han erfare en helt ny og annerledes linje fra Washington D.C. Helt fra han først fikk kjennskap til

³²⁵ Quandt 1993: 7-16

³²⁶ Quandt 1993: 9; Christison 1999: 96

den israelske invasjonen, var Eisenhower fast bestemt på å tvinge de israelske styrkene tilbake der de kom fra. Han ville ikke la Israel få utvide grensene sine så mye som en millimeter. Eisenhower representerer et stort unntak i amerikansk politikk. Han har til dags dato vært den eneste amerikanske presidenten som har presset Israel til å gjennomføre en betydelig tilbaketrekking.³²⁷

Som vi har sett, var innenrikspolitiske forhold av stor betydning for utformingen av Trumans politikk. Eisenhower la langt mindre vekt på disse forholdene da han håndterte Israel. Det amerikanske presidentvalget var bare noen dager unna da Israel invaderte Egypt. Men det la ingen føringer for hvordan Eisenhower håndterte situasjonen. Presidenten risikerte å hisse på seg Israel-vennlige velgere og miste viktige stemmer. Men Eisenhower ville ikke la dette være med å diktere hans politikk. Derfor håndterte han situasjonen, som han selv uttrykte det, «som om det ikke fantes en eneste jøde i hele Amerika.»³²⁸ President Eisenhower valgte en tøff linje overfor Israel helt fra starten. Men Eisenhower løp en langt mindre risiko enn Truman ved å legge seg ut med Israel. Det republikanske partiet hadde tradisjonelt liten appell hos den jødiske befolkningen, noe som også ble reflektert i stemmegivningen. Dermed hadde også Eisenhower mindre å tape ved å føre en Israel-kritisk politikk enn det Truman hadde hatt. Men Eisenhower løp uansett en betydelig risiko ved å kritisere Israel så tett opp til et valg.³²⁹

Heller ikke lobbyister som løp Israels ærend fikk være med å styre retningen på Eisenhowers politikk. Israel-lobbyen hadde på langt nær samme påvirkningskraft på Eisenhower som den hadde hatt på Truman. Grunnen til det var ganske enkelt fordi Eisenhower nektet å gi den samme tilgang til Det hvite hus som hans forgjenger hadde gjort. For Eisenhower var det viktig å etablere og opprettholde et så godt forhold som mulig til alle statene i Midtøsten. Han så ingen grunn til å særbehandle noen foran andre. Derfor sørget han for å holde lobbyistene på armlengdes avstand. Etter valget i 1956 hadde demokratene flertall både i Senatet og i Representantenes hus. Men presidenten lot heller ikke Kongressen få stanse ham fra å gjøre det han mente var riktig. I nasjonalforsamlingen var støtten til Israel stor og Eisenhower hadde problemer med å finne støtte for sin politikk der. Men presidenten lot ikke det stoppe ham. Og selv om han ikke fikk støtte for dette i Kongressen, valgte han å true Israel med sanksjoner.³³⁰

³²⁷ Christison 1999: 96

³²⁸ Neff 1981: 396: «...as though we didn't have a Jew in America.»

³²⁹ Christison 1999: 96-97

³³⁰ Christison 1999: 96-97

President Eisenhower var opptatt av å finne en fredelig løsning på konflikten som oppstod da Israel, Frankrike og Storbritannia angrep Egypt. Han brukte derfor FN aktivt og fikk stor støtte for sin politikk fra de andre medlemslandene der. Den kalde krigen var blitt mye kaldere da Eisenhower måtte håndtere Suezkrisen i 1956-1957 enn den var i perioden omkring Israels opprettelse. Sovjetunionen støttet Egypt, og statsminister Nikolaj Bulganin gikk så langt som å true med å bruke militærmakt overfor Israel. For Eisenhower og Dulles var frykten for en tredje verdenskrig høyst reell. De to mente at en regional konflikt, som den i Sinai, fort kunne eskalere og utvikle seg til en storkrig med USA og Sovjetunionen, begge land med atomvåpen, på hver sin side. Det var derfor helt uaktuelt for presidenten og utenriksministeren å ta Israels side. Både fordi dette innebar en fare for at USA kunne bli involvert i en væpnet konflikt med Sovjetunionen. Men også fordi Eisenhower og Dulles var opptatt av å ha et godt forhold til den arabiske verden, hvor den viktige oljen kom fra. Dessuten mente de to at de israelske handlingene rett og slett ikke kunne forsvares. Israel burde forholde seg til grensen som var fastsatt i våpenstillstandsavtalen fra 1949. Så lenge det ikke forelå noen fredsavtale mellom Israel og Egypt, var det amerikansk politikk at grensene fastsatt i våpenstillstandsforhandlingene fortsatt var gjeldende. Dermed var det israelske forsøket på å bruke militærmakt for å endre landets grense mot Egypt illegitimt.

For å få en løsning på konflikten mellom Israel og Egypt var det, ifølge Eisenhower og Dulles, helt avgjørende at Israel trakk styrkene sine tilbake. Derfor brukte de mye tid på å overtale israelerne til å trekke seg tilbake til sine egne grenser. Gjentatte forsøk fra Israel på å sette betingelser for en slik tilbaketrekking ble avvist av den amerikanske regjeringen. Ved å drøye så lenge som mulig med en fullstendig tilbaketrekking, håpet Ben-Gurion å få amerikanerne til å gå med å la Israel få beholde i hvert fall noen av de okkuperte områdene. Gjennom en rekke *fait accompli* og ved å la tiden virke til Israels fordel, hadde Ben-Gurion lyktes med sin taktikk overfor Truman. Men Truman hadde satt foten ned da Israel krenket den internasjonalt anerkjente grensen til Egypt. Derfor burde det kanskje ikke ha kommet som noen overraskelse på den israelske statsministeren at også Eisenhower reagerte da israelske styrker på nytt krysset den egyptiske grensen.

USAs mer overordnede nasjonale interesser var av langt større betydning for Eisenhower enn de innenrikspolitiske hensynene. Først og fremst var det avgjørende å hindre for stor sovjetisk innflytelse i Midtøsten og eliminere risikoen for å bli involvert i en væpnet konflikt med supermakten på andre siden av Atlanterhavet. Av denne grunnen var det også viktig å være på

bedre fot med de arabiske statene. Det siste var også viktig med tanke på oljetilførselen som ble skadelidende da Suezkrisen oppstod. Hva så med forholdet til Israel? Ifølge Quandt har det vært i USAs interesse å sørge for Israels overlevelse og sikkerhet. Og Eisenhower var opptatt også av dette. Den beste måten å sørge for det var, ifølge presidenten, å få Israel til å trekke seg tilbake til sine egne grenser. Bare på den måten mente han at Israel kunne ha en sjanse til å få et bedre forhold til Egypt og de andre nabolandene. Eisenhower og Dulles mente at Israels forsøk på territoriell ekspansjon var i strid med Israels egne interesser. Så lenge Israel ikke respekterte grensene i våpenstillstandsavtalene, var det liten sjanse for at Israel kunne oppnå en mer varig fred med sine naboland, mente de.³³¹

Til syvende og sist har den amerikanske presidenten det avgjørende ordet og bestemmer USAs offisielle politikk. Forskjellige motiver har i ulik grad bidratt til å bestemme hvordan Truman og Eisenhower har forholdt seg til spørsmålet om Israels skiftende grenser. I Trumans tilfelle var det i hovedsak de innenrikspolitiske forholdene som gjorde at han godtok grenseendringer i Israels favør. For Eisenhower var det de nasjonale interessene i Midtøsten som var avgjørende for at han ikke ville godkjenne det israelske forsøket på å utvide grensene.

³³¹ Quandt 1993: 14

PRESENTASJON AV VIKTIGE PERSONER

Dean Gooderham Acheson (1893-1971) Demokrat fra Maryland. USAs utenriksminister fra 21. januar 1949 til 20. januar 1953.

Warren Robinson Austin (1877-1962) USAs representant i FN fra 13. januar 1947 til 22. januar 1953.

Arthur James Balfour (1848-1930) Den britiske utenriksministeren som i 1917 utstedte den berømte Balfour-erklæringen som lovet jødene et hjemland i Palestina.

David Ben-Gurion (1886-1973) Født i Polen. Immigrerte til Palestina i 1906. Leder for sionistbevegelsen i Palestina. Israels statsminister i to perioder, fra 17. mai 1948 til 26. januar 1954 og fra 3. november 1955 til 26. juni 1963.

Grev Folke Bernadotte (1895-1948) Svensk diplomat. FNs meklingsmann i Palestina i tiden rundt Israels opprettelse.

Ernest Bevin (1881-1951) Storbritannias utenriksminister fra 27. juli 1945 til 9. mars 1951.

Louis David Brandeis (1856-1941) Amerikansk jurist og sionistleder.

Nikolaj Bulganin (1895-1975) Sovjetunionens statsminister fra 1955 til 1958.

Ralph Johnson Bunche (1903-1971) Amerikansk diplomat. Overtok som FNs meklingsmann i Palestina etter grev Folke Bernadotte. Mottok Nobels fredspris i 1950 for sitt arbeid med våpenstillstandsforhandlingene i 1949.

Clark Clifford (1906-1998) En av president Harry S. Trumans viktigste rådgivere. Aktiv støttespiller for sionismen.

Moshe Dayan (1915-1981) Israelsk offiser og politiker. Israelsk forsvarssjef fra 1955 til 1958.

Thomas Edmund Dewey (1902-1971) Guvernør i New York. Republikanernes presidentkandidat i 1944 og 1948.

Lewis Williams Douglas (1894-1974) USAs ambassadør til Storbritannia fra 25. mars 1947 til 16. november 1950.

John Foster Dulles (1888-1959) Republikaner fra New York. USAs utenriksminister fra 21. januar 1953 til 22. april 1959.

Abba Eban (1915-2002) Israelsk diplomat og politiker. Israelsk representant i FN og ambassadør i Washington D.C.

Robert Anthony Eden (1897-1977) Storbritannias statsminister fra 6. april 1955 til 10. januar 1957.

Dwight David Eisenhower (1890-1969) Republikaner fra Kansas. USAs president fra 20. januar 1953 til 20. januar 1961.

Eliahu Epstein (1903-1990) Israels ambassadør til USA fra 1948 til 1950.

Mark Foster Ethridge (1896-1981) USAs representant i forsoningskommisjonen som ble nedsatt av FNs generalforsamling i 1948.

Dag Hammarskjöld (1905-1961) Svensk diplomat. FNs generalsekretær fra 1953 til 1961.

Loy Wesley Henderson (1892-1986) Arbeidet i det amerikanske utenriksdepartementet, blant annet som sjef for Midtøsten-avdelingen.

Theodor Herzl (1860-1904) Ungarsk jøde. Sionismens grunnlegger.

Herbert Hoover, jr. (1903-1969) USAs viseutenriksminister fra 4. oktober 1954 til 5. februar 1957. Fungerende utenriksminister i John Foster Dulles' sykefravær høsten 1956.

Herschel Vespasian Johnson (1894-1966) Amerikansk delegat i FN under behandlingen av Palestina-spørsmålet.

Robert Lansing (1864-1928) USAs utenriksminister fra 9. juni 1915 til 13. februar 1920.

Edward Burnett Lawson (1895-1962) USAs ambassadør til Israel fra 12. november 1954 til 17. februar 1959.

Trygve Lie (1896-1968) Norsk politiker som representerte Arbeiderpartiet. FNs generalsekretær fra 1946 til 1952.

Henry Cabot Lodge, jr. (1902-1985) USAs utsending til FN fra 26. januar 1953 til 3. september 1960.

Robert Abercrombie Lovett (1895-1986) USAs viseutenriksminister fra 1. juli 1947 til 20. januar 1949.

George Catlett Marshall (1880-1959) USAs utenriksminister fra 21. januar 1947 til 20. januar 1949.

Robert Mills McClintock (1909-1976) Arbeidet i det amerikanske utenriksdepartementet med saker relatert til Midtøsten.

James Grover McDonald (1886-1964) USAs spesialutsending og ambassadør til Israel i perioden før og etter Israels opprettelse.

Golda Meir (1898-1978) Israels utenriksminister fra 18. juni 1956 til 12. januar 1966.

David K. Niles (1888-1952) Rådgiver i minoritetsspørsmål for presidentene Franklin D. Roosevelt og Harry S. Truman. Aktiv støttespiller for sionismen.

Shimon Peres (1923-) Israelsk diplomat og politiker. Spilte en viktig rolle i forhandlingene med Frankrike i forkant av Suezkrigen.

Franklin Delano Roosevelt (1882-1945) Demokrat fra New York. USAs president fra 4. mars 1933 til 12. april 1945.

Samuel Irving Rosenman (1896-1973) En av president Harry S. Trumans rådgivere. Aktiv støttespiller for sionismen.

William Manning Rountree (1917-1995) Høytstående embetsmann i det amerikanske utenriksdepartementet.

Dean David Rusk (1909-1994) Arbeidet i det amerikanske utenriksdepartementet med saker relatert til Midtøsten.

Joseph Charles Satterthwaite (1900-1990) Arbeidet i det amerikanske utenriksdepartementet, blant annet som sjef for Midtøsten-avdelingen.

Moshe Sharett (1894-1965) Israels statsminister fra 26. januar 1954 til 3. november 1955 og utenriksminister fra 15. mai 1948 til 18. juni 1956.

Reuven Shiloah (1909-1959) Leder for den israelske delegasjonen under fredsforhandlingene på Rhodos i 1949.

Abba Hillel Silver (1893-1963) Amerikansk rabbiner og sionistleder.

Wells Stabler (1919-2009) *Charge d'affaires ad interim* i Transjordan fra februar 1949 til februar 1950.

Edward Reilly Stettinius, jr. (1900-1949) USAs utenriksminister fra 1. desember 1944 til 27. juni 1945.

Harry S. Truman (1884-1972) Demokrat fra Missouri. USAs president fra 12. april 1945 til 20. januar 1953.

James Edwin Webb (1906-1992) USAs viseutenriksminister fra 28. januar 1949 til 29. februar 1952.

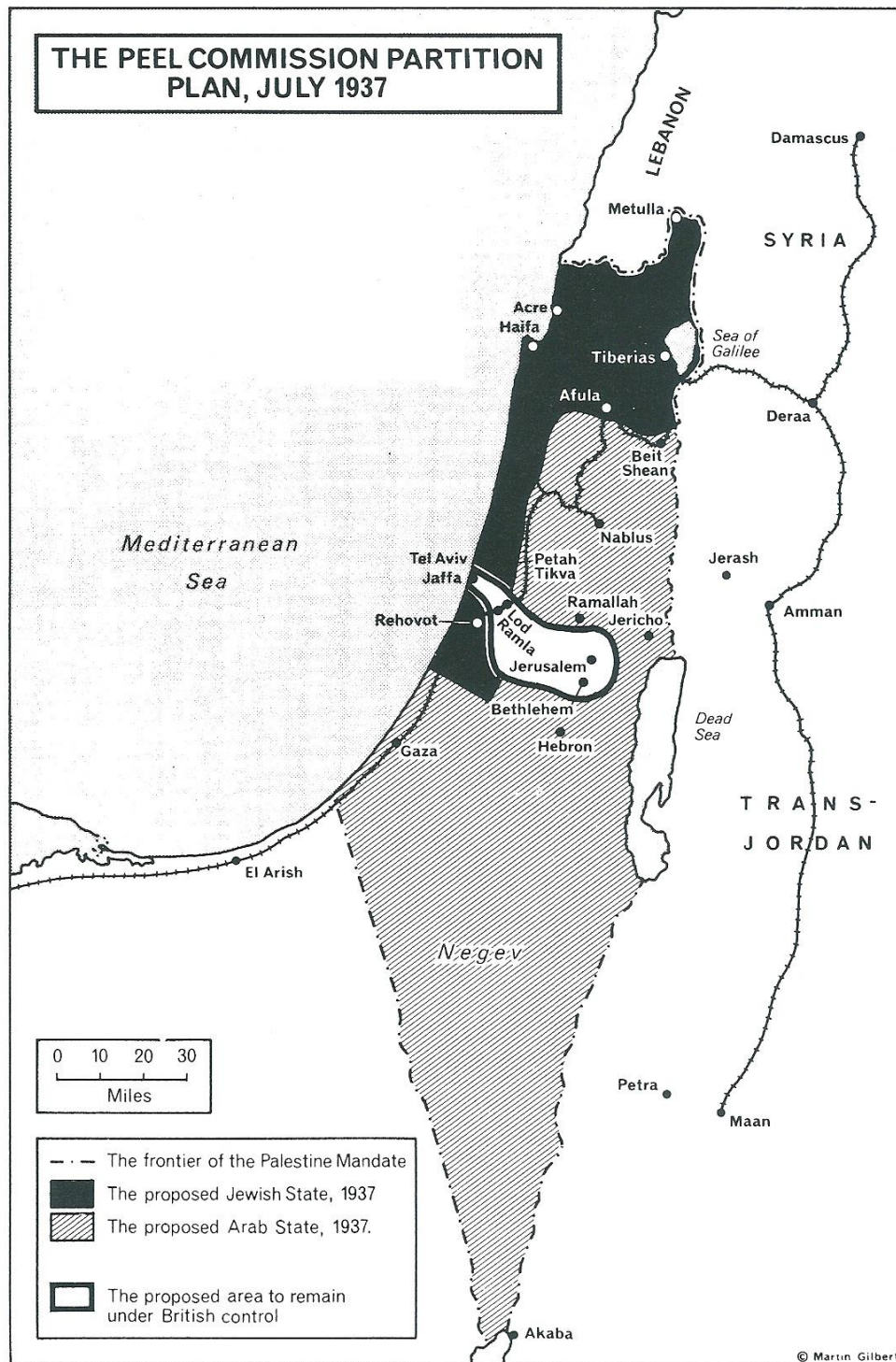
Chaim Weizmann (1874-1952) Diplomat med mange og viktige kontakter som gjorde ham til en av de mest sentrale sionistlederne i tiårene frem mot staten Israels opprettelse. Israels første president, fra 1948 til 1952.

Thomas Woodrow Wilson (1856-1924) Demokrat fra New Jersey. USAs president fra 4. mars 1913 til 4. mars 1921.

Stephen Samuel Wise (1874-1949) Amerikansk rabbiner og sionistleder.

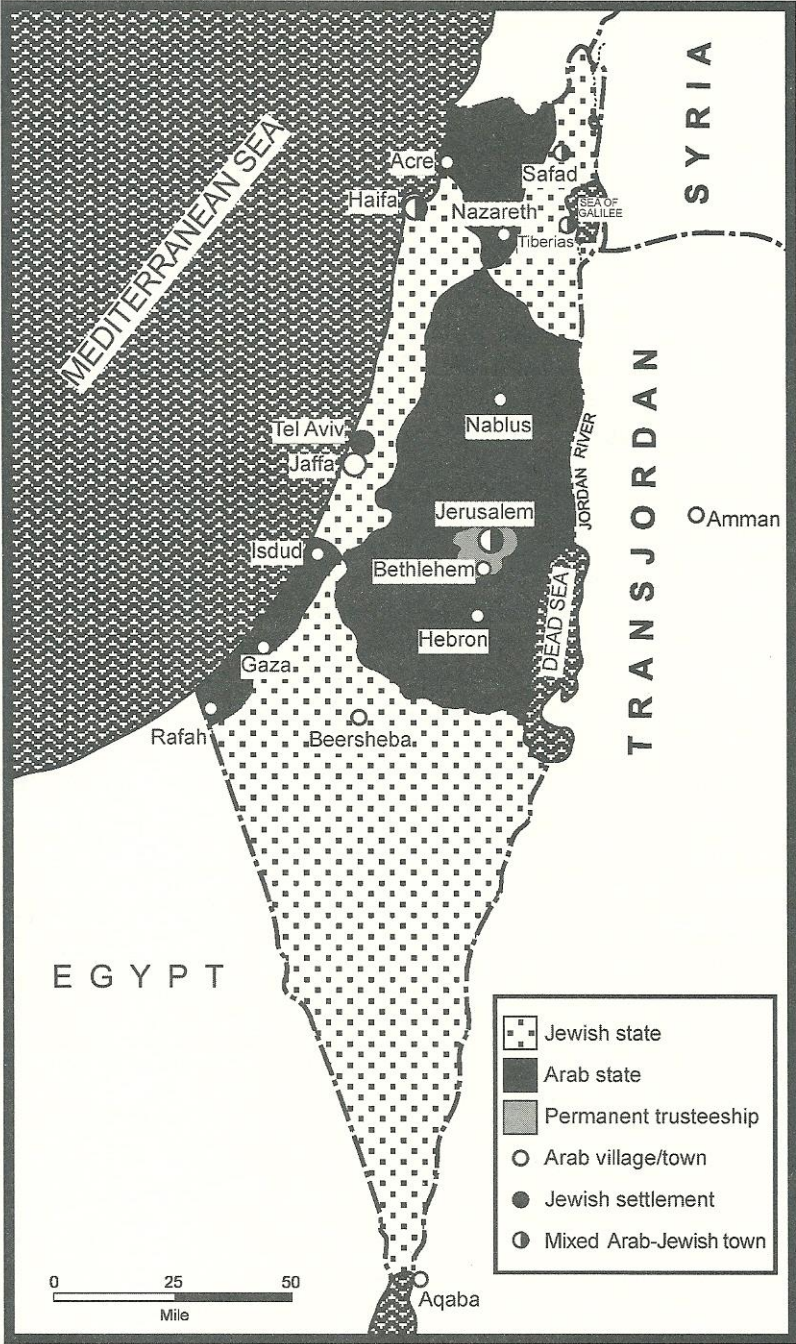
KART

Peel-kommisjonens delingsplan, juli 1937

Martin Gilbert, *The Routledge Atlas of the Arab-Israeli Conflict*, London 2012: 22

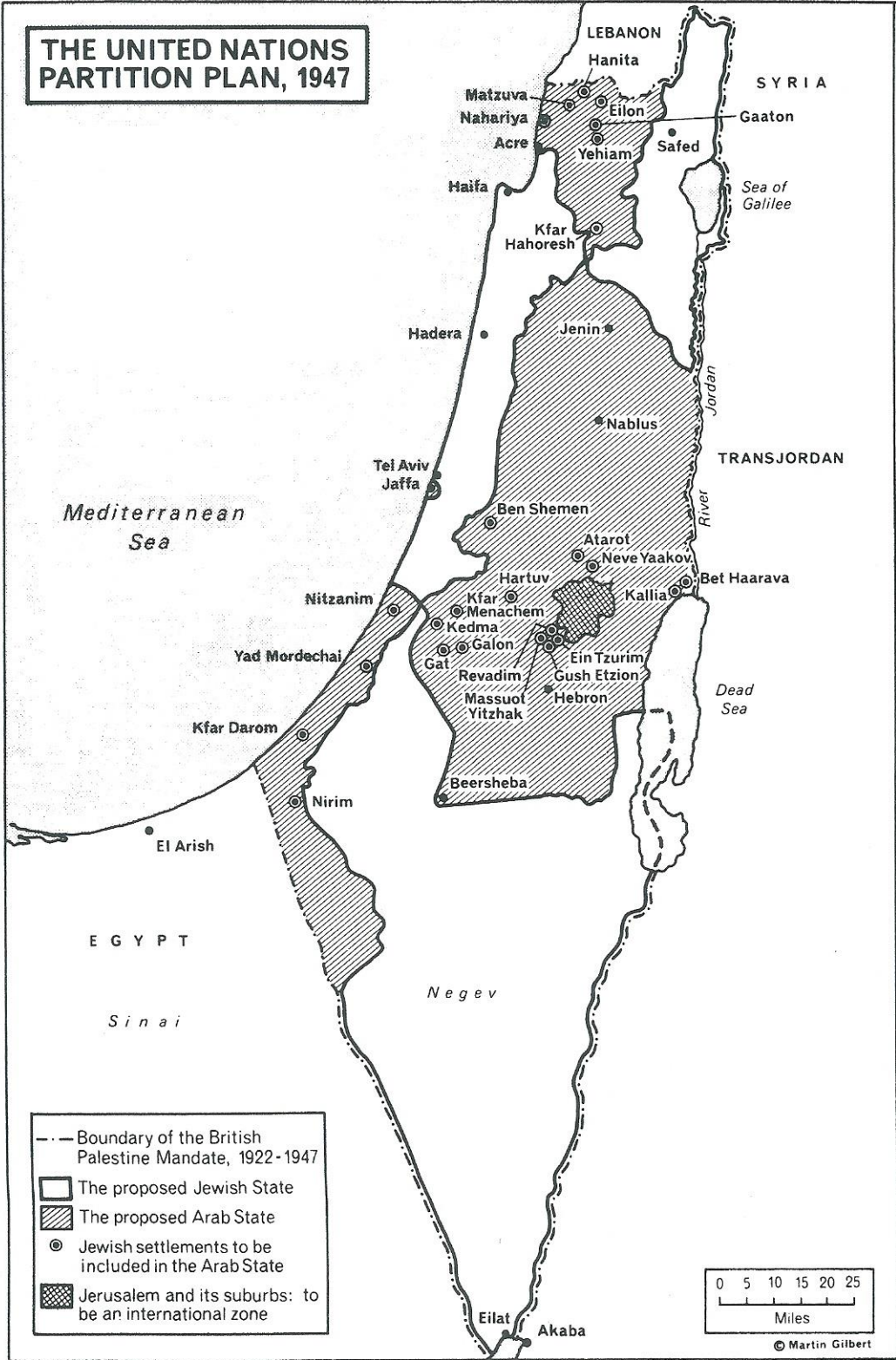
Grenseforslaget til flertallet i UNSCOP, september 1947

The UNSCOP majority partition proposal, 1 September 1947

Benny Morris, 1948: *The First Arab-Israeli War*, New Haven 2008: 49

FNs delingsplan, november 1947

Martin Gilbert, *The Routledge Atlas of the Arab-Israeli Conflict*, London 2012: 36

Israel etter våpenstillstandsavtalene, 1949

Martin Gilbert, *The Routledge Atlas of the Arab-Israeli Conflict*, London 2012: 50

KILDER OG LITTERATUR

National Archives, College Park, Maryland, USA

The Palestine Reference Files of Dean Rusk and Robert McClintock, 1947-1949:

Dean Rusk Reference Book, Roll 4

RG 59: General Records of the Department of State, Lot 428 – Bureau of United Nations Affairs Subject File Relating to Palestine, Political, Security, and Trusteeship Matters, 1946-1951, Box 6

RG 59: General Records of the Department of State, Lot 60D 580 – Subject Files Relating to Israel, 1955- 1959, Box 11

RG 59: General Records of the Department of State, 1955-1959 – Central Decimal File, from: 611.84A/1-455 to: 611.84A921/12-159, Box 2554

RG 59: General Records of the Department of State, 1955-1959 – Central Decimal File, from: 674.84A/11-155 to: 674.84A/10-3156, Box 2676

RG 59: General Records of the Department of State, 1955-1959 – Central Decimal File, from: 674.84A/11-156 to: 674.84A/2-2457, Box 2677

RG 59: General Records of the Department of State, 1955-1959 – Central Decimal File, from: 674.84A/2-2557 to: 674.84A/3-3057, Box 2678

Foreign Relations of The United States

Foreign Relations of The United States, 1945, Volume VIII

Foreign Relations of The United States, 1947, Volume V

Foreign Relations of The United States, 1948, Volume V

Foreign Relations of The United States, 1949, Volume VI

Bøker og artikler

Acacia, John, *Clark Clifford: The Wise Man of Washington*. Lexington: The University Press of Kentucky, 2009

Bakke, Lars Hasvoll, «Facing Assad: American Diplomatic Relations with Syria, 1969-76», upublisert masteroppgave i historie, Universitetet i Oslo, 2013

Bar-Zohar, Michael, *Ben-Gurion*. Tel Aviv: Magal Books, 2003

Bregman, Ahron, *Israel's Wars: A History since 1947*. London: Routledge, 2010

Breitman, Richard og Lichtman, Allan J., *FDR and the Jews*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 2013

Butenschøn, Nils A., *Drømmen om Israel: Historiske og ideologiske forutsetninger for staten Israel*. Oslo: Universitetsforlaget, 2006

Christison, Kathleen, *Perceptions of Palestine: Their Influence on U.S. Middle East Policy*. Berkeley: University of California Press, 1999

Finer, Herman, *Dulles over Suez: The Theory and Practice of His Diplomacy*. Chicago: Quadrangle Books, 1964

Gilbert, Martin, *The Routledge Atlas of the Arab-Israeli Conflict*. London: Routledge, 2012

Herzog, Chaim, *The Arab-Israeli Wars: War and Peace in the Middle East*. Barnsley: Frontline Books, 2010

Jensehaugen, Jørgen, Heian-Engdal, Marte og Waage, Hilde Henriksen, «Securing the State: From Zionist Ideology to Israeli Statehood», *Diplomacy and Statecraft*, vol. 23, nr. 2, 2012

Jensehaugen, Jørgen og Waage, Hilde Henriksen, «Coercive Diplomacy: Israel, Transjordan and the UN – A Triangular Drama Revisited», *British Journal of Middle Eastern Studies*, vol. 39, nr. 2, 2012

Judis, John B., *Genesis: Truman, American Jews, and the Origins of the Arab/Israeli Conflict*. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2014

Karp, Candace, *Missed Opportunities: US Diplomatic Failures and the Arab-Israeli Conflict 1947-1967*. Claremont: Regina Books, 2005

Lahlum, Hans Olav, *Presidentene: Fra George Washington til Barack Obama*. Oslo: Cappelen Damm, 2012

McDonald, James G., *My Mission in Israel 1948-1951*. Kingsport: Simon & Schuster, 1951

McCullough, David, *Truman*. New York: Simon & Schuster Paperbacks, 1992

Mearsheimer, John J. og Walt, Stephen M., *The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy*. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2007

Moen, Ole O., *USAs presidenter: Fra George Washington til George W. Bush*. Oslo: Forlaget Historie & Kultur, 2008

Morris, Benny, *1948: The First Arab-Israeli War*. New Haven: Yale University Press, 2008

- Morris, Benny, *Righteous Victims: A History of the Zionist-Arab Conflict, 1881-2001*.
New York: Vintage Books, 2001
- Neff, Donald, *Fallen Pillars: U. S. Policy towards Palestine and Israel since 1945*.
Washington D.C.: Institute for Palestine Studies, 1995
- Neff, Donald, *Warriors at Suez: Eisenhower Takes America into the Middle East*.
New York: The Linden Press/Simon & Schuster, 1981
- Nichols, David A., *Eisenhower 1956: The President's Year of Crisis – Suez and the Brink of War*. New York: Simon & Schuster Paperbacks, 2011
- Oren, Michael B., *Power, Faith, and Fantasy: America in the Middle East 1776 to the Present*. New York: W. W. Norton & Company, 2011
- Quandt, William B., *Peace Process: American Diplomacy and the Arab-Israeli Conflict since 1967*. Washington D.C.: The Brookings Institution, 1993
- Radosh, Allis og Radosh, Ronald, *A Safe Haven: Harry S. Truman and the Founding of Israel*. New York: Harper Perennial, 2009
- Shlaim, Avi, *Israel and Palestine: Reappraisals, Revisions, Refutations*. London: Verso, 2010
- Shlaim, Avi, *The Iron Wall: Israel and the Arab World*. New York: W. W. Norton & Company, 2001
- St. John, Robert, *Eban*. New York: Doubleday & Company, Inc., 1972
- Stølsvik, Gunnar A. og Folkvord, Benn (red.), *Folkerettslige avtaler: Traktatsamling i norsk oversettelse*. Bergen: Fagbokforlaget, 2000

Tiller, Stian Johansen og Waage, Hilde Henriksen, «Powerful State, Powerless Mediator: The United States and the Peace Efforts of the Palestine Conciliation Commission, 1949-1951», *The International History Review*, vol. 33, nr. 3, 2011

Urquhart, Brian, *Ralph Bunche: An American Odyssey*. New York: W. W. Norton & Company, 1998

Waage, Hilde Henriksen, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*. Kristiansand: Cappelen Damm Akademisk, 2013

Waage, Hilde Henriksen, «The Winner Takes All: The 1949 Island of Rhodes Armistice Negotiations Revisited», *Middle East Journal*, vol. 65, nr. 2, 2011

Wibeck, Sören, *Ett land, två folk: Israel-Palestina-konfliktens historia*. Lund: Historiska Media, 2010

Internett

http://www.state.gov/www/about_state/history/fruswhat.html

- besøkt 02.10.2011

<http://mapper.acme.com/?ll=31,34.35&z=5&t=M&marker0=31,34.35,Israel>

- besøkt 04.08.2013

